SOSYAL BİLGİLER

4. SINIF

DERS KİTABI

Yazarlar

Dönem KÜREKLİ

Emre ÖZGÖREN

Fatma GÜLŞEN

Korhan YILMAZ

Dr. Suzan ALTIPARMAK

Oktay OKUMUŞ

Yasemin SAVAŞ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ..... :10256
DERS KİTAPLARI DİZİSİ ..... :2261

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör	Ferudun ŞAHİN
Dil Uzmanı	Aylin KARAKAYA Tülay PEKŞEN
Görsel Tasarımcı	Gamze ÇAYLI İsmail ERBAŞ Regaip Nurdan BAŞARAN Yunus YILMAZ
Program Geliştirme Uzmanı	Aylin ALTINIŞIK AKÖZ
Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı	Aydemir KELEŞ
Rehberlik Uzmanı	Ahmet ALİŞ
Çoklu Ortam Tasarımcısı	Bahar BİRİNCİ Esra TANRISEVER Pınar ACAROĞLU Serter SİMŞEK Sevilay BİRYAN

Baskı

Baskı Matbaanın Adı ve
Ticaret Unvanı
Tel: (0000) 000 00 00

ISBN 978-975-11-8777-2

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 7.05.2025 tarih ve 132036229 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

SOSYAL BİLGİLER

4. SINIF

DERS KİTABI

Yazarlar

Dönem KÜREKLİ

Emre ÖZGÖREN

Fatma GÜLŞEN

Korhan YILMAZ

Dr. Suzan ALTIPARMAK

Oktay OKUMUŞ

Yasemin SAVAŞ

Editör	Ferudun ŞAHİN
Dil Uzmanı	Aylin KARAKAYA
	Tülay PEKŞEN
Görsel Tasarımcı	Gamze ÇAYLI
	İsmail ERBAŞ
	Regaip Nurdan BAŞARAN
	Yunus YILMAZ
Program Geliştirme Uzmanı	Aylin ALTINIŞIK AKÖZ
Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı	Aydemir KELEŞ
Rehberlik Uzmanı	Ahmet ALİŞ
Çoklu Ortam Tasarımcısı	Bahar BİRİNCİ
	Esra TANRISEVER
	Pınar ACAROĞLU
	Serter SİMŞEK
	Sevilay BİRYAN

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

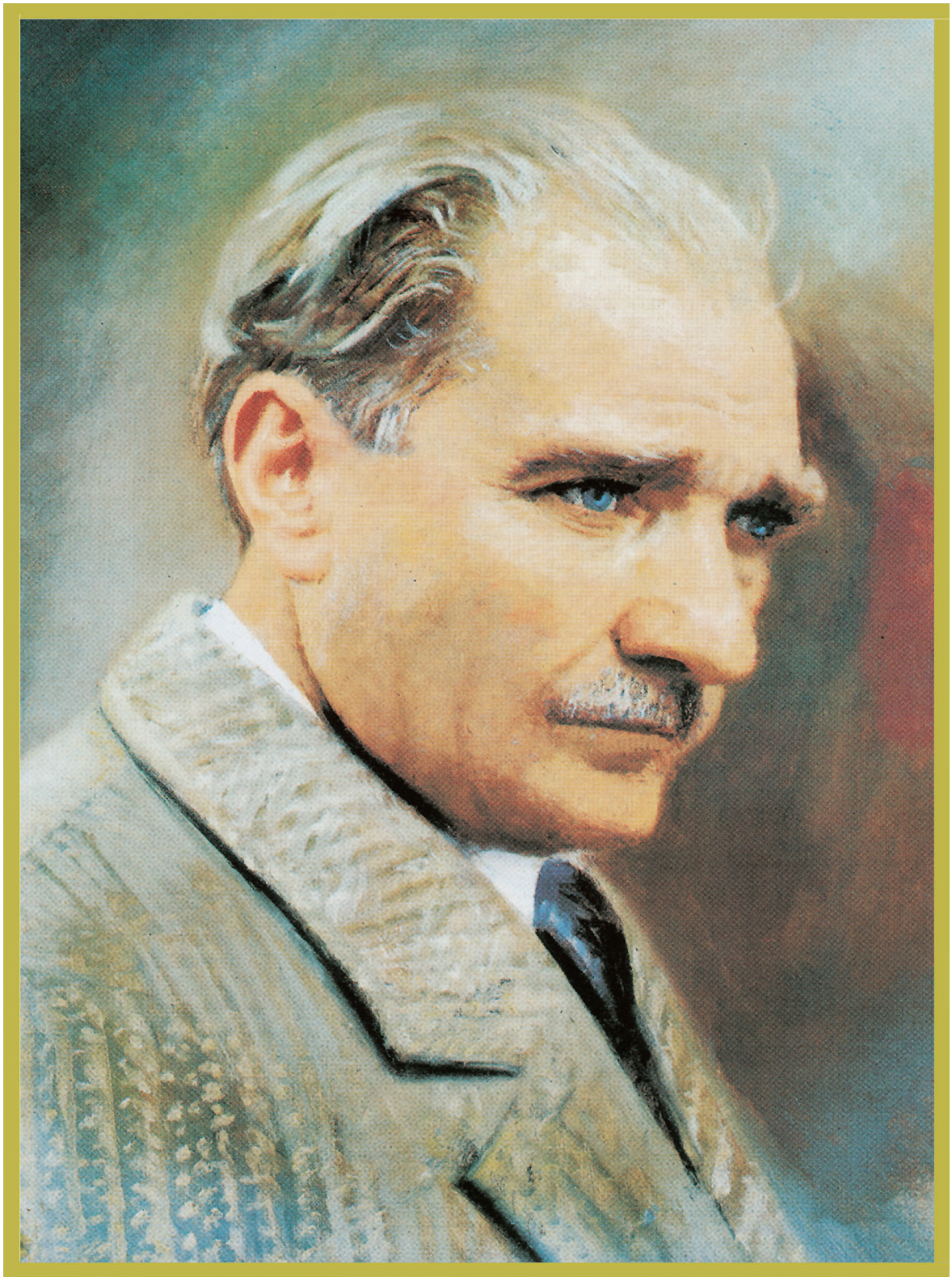

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTABIMIZI TANIYALIM 9

1. ÜNİTE: TOPLUMUN PARÇASIYIM

HERKESİN BİR KİMLİĞİ VAR 12
BENİM KRONOLOJİM 17
KENDİMİ TANIYORUM 20
BEN OLSAYDIM 27
FARKLIYIM, FARKINDAYIM 30
KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM 32

2. ÜNİTE: KÜLTÜREL MİRASIM

AİLE TARİHİMİ YAZIYORUM 36
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZÜ ÖĞRENİYORUM 40
GELENEKSEL OYUNLAR 45
İSTİKLAL KAHRAMANLARIYLA MİLLÎ MÜCADELE 50
KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM 60

3. ÜNİTE: YAŞADIĞIM YERİ TANIYORUM

YÖNÜMÜ BULUYORUM 64
KROKİ ÇİZİYORUM 70
ÇEVREMDE NELER VAR? 72
HAVA DURUMUNU YORUMLUYORUM 74
YAŞADIĞIM YERİN ÖZELLİKLERİ 78
DOĞA KAYNAKLI AFETLER 82
KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM 92

4. ÜNİTE: TEKNOLOJİ HER YERDE

TEKNOLOJİK ÜRÜNLERİ SINIFLANDIRIYORUM 96
DÜNDEN BUGÜNE TEKNOLOJİ 99
TEKNOLOJİK ÜRÜNLERİN ZAMANDA YOLCULUĞU 103
TASARLIYORUM 107
TEKNOLOJİYİ DOĞRU KULLANIYORUM 110
KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM 114

5. ÜNİTE: ÜRETİMDEN TÜKETİME

İHTİYAÇ MI İSTEK Mİ? 118
ÇEVREMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER 122
BİLİNÇLİ TÜKETİCİYİM 127
BÜTÇE HAZIRLIYORUM 130
KAYNAKLARI İSRAF ETMİYORUM 134
KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM 140

6. ÜNİTE: BİLİNÇLİ VATANDAŞIM

HAKLARIMI BİLİYORUM 144
SORUMLULUKLARIMIN FARKINDAYIM 150
EĞİTSEL VE SOSYAL ETKİNLİKLER 155
EGEMENLİK MİLLETİNDİR 160
KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM 164

7. ÜNİTE: KÜRESEL YOLCULUK

DÜNYA ÜLKELERİ 168
TÜRKİYE'NİN KOMŞULARI VE TÜRK DEVLETLERİ 172
ÜLKELER VE KÜLTÜRLER 184
SAYGINIM, SAYGILIYIM 189
KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM 192

KRONOLOJİ 194
SÖZLÜK 196
KAYNAKÇA 202
CEVAP ANAHTARLARI 202
GÖRSEL VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI 202
TÜRKİYE HARİTASI 203
TÜRK DÜNYASI HARİTASI 204

KİTABIMIZI TANIYALIM

Kaçıncı ünite olduğunu gösterir.

Ünite adı burada yer alır.

Ünitede yer alan kazanım başlıkları burada yer alır.

Ünitede neler öğreneceğimiz burada yer alır.

Ünitelerde geçen temel beceri başlıkları burada yer alır.

Ünite ile ilgili içeriklerin bulunduğu karekod burada yer alır.

ÜNİTE ADLARI

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Kazanımla ilgili ön bilgilerin ölçüldüğü bölümdür.

OKUMA PARÇASI

Kazanımları pekiştirmek amacıyla verilen okuma metinlerinin yer aldığı bölümdür. **OKUMA KÖŞEM**

BİLGİ KUTUSU

Kazanımla ilgili dikkat çekici bilgilerin verildiği bölümdür.

ETKİNLİK

Kazanımları pekiştirmek için yapılması beklenen faaliyetlerdir.

HABERİM VAR

Kazanımları günlük yaşamla ilişkilendiren gazete haberlerinin bulunduğu bölümdür.

SIRA SİZDE

Kazanıma aktif katılımın sağlanması için yapılan faaliyetlerdir.

KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

Ünite sonu değerlendirme sorularının yer aldığı bölümdür.

Karekod okuyucu ile taratarak resim, video, animasyon, ek soru ve cevap anahtarları vb. ilave kaynaklara ulaşabileceğiniz barkod.

1. ÜNİTE

TOPLUMUN PARÇASIYIM

KAZANIM BAŞLIKLARI

- HERKESİN BİR KİMLİĞİ VAR
- BENİM KRONOLOJİM
- KENDİMİ TANIYORUM
- BEN OLSAYDIM
- FARKLIYIM, FARKINDAYIM

TEMEL BECERİLER

Kanıt Kullanma - Zaman ve Kronolojiyi Algılama - Empati Kurma- Dijital Okuryazarlık - Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma

Ünitenin dijital özetine erişmek için karekodu okutunuz.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Resmî kimlik kartımızı incelemeyi
- Yaşamımıza ilişkin olayları kronolojik olarak sıralamayı
- Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerimizin farkına varabilmeyi
- Kendimizi başka bir kişinin yerine koyabilmeyi
- Bizden farklı olan bireylere saygıyla yaklaşarak bir arada yaşamanın önemini

Ünite ile ilgili EBA içeriğine erişmek için karekodu okutunuz.

HERKESİN BİR KİMLİĞİ VAR

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Resmî kimlik kartınız hakkında neler biliyorsunuz? Düşüncelerinizi sınıfınızla paylaşınız.

Merhaba arkadaşlar, benim adım Ali. Atatürk İlkokulunda dördüncü sınıf öğrencisiyim. Geçen hafta doğan kardeşime kimlik kartı çıkartmamız gerektiği için babamla birlikte ilçe nüfus müdürlüğüne gittik. Nüfus müdürlüğüne ilk defa gittiğim için biraz heyecanlıydım ve merak içindeydim. Sırada beklerken bizden önceki teyzenin parmak izinin alındığını gördüm. Babama parmak izinin niçin alındığını sordum. O da parmak izinin kişiye özel olduğunu söyledi. Sıra bize geldiğinde kardeşim 15 yaşından küçük olduğu için onun parmak izinin alınmasına gerek olmadığını söylediler.

Haydi, şimdi kimlik kartımızı biraz daha yakından inceleyelim.

Kimlik kartımızın ön yüzü (Görsel 1.1):

"Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Kartı" yazısı bizim hangi ülkenin vatandaşı olduğumuzu gösterir. Kimlik kartımızdaki her bölüm Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmıştır. Uluslararası standartlara uygun olarak hazırlanan kimlik kartımız, yurt dışında da rahatlıkla kullanılmaktadır.

Görsel 1.1: Kimlik kartının ön yüzü

Kimlik kartımızın bu bölümünde T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) kimlik numarası vardır. 11 haneli kimlik numarası kişiye özeldir. T.C. kimlik numaramızı resmî işlemlerde kullanırız. Örneğin okula kayıt işlemlerinde veya hastaneden randevu alırken kimlik numaramızı kullanırız.

Kimlik kartımızın sıra numarası, ay yıldız görselinin hemen altında yer alır.

Bu bölümde cinsiyetimiz belirtilir. Kadınlar için "K", erkekler için "E" harfi kullanılır.

Kimlik kartımızın bu bölümü fotoğraf için ayrılmıştır. 15 yaşından küçük bireyler için fotoğraf kullanma zorunluluğu yoktur. Yine de veli isteğine bağlı olarak çocuğun fotoğrafı kimliğe bastırılabilir.

Hangi ülkenin vatandaşı olduğumuzu gösteren bölümdür.

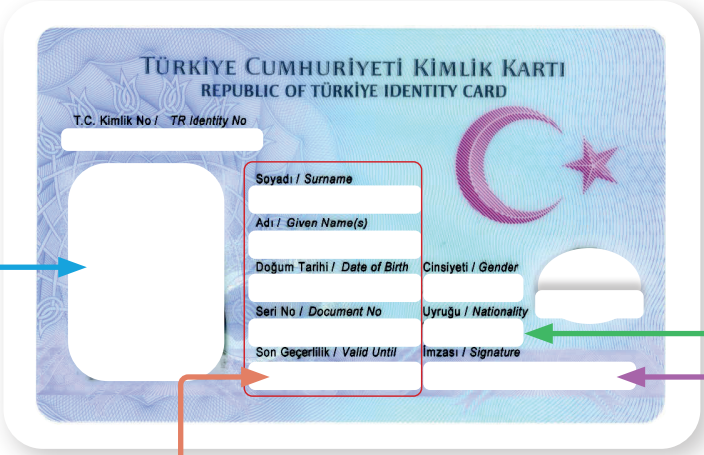

Temel kimlik bilgileri bölümünde adımız, soyadımız ve doğum tarihimiz yer alır. Kimliğimizin seri numarası ve son geçerlilik tarihi de bu bölümdedir. Kimlik kartımızın geçerlilik süresi 10 yıldır. Kimlik kartına yeni bilgilerin eklenmesi ve güvenlik önlemlerinden dolayı kartın 10 yılda bir değiştirilmesi gerekir.

İmza için ayrılan bölümdür. İmza kişiye özeldir ve taklit edilemez. Kimliğimizin bize özel olduğunun en önemli kanıtıdır. 15 yaşından küçük bireylerin imza bölümü boştur.

Kimlik kartımızın arka yüzü (Görsel 1.2):

Kişisel bilgilerin dijital olarak kayıtlı olduğu yonganın (çip) yer aldığı bölümdür. Yonganın içinde kişinin parmak izi, damar izi gibi biyometrik veriler ile adı ve soyadı, doğum tarihi ve yeri, anne ve baba adı, cinsiyeti, medeni hâli, kan grubu gibi kişisel bilgileri bulunur. Ayrıca kimliğin veriliş tarihi ve verilme nedeni de yonganın içinde yer alır. İstenildiğinde elektronik imza ve sürücü belgesi de bu alana eklenebilmektedir. Burada yer alan bilgiler kişiye özeldir ve bu bilgilere başkası tarafından ulaşılması yasal olarak mümkün değildir.

Nüfus cüzdanındaki barkod, kimlik kartı sahibinin bilgilerini içeren elektronik bir koddur. Barkodun temel amacı, kimlik bilgilerine hızlı ve güvenli bir şekilde erişim sağlamaktır. Bu sayede çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından kimlik doğrulama işlemleri daha hızlı ve hatasız bir şekilde gerçekleştirilebilir.

Bu bölümde anne ve baba adı ile kimliği veren kurumun adı yer alır.

Görsel 1.2: Kimlik kartının arka yüzü

Pin erişim numaramızın yer aldığı bölümdür.

Kimlik kartımızın MRZ (makine tarafından okunabilen bölge) bölümüdür. Kimlik kartımızın uygun cihazlar tarafından okunabilir olmasını sağlar.

BİLGİ KUTUSU

Kimlik kartımız günümüze kadar birçok değişime uğramıştır.

- Osmanlı Devleti'nde ilk resmî kimlik belgesi, 1882'de kullanılmaya başlandı.
- 1926'da kimlik belgemiz defter şeklini aldı.
- 1934'te kimlik belgemize "Soyadı" bölümü eklendi. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Mustafa Kemal'e "Atatürk" soyadı verildi.
- 1976'da kimlik kartımızın tasarımı yenilendi.
- 2000'de kişiye özgü olan T.C. kimlik numarası kimlik kartlarımıza eklendi.
- 2016'da çipli kimlik kartlarına geçildi. Kişiye özel olan "İmza" bölümüne yer verildi.

SIRA SİZDE

Geçmişten günümüze kullanılan kimlik belgeleri hakkında bilgi edindiniz. Haydi, şimdi bir kimlik kartı tasarlayarak defterinize çiziniz.

ETKİNLİK 1

Aşağıda verilen bilgilerin kimlik kartının hangi yüzünde olduğunu karşısındaki kutuları işaretleyerek belirtiniz.

		Kartın Ön Yüzü	Kartın Arka Yüzü
1	T.C. kimlik no		
2	Adı ve soyadı		
3	Anne ve baba adı		
4	Seri numarası		
5	Doğum tarihi		
6	Yonga		
7	MRZ bölümü		
8	İmza		
9	Kartı veren kurum		

BENİM KRONOLOJİM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Okul öncesi yaşantınıza ait olayları ailenize sorarak bu olayları sırasıyla yazınız.

Hepimiz bir zamanlar bebektik. Emekledik, yürüdük ve koştuk. Önceleri tek kelime bile söylemekte zorlanırken zamanla şarkılar ezberledik. Bütün bunları belli bir sırayla yaptık. Çünkü hayatta her şeyin bir zamanı vardır.

Uğur'un yaşamından kesitler

Ankara'da dünyaya geldim.	Mayıs 2012	
	Mart 2013	İlk kez "anne" dedim.
İlk adımımı attım.	Nisan 2013	
	Mayıs 2013	İlk yaş günüm kutlandı.
Ailem ile tatile ilk defa gittim.	Haziran 2014	
	Kasım 2016	Atlıkarıncaya ilk defa bindim.
Anaokuluna başladım.	Eylül 2017	
	Haziran 2018	Anaokulunu bitirdim.
1. sınıfa başladım.	Eylül 2018	
	Ocak 2019	İlk karnemi aldım.
Annemin tayininden dolayı Edirne'ye taşındık.	Eylül 2019	
	Eylül 2021	4. sınıfa başladım.

Olayların meydana geldiği zamanları geçmişten günümüze doğru sıralayarak aktarmaya **kronoloji** (zaman dizini) denir. Kronolojimizi hazırlarken doğumumuz, ilk adımımız, ilkokula başladığımız gün gibi bizim için önemli olan olaylara yer veririz. Gereksiz olaylara yer vermeyerek sade ve anlaşılır bir kronoloji hazırlamış oluruz.

Hayatımızla ilgili olayları paylaşırken onları gelişigüzel sıralayamayız. Oluş sırasına göre veririz. Böylece yaşanılanlar arasında neden-sonuç ilişkisi kurarız. Bu durum ifadelerimizin daha anlaşılır olmasını sağlar.

OKUMA KÖŞEM

VOLKAN'IN BİR GÜNÜ

Volkan okul çıkışı dedesini ziyaret etmeye gider. Eve yaklaştığında dedesini bahçede elma toplarken görür. Çantasını bırakıp hemen dedesine yardıma koşar. Dede ve torun bir yandan elma toplarken bir yandan da sohbet etmeye başlarlar.

- Volkancığım, günün nasıl geçti? Anlat bakalım.

- Güzel geçti dedeciğim. Oyun ve fiziki etkinlikler dersinde futbol oynadık, ben kaledeydim. Okul servisine neredeyse geç kalıyordum. Tost makinesi bozulduğu için ekmek arası peynir ve domates yedim. İlk dersimiz sosyal bilgilerdi, bu dersi ilk defa bu yıl işleyeceğiz.

- Volkancığım, benim biraz kafam karıştı. Oyun ve fiziki etkinlikler dersinden dolayı mı okul servisini kaçırıyordun? Okuldaki tost makinesi mi bozuldu?

- Hayır dedeciğim. Okul servisini sabah kaçırıyordum. Oyun ve fiziki etkinlikler dersimiz öğleden sonraydı. Ayrıca evdeki tost makinesi bozuldu, ben de kahvaltıda ekmek arası peynir, domates yedim.

- Evladım, önce okuldan anlatmaya başladın sonra eve geçtin. Ben de kaçırdım anlattıklarını. Sırasıyla anlatsan daha iyi olurdu.

- Sırasıyla anlatmadığım için mi anlamadın?

- Evet Volkancığım. Yaşadığın olayları oluş sıralarına göre anlatman gerekir.

- Tamam dedeciğim, bundan sonra yaşadığım olayları paylaşırken oluş sıralarına göre anlatacağım.

Yazarlar tarafından kitap için yazılmıştır.

SIRA SİZDE

Bir gün içinde yaşadığınız olayları oluş sırasına göre defterinize yazınız.

ETKİNLİK 2

Ezgi'nin hayatındaki önemli olaylar karışık olarak verilmiştir. Bu olayları kronolojik olarak sıralayıp aşağıdaki zaman çizelgesine yazınız.

- Üniversiteyi kazandım.
- İlkokula başladım.
- Benden dört yıl sonra kardeşim Ebru dünyaya geldi.
- Anaokuluna başladım.
- Fen lisesini okul birincisi olarak bitirdim.
- Sosyal bilgiler dersine ilk kez girdim.
- Bursa'da dünyaya geldim.
- 7. sınıfta okurken Adana'ya taşındık.
- Erzurum'da doktor olarak göreve başladım.

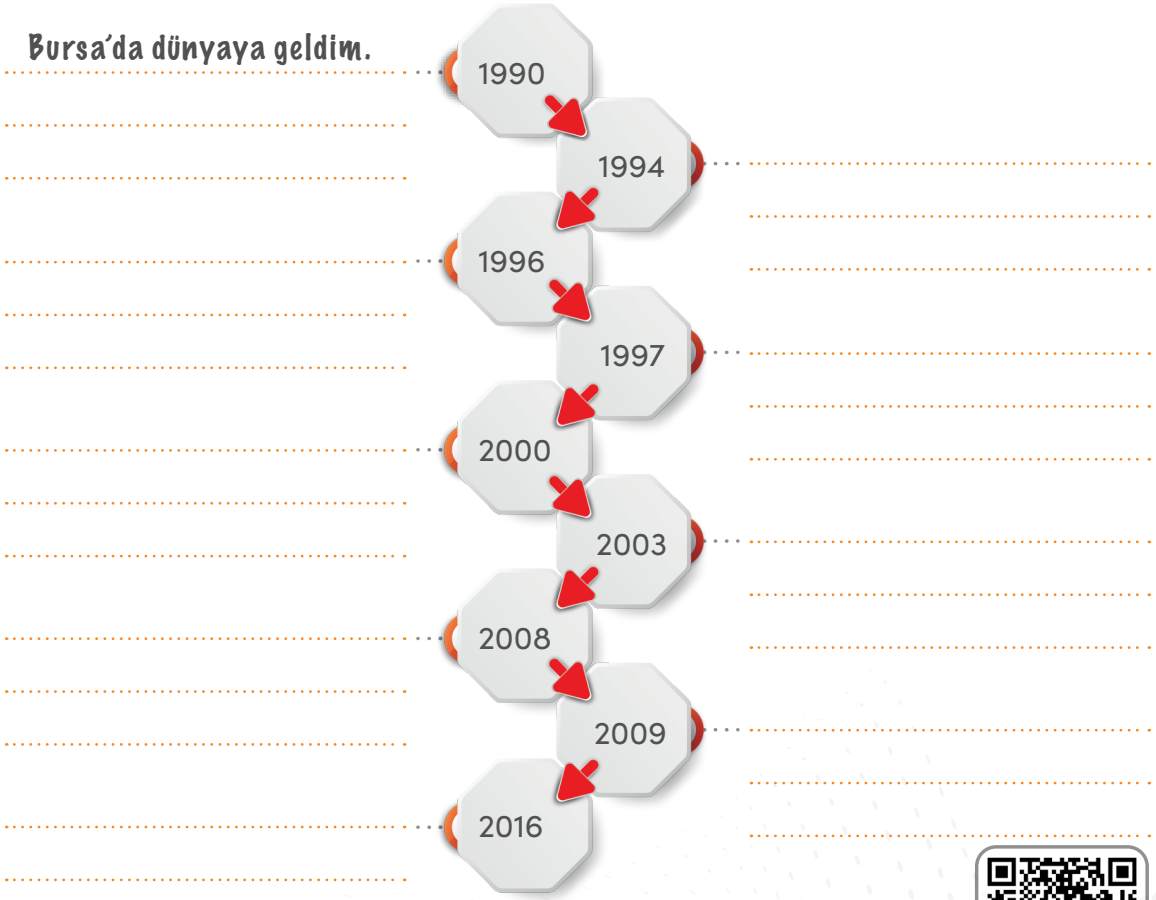

Daha fazla etkinliğe erişmek için karekodu okutunuz.

SIRA SİZDE

Eğitim öğretim hayatınızla ilgili bir kronoloji hazırlayınız. Hazırladığınız kronolojiyi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

KENDİMİ TANIYORUM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Kendinizi nasıl tanımlarsınız? Sizi diğer insanlardan ayıran özellikleriniz nelerdir?

İnsanların göz rengi, boyu, kilosu gibi fiziksel özelliklerinin birbirinden farklı olduğunu görürüz (Görsel 1.3). Tüm bu özelliklerin yanı sıra her insanın ilgi, yetenek ve ihtiyaçları da farklı olabilir.

Görsel 1.3: Her birey farklı fiziksel özelliklere sahiptir.

Yaşamımızı sürdürebilmek için gerekli olan her şeye **ihtiyaç** denir. Örneğin beslenmek, dinlenmek, uyumak ve barınmak en temel ihtiyaçlarımızdır. Yaşamın devamlılığı adına temel ihtiyaçlarımızın karşılanması gereklidir. Temel ihtiyaçlarımız dışında eğitim ve sağlık hizmeti almak, gezmek, spor yapmak, kitap okumak, oyun oynamak, tiyatroya gitmek gibi ihtiyaçlarımız da vardır. Bunlar sosyal ve kültürel ihtiyaçlarımızdır.

ETKİNLİK 3

Sosyal bilgiler dersi işlenirken Nurbanu Öğretmen, Utku'nun sık sık esnediğini fark eder. Utku yazı yazarken de arkadaşlarının gerisinde kalır. Öğretmeni Utku'nun yanına giderek ona iyi olup olmadığını sorar. Haydi, şimdi Utku ve öğretmeni arasında geçen konuşmayı dinleyelim.

Nurbanu Öğretmen:

— Utkucuğum bugün iyi görünmüyorsun, hasta mısın?

Utku:

— Hasta değilim öğretmenim. İki yaşında kardeşim var ve dün gece rahatsızlandığı için çok ağladı. Pek iyi uyuyamadım. Bu yüzden biraz hâlsizim öğretmenim.

Yukarıdaki metne göre aşağıdakilerden hangileri Utku'nun öncelikli ihtiyaçlarındandır? İşaretleyiniz.

- ☐ 1 Eve gider gitmez kardeşiyle oynamak
- ☐ 2 Akşam erkenden uyumak
- ☐ 3 Okuldan sonra arkadaşlarıyla gezmek
- ☐ 4 Arkadaşlarıyla maç yapmak
- ☐ 5 Okuldan sonra iyice dinlenmek
- ☐ 6 Ertesi gün okula gelmemek

Belirli bir gereksinimi karşılayacağı düşünülen nesne veya duruma karşı duyulan özleme **istek** denir. Belirli bir olay veya etkinliğe yakınlık duyma, ondan hoşlanma ve ona öncelik tanımaya ise **ilgi** deriz. Doğuştan gelen, bir ya da birden fazla alanda var olan başarma gücümüz **yeteneklerimizi** oluşturur (Görsel 1.4).

Görsel 1.4: Her birey farklı yeteneklere sahiptir.

İlgi ve yeteneklerimiz okul öncesi dönemde ortaya çıkmaya başlar. Ancak her zaman yeteneklerimizin farkında olmayabiliriz. Önce ailemiz, öğretmenlerimiz ve yakın çevremiz yeteneklerimizi fark eder ve bu konuda bizi destekler.

Yetenekli olmak yalnızca belli insanlara verilmiş bir özellik değildir. Her bireyin içinde doğuştan getirdiği bir ya da birden fazla yeteneği mutlaka vardır. Bazı insanlar bunları erken fark ederken bazıları daha geç fark edebilir. Örneğin iyi şarkı söylemek müzik yeteneğimiz olduğunu gösterebilir. Kitap okumayı, şiir yazmayı sevmek bir yazar olabileceğimiz anlamına gelebilir. Tüm bu durumları düşündüğümüzde henüz keşfetmediğimiz yeteneklerimiz olabilir. Önemli olan kendimizi iyi tanımak, kendimize inanmak ve ilgilerimiz, yeteneklerimiz doğrultusunda çok çalışmaktır.

Sevgi Öğretmen, resim dersinde öğrencisi Eylül'ün çizdiği resmi çok beğenir. Ona, yakın tarihte bir resim yarışması olduğunu söyler. Başta biraz çekinen Eylül, sınıf arkadaşlarının desteğiyle resim yarışmasına katılır. Yarışmaya gönderilen birçok resim arasından Eylül'ün yaptığı resim dereceye girer ve Eylül ödül kazanır.

Haydi, Eylül'ün resim yolculuğuna eşlik edelim.

Ben Eylül, 4/A sınıfında okuyorum. Kendimi bildim bileli resim yapmayı çok seviyorum. Ailem bana ilk kez boyama kitabı ve boya kalemleri aldığında hem çok meraklanmış hem de çok mutlu olmuştum. Tüm renkleri çok seviyordum ve resim yaparken keyif alıyordum. Çizdiğim resimleri evimizin duvarlarına asıyordum. Yakın arkadaşım Kayra, evimize geldiğinde resimlerimi çok beğendi. O günden sonra birlikte resim yapmaya başladık. Kayra başlarda bu işi sevdiğini ama iyi resim çizemediğini söyledi. Ona sabırlı olmasını ve gün geçtikçe daha iyi resim çizebileceğini söyledim.

Kayra ile mahallemizde açılan resim kursuna katıldık. Okuldan sonra kurstaki arkadaşlarımızla birçok resim yaptık. Yıl sonunda bu çalışmalardan oluşan bir resim sergisi açmaya karar verdik.

Sevgi Öğretmen'im düzenlenen bir resim yarışmasına katılmamı sağladı. Yarışmaya katılırken biraz heyecanlıydım. Sevgi Öğretmen'imin ve arkadaşlarımın desteği sayesinde heyecanımı yendim ve başarılı oldum. Bu ödülü kazanmamda onların da payı var. Yarışmadaki başarımın ardından resim çizme yeteneğimi geliştirip ileride resim öğretmeni olmaya karar verdim.

SIRA SİZDE

Yetenekli olduğunuz alanlarla ilgili yapmak istediklerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Ailesiyle tiyatroya ilk defa giden Deniz, izlediği oyundan çok etkilenir. O günden sonra her akşam ayna karşısına geçerek oyuncuların taklitlerini yapar. Bunu fark eden Deniz'in ailesi okula gider ve sınıf öğretmeniyle durumu paylaşır. Deniz, hemen okulun tiyatro kulübüne üye olur. Ayrıca oyunculuk dersleri alır. Deniz'in tiyatroya olan sevgisi ve ilgisi her geçen gün artar. Tiyatro kulübünde gösterdiği başarı onu çok mutlu eder. Deniz, ileride konservatuvar sınavını kazanıp tiyatro sanatçısı olmaya karar verir.

Erman'ın doğum gününde dedesi ona keman, babaannesi ise futbol topu alır. Hediyelere çok sevinen Erman, birkaç gün keman çalmayı dener ancak bu işten pek hoşlanmaz. Futbolu sevdiği ve iyi oynadığı için boş zamanlarında sürekli arkadaşlarıyla maç yapar. Evdeki keman Erman'ın kardeşi Ayşe'nin dikkatini çeker. Ağabeyinden kemanı ödünç alan Ayşe, keman çalmaya ilgi duyar. Erman ve Ayşe o günden sonra...

SIRA SİZDE

Erman ve Ayşe'nin yetenek yolculuğu sizce nasıl devam edecektir? Düşüncelerinizi noktalı alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

HABERİM VAR

KONUŞAMAYACAĞI SANILAN OTİZMLİ DÂHİ ÇOCUK

Eskişehir'de oturan ve üç yaşındayken otizm tanısı konulan Elif, konuşma güçlüğü çekiyordu.

Elif, aldığı eğitimlerle konuşmayı öğrendi. Ailesinin desteği sayesinde okula başlamadan okuma yazmayı öğrendi.

Elif, ortaokulda sınava girerek konservatuvarda bir buçuk yıllık eğitim almaya hak kazandı. Ardından Eskişehir Atatürk Güzel Sanatlar Lisesini kazanan Elif, piyano çalma yeteneğiyle dikkat çekti.

Haber metni genel ağdan alınarak bu kitap için düzenlenmiştir.

ETKİNLİK 4

Aşağıdaki cümleleri okuyarak ilgi duyduğunuz alanların yanında bulunan kutuları işaretleyiniz. Verilen alanlar dışında farklı bir alana ilgi duyuyorsanız noktalı bölüme yazınız.

Resim çizmeyi çok severim.	
Satranç oynamaktan hoşlanırım.	
Şiir ve öykü yazmak bana keyif verir.	
Beni mutlu eden şeylerden biri gezmektir.	
Şarkı söylemekten çok hoşlanırım.	
Koşmayı çok severim.	
Fotoğraf çekmek beni mutlu eder.	

.....

.....

.....

OKUMA KÖŞEM

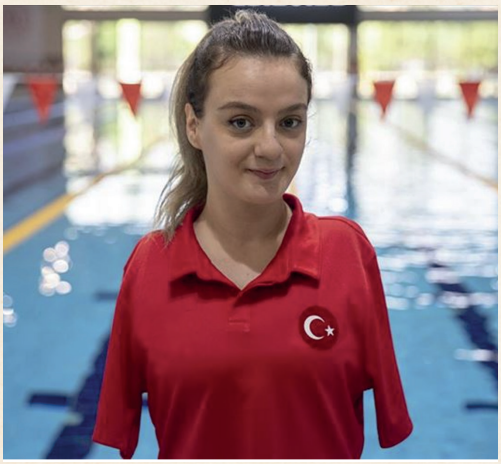

MUCİZE KIZ

Sümeyye Boyacı, 5 Şubat 2003'te Eskişehir'de doğdu. Doğduğunda kolları yoktu ancak resim yapmayı çok istiyordu. İlk resmini 4 yaşında ayaklarını kullanarak yaptı ve zamanla büyük başarılara imza attı. Alexander Puşkin (Aleksandır Puşkin)'in "Altın Balık" adlı ünlü kitabının Türkçe çevirisi için bir resim yaptı. Sulu boya ile yaptığı eserler 2009 yılında Rusya'nın başkenti Moskova'da sergilendi.

Zamanla ebru sanatına da ilgi duymaya başladı. Yaptığı ebrularla 11 yaşında ilk sergisini açtı. Bu sergideki eserlerin büyük bir çoğunluğu satıldı. Sergiden elde ettiği gelir ile bir dikiş makinesi aldı ve dikiş dikmeyi öğrendi. Dikiş dikmede de başarılı olan Sümeyye zamanla kendi kıyafetlerini dikmeye başladı.

Sümeyye birçok özelliğinin yanında yüzmeye de ilgi duyuyordu. Küçük yaşta gittiği bir akvaryum gezisinde balıkların kolları olmadan yüzebildiklerini fark etti. O günden sonra yüzme dersleri almaya başladı. Yüzmede gösterdiği azimle birçok başarıya imza attı. Brezilya'da düzenlenen Açık Yüzme Dünya Şampiyonası'na katıldı ve dünya şampiyonu oldu. İrlanda'nın başkenti Dublin'de düzenlenen Paralimpik Avrupa Şampiyonası'nda "Kadınlar S5" kategorisi 50 metre sırtüstü finalinde yarıştı. Katıldığı bu turnuvada Türkiye adına altın madalya kazanan ilk isim oldu.

Bu metin, kitabın yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.

SIRA SİZDE

Sizce millî sporcumuz Sümeyye Boyacı'nın farklı alanlarda gösterdiği başarılar onun hangi özellikleriyle ilgilidir?

.....

.....

.....

.....

.....

Daha fazla etkinliğe erişmek için karekodu okutunuz.

BEN OLSAYDIM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Bütün insanlar aynı özelliklere sahip olsaydı ne tür olumsuzluklar yaşanırdı? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Önceki konularımızda insanların fiziksel farklılıklarının yanı sıra ilgi ve yetenekleriyle de birbirlerinden farklı olduklarını öğrendik. İnsanları birbirinden ayıran, karakterlerini belirleyen özelliklere **kişisel özellikler** denir. Çalışkanlık, dürüstlük, duygusallık, fedakârlık kişisel özelliklerimizdendir.

Çevremizdeki çalışkan arkadaşlarımızı düşünelim. Onların zamanlarını doğru planladıklarını, hedeflerini gerçekleştirmek için çok çaba sarf ettiklerini gözlemleriz. Hassas arkadaşlarımızın da olumsuz olaylardan daha fazla etkilendiklerini görürüz. Tüm bu farklılıklar kişisel özelliklerimizden kaynaklanır.

Çevremizde özel gereksinimli arkadaşlarımızın bulunabileceğini unutmayalım. İşitme veya yürüme güçlüğü çeken arkadaşlarımız olabilir. İnsanların birbirinden farklı olması olumlu ya da olumsuz bir durum değildir. Özel gereksinimli arkadaşlarımıza karşı empati kurmalıyız. Böyle bir durumda bize nasıl davranılmasını istiyorsak biz de karşımızdakine öyle davranmalıyız. Empati becerisinin yüksek olduğu toplumlarda huzur ve güven ortamı daha kolay sağlanır (Görsel 1.5).

Görsel 1.5: Farklılıklarımız kişisel özelliklerimizden kaynaklanır.

SIRA SİZDE

Azra, şeker hastası olduğu için yediklerine dikkat eder. Azra'nın hastalığını kontrol altında tutması için sık aralıklarla beslenmesi gerekmektedir. Azra'nın her gün alması gereken ilaçlar var.

Azra'nın yerinde olsaydınız neler hissederdiniz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

TÖREN HAZIRLIĞI

OKUMA KÖŞEM

Neslihan Öğretmen'imiz bugün derse başlamadan önce Cumhuriyet Bayramı için okulda bir tören hazırlanacağını söyledi. Sınıfımızdan güzel şiir okuyan bir öğrencinin törende görev alabileceğini duyurdu. Hepimiz çok heyecanlandık. Öğretmenimizin "Aranızda şiir okumayı seven var mı?" sorusuna arkadaşımız Nil "Ben şiir okumayı çok severim öğretmenim." diyerek cevap verdi.

Öğretmenimiz şiir okumaya istekli olan arkadaşlarımızı belirledi. Onlara iki gün hazırlanma süresi verdi. Törene hazırlık aşamasında arkadaşlarımız şiirlerini okumaya başladı. Sıra Nil'e geldiğinde Nil şiiri öyle güzel, öyle güçlü okudu ki hepimizde bir bayram coşkusu oluştu. Öğretmenimiz bize dönerek "Yeteneklerimizin çevremizdekiler tarafından keşfedilmesi bazen bir tören hazırlığında olabilir. Yeteneklerimizi gün yüzüne çıkarmak için her türlü fırsatı değerlendirmeliyiz." dedi. Ben de Nil'in yeteneği gibi güzel şiir okuma yeteneğimin olmasını isterdim.

Bu metin, kitabın yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.

SIRA SİZDE

Nasrettin Hoca sıcak bir yaz gecesi damda uyurken nasıl olduysa damdan aşağı düşmüş. Gürültü patırtı derken mahalleli Hoca'nın başında toplanmış.

İçlerinden biri "Hocam hâlin nicedir, ne yapalım?" demiş. Nasrettin Hoca da "Tez bana bir damdan düşen getirin. Hâlimden ancak o anlar!" demiş.

Sizce Nasrettin Hoca niçin damdan düşen birini istemiştir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

BİLGİ KUTUSU

Kendimizi başkasının yerine koyma becerisine empati denir. Bu becerimizi geliştirmek için yapılması gereken bazı davranışlar şunlardır:

- "Onun yerinde olsaydım ne hissederdim, ne düşünürdüm?" gibi sorular sormak
- İnsanların herhangi bir olay için verdikleri tepkileri gözlemlemek
- Karşımızdaki insanları dikkatlice dinlemek

OKUMA KÖŞEM

OKULDA İLK GÜN

Merhaba, benim adım Ege. Bu yıl 4. sınıfa geçtim. Okulun ilk günü bahçede yapılan törende okul müdürümüz derslikle-rimizin yerlerinin değiştiğini söyledi. 4. sınıfların ikinci kattaki derslikleri kullanacaklarını duyurdu. Birden aklıma yürüme güçlüğü çeken arkadaşım geldi. "Yürüme güçlüğü çekseydim üst kata çıkmak ne kadar zor olurdu." diye düşündüm. Törenin sonunda öğretmenimin yanına giderek bu düşüncemi onunla paylaştım. Öğretmenim düşüncelerimin çok kıymetli olduğu-nu söyleyerek beni takdir etti. Beni müdürün yanına götürdü ve kendisine söylediklerimi ona anlatmamı söyledi. Okul mü-dürümüz bu konuyu kendilerinin de değerlendirdiğini belirtti. Bizim sınıfın bu yıl da aynı dersliği kullanacağını söyledi. Du-yarlılığım için de beni tebrik etti. Arkadaşımın sınıfımıza ko-layca ulaşabilecek olması beni çok sevindirdi.

Bu metin, kitabın yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.

ETKİNLİK 5

Aşağıda verilen davranışları yapmaya çalışınız ve hissettiklerinizi nok-talı alana yazınız.

1) Gözlerimi kapalı tutarak resim çizmeyi denedim ve .....
.....

2) Kendimi hiç oyuncağı olmayan bir çocuk gibi düşündüm ve .....
.....

3) Kulaklarımı kapatarak televizyon izlemeyi denedim ve .....
.....

FARKLIYIM, FARKINDAYIM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

"Farklılıklarımız zenginliğimizdir." ifadesinden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi sınıfınızla paylaşınız.

Tüm insanlar aynı özelliklere sahip olsaydı dünyamız ne kadar da sıkıcı olurdu. Örneğin herkes sadece müziği sevseydi kimse resimle ilgilenmez, hiç kitap yazılmaz, film çekilmez, oyunlar tasarlanmazdı. Bu durum bir süre sonra can sıkıcı olmaz mıydı?

Şimdi sınıfımızı bir düşünelim. Sınıfımızda oyun ve fiziki etkinlikler dersini çok sevenler olduğu gibi daha az sevenler de olabilir. Renkli giyinmekten hoşlanan arkadaşlarımız olabileceği gibi tek renk giyinmeyi tercih edenler de vardır.

Huzurlu bir toplum için farklılıklara saygı göstermeliyiz. Fiziksel, duygusal ya da düşünsel farklılıklara saygı toplumsal barış ortamını beraberinde getirir. Hiçbir insan farklılığından dolayı suçlanamaz, kınanamaz, alay konusu olamaz. Farklılıklarımız, insan olmamızdan kaynaklı evrensel değerlerimiz arasındadır. Irk, cinsiyet, din, dil, düşünce ve yaşayış tarzı ayrımı olmaksızın her insana saygı göstermek görevimizdir. Her insan özeldir, değerlidir.

DOWN SENDROMLU BİREYLER İŞ HAYATINA ADIM ATTI

3 Aralık Dünya Engelliler Günü'nde açılan kafede çalışan down sendromlu bireyler hem sosyalleşiyor hem de iş hayatına katılmanın mutluluğunu yaşıyor. Servis elemanı olarak çalışmaya başlayan down sendromlu bireyler, maaş alarak hayatlarını kazanmanın öz güvenini yaşarken çeşitli alanlarda da eğitim alıyorlar. Kafeye gelen misafirlerden olumlu geri dönüşler almaları çalışanları ve ailelerini mutlu ediyor. Down sendromlu bireyler bu durumun bir engel değil bir farklılık olduğunu herkese gösteriyor.

Haber metni genel ağdan alınarak bu kitap için düzenlenmiştir.

Özel gereksinimli bireyler toplumun bir parçasıdır. Bu bireyler farklılıklarını avantaja çevirerek bizlere ilham verir. Paris 2024 Paralimpik Oyunları'nda millî sporcularımızın aldığı 6 altın, 10 gümüş ve 12 bronz olmak üzere toplam 28 madalya bunun en güzel örneğidir.

Farklılıklar hayatımızı renklendirir, dünyayı güzelleştirir ve tek düzelikten çıkarır. Ormanlardaki ağaçların renkleri bile yeşilin binbir tonundan oluştuğu için güzeldir.

BİLGİ KUTUSU

Paralimpik: Özel gereksinimli kişilerin bireysel veya takım olarak katıldığı sportif etkinliklerdir.

KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere verilen sözcüklerden uygun olanları yazınız.

nüfus | kimlik | yetenek | empati | fiziksel | ihtiyaçlar | İçişleri

1. Her ülke, kendi vatandaşlarını tanımlamak için resmî ..... belgesi oluşturur.
2. Saç, ten ve göz rengimiz ..... özelliklerimizdendir.
3. Öğrenci kulübü seçerken ilgi, yetenek ve ..... doğrultusunda tercih yapılmalıdır.
4. Kendimizi başka bir kişinin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini anlama becerisine ..... denir.
5. Kimlik kartlarımız T.C. ..... Bakanlığı tarafından verilir.

B. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına " Y" yazınız.

1. ☐ Resim yapmayı çok sevdiğim için tiyatro kulübüne üye oldum.
2. ☐ Empati, geliştirilebilir bir beceridir.
3. ☐ T.C. kimlik numaramız da tıpkı parmak izlerimiz gibi kişiye özeldir.
4. ☐ Okuduğumuz okulları kronolojik olarak sıralayabiliriz.
5. ☐ Herkesin aynı düşüncede olması ülkemiz için bir zenginliktir.

C. Verilen açıklamaları uygun olan kavramlarla eşleştiriniz.

A	Olayların gerçekleştiği tarihleri sırasıyla aktarmadır.	☐ T.C. Kimlik No.
B	Kimlik kartımızın ön yüzünde yer alan, bize özel olan 11 haneli numaradır.	☐ İlgi
C	Parmak izi gibi özel bilgilerimizin kimliğimizde yer aldığı bölümdür.	☐ Yonga
Ç	Doğuştan içimizde var olan bir şeyi anlama veya yapabilme durumudur.	☐ Yetenek
D	Farklı özellikteki insanlara karşı dikkatli ve özenli davranmaktır.	☐ Kronoloji
		☐ Seri No.
		☐ Saygı

Ç. Aşağıdaki çengel bulmacayı çözünüz. Bulmacada yer alan renkli kutulardaki harfleri, kendi renklerindeki kutulara yazarak anahtar kelimeyi bulunuz.

SOLDAN SAĞA

1. Doğuştan gelen, bir ya da birden fazla alanda var olan başarma gücümüzdür.
2. Özel gereksinimli kişilerin bireysel veya takım olarak katıldığı sportif etkinliklerdir.
3. Belli bir olay veya etkinliğe yakınlık duyma, ondan hoşlanma ve ona öncelik tanımadır.
4. Kan grubu ve parmak izi gibi kişisel bilgilerimizin bulunduğu bölümdür.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

5. Kendimizi başkasının yerine koyma becerisidir.
6. Toplumu oluşturan temel yapı taşıdır.
7. Yaşamımızı sürdürebilmek için gerekli olan şeylerdir.
8. Bir arada yaşayan insanların oluşturduğu topluluktur.
9. Olayların meydana geldiği zamanları geçmişten günümüze doğru sıralayarak aktarmadır.
10. İnsanların farklı özelliklerine dikkatli ve özenli yaklaşmaktır.

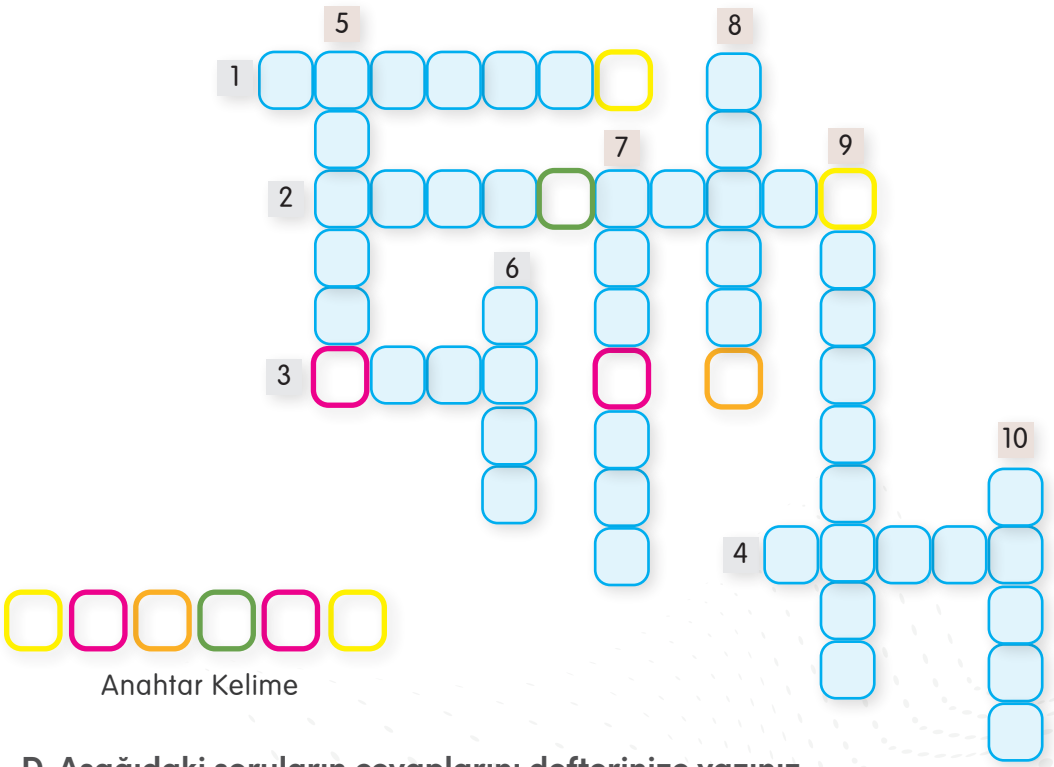

Anahtar Kelime

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Kitap okumayı seven bir öğrenci hangi kulübe üye olmalıdır?
2. Yetenek nedir? Tanımlayınız.

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

2. ÜNİTE

KÜLTÜREL MİRASIM

KAZANIM BAŞLIKLARI

- AİLE TARİHİMİ YAZIYORUM
- MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZÜ ÖĞRENİYORUM
- GELENEKSEL OYUNLAR
- İSTİKLAL KAHRAMANLARIYLA MİLLÎ MÜCADELE

TEMEL BECERİLER

Kanıt Kullanma - Zaman ve Kronolojiyi Algılama - Değişim ve Sürekliliği Algılama - Dijital Okuryazarlık - Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma

Ünitenin dijital özetine erişmek için karekodu okutunuz.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Belgeler, eşyalar ve söyleşilerle aile tarihimizi
- Ailemizdeki ve çevremizdeki örneklerden yola çıkarak millî kültürümüzü
- Çocuk oyunlarının geçmişten günümüze değişim ve sürekliliğini
- Kahramanlarımızın biyografilerinden yola çıkarak Millî Mücadele'mizin önemini

Ünite ile ilgili EBA içeriğine erişmek için karekodu okutunuz.

AİLE TARİHİMİ YAZIYORUM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Ailenizin tarihi ile ilgili neler biliyorsunuz? Bu bilgileri kimlerden, nasıl öğrendiniz?

Aile, evlilik ve kan bağı yoluyla oluşur. Anne, baba ve çocuklar gibi üyelerden oluşan toplumdaki en temel birlikteliktir (Görsel 2.1). Bazı ailelerde dede, anneanne ve babaanneler de bulunabilir. Bu birlik, derin bir tarihsel geçmişe dayanır. Aile geçmişinde evlilik, düğün, doğum, göç, hastalık ya da ölüm gibi olaylar yer alabilir. Bu olaylar, kendi aile tarihimizi oluşturur. Yaşanan olaylar, aile üyelerinin ilişkilerini biçimlendirirken onların birbirleriyle olan bağını da güçlendirir.

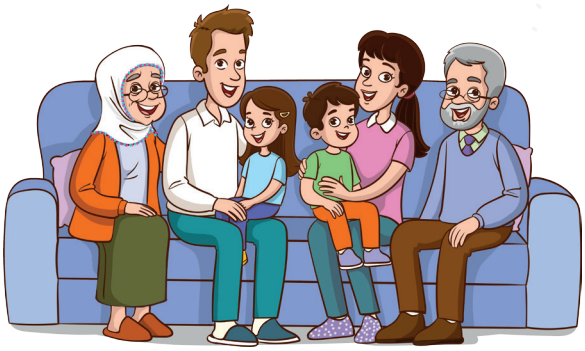

Görsel 2.1: Mutlu bir aile

Görsel 2.2: Aile fotoğrafları anılar barındırır.

Merhaba, ben Betül. 4. sınıfa gidiyorum. Annem, babam ve ablamla birlikte Aksaray'da yaşıyorum. Anneannem ve dedem Nevşehir'de yaşıyorlar ve orada yeni bir eve taşınacaklar. Hafta sonu onlara yardım etmeye gittik. Taşınma süreci büyüklerim için yorucu ama benim için çok bilgilendirici oldu. Açtığımız bazı kutularda ailemin geçmişi ile ilgili belge, fotoğraf ve eşyalar gördüm (Görsel 2.2). Bu gördüklerimle ailemin geçmişine dair birçok bilgi edindim. Benim için çok kıymetli olan bu bilgileri başka bir kaynakta bulamazdım. Örneğin ailemin Kayseri'den Nevşehir'e göç ettiğini öğrendim. Ayrıca kutulardan anneannem ve dedemin 1975'te evlendiğini gösteren belge çıktı. Bu belgeyi gören anneannem çok duygulandı. Anneannem, dedemle uzun ve mutlu bir evliliklerinin olduğunu anlattı. Dayımın 1979'da, annemin ise 1980'de dünyaya gelmesiyle daha da mutlu olduklarını söyledi. Albümlerde annem ve dayımın çocukluk fotoğrafları vardı. Kutudan çıkan diğer bir belge ise annem ve dayıma ait karneler oldu. İkisi de çok başarılı öğrencilermiş.

Kutuyu karıştırmaya devam ettikçe belgelerin arasından tarla ve bahçe tapuları, davetiyeler ve kartpostallar da çıktı. Annemin sınav sonuç belgesini görünce anneannem çok duygulandı. Annemin üniversiteyi kazanmasının onları çok mutlu ettiğini anlattı. Postacının yolunu gözleyen annemin heyecanını anlatırken sanki o güne dönmüştü (Görsel 2.3). O zamanlar sınav sonuçları postayla eve gönderiliyormuş. Anneannem, şimdi bu bilgileri genel ağ üzerinden kısa sürede öğrenebildiğimiz için çok şanslı olduğumuzu söyledi.

Görsel 2.3: Betül ve anneannesi aile albümüne bakarken

Kutudan çıkan bakır bir kahve değirmeni ve bir cep saati dikkatimi çekti (Görsel 2.4). Anneannem bunların büyük dedemden kalma olduğunu söyledi. Büyük dedem İstanbul'a ilk kez gittiğinde bu eşyaları oradan hediye olarak getirmiş. Değirmen ve cep saati aile yadigârı olarak kuşaktan kuşağa aktarılıyormuş. Anneannem gülümseyerek bir gün bu değirmen ve saati saklama görevinin benim olacağını söyledi. Anneannemin bu sözleri beni çok mutlu etti.

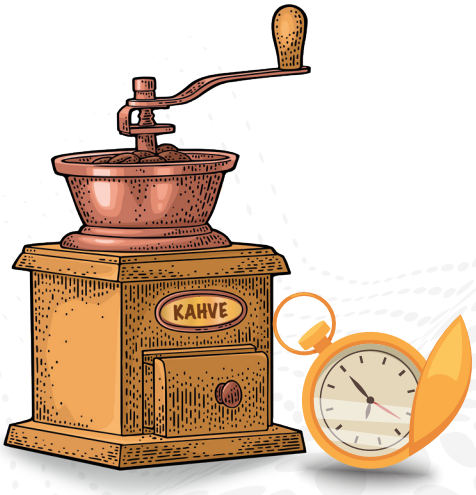

Görsel 2.4: Büyük dededen kalan kahve değirmeni ve cep saati

Belli bir olayı yaşamış ya da bu olaya tanık olmuş kişilerle söyleşiler yapılmasına **sözlü tarih** denir. Aile tarihimizin detaylarını öğrenmek için aile büyüklerimizle yapacağımız söyleşiler önemlidir. Ailemizle ilgili sözlü tarih çalışması yapmak için aşağıdaki aşamaları takip etmeliyiz:

- Aile büyüklerimiz arasından görüşme yapacağımız kişiyi belirlemeliyiz.
- Yapacağımız görüşmenin çerçevesini oluşturacak sorularımızı hazırlamalıyız.
- Yapacağımız görüşme için gerekli araç gereçleri hazırlamalıyız.
- Görüşmeyi, belirlediğimiz plan çerçevesinde yapmalıyız.
- Görüşme sonunda elde ettiğimiz bilgileri kayıt altına alarak düzenli bir şekilde yazıya dökmeliyiz.

ETKİNLİK 1

Aşağıdaki yönergeden yararlanarak kendi aile tarihinizi oluşturunuz ve defterinize yazınız.

1. Aile büyüklerinizden biri ile söyleşi yapınız.
2. Aileniz ile ilgili kronoloji hazırlayınız.
3. Yaptığınız söyleşiden ve kronolojiden yararlanarak aile tarihinizi yazınız.

HABERİM VAR

SOYAĞACI OLUŞTURMA HİZMETİNE BAŞLANDI

türkiye.gov.tr
"Devletin Kısayolu"

T.C. İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, vatandaşlar için "soyağacı tasarlama ve oluşturma" hizmetini uygulamaya açtı.

Soyağacı oluşturmak için "www.turkiye.gov.tr" adresine T.C. kimlik numarası ve e-Devlet şifresi kullanılarak giriş yapılır. Sonra "Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü/soyağacı oluşturma" hizmeti seçilerek soyağacına ait elektronik belge alınır. Ayrıca "nvi.gov.tr" adresinden "e-hizmetler/e-sorgulamalar/soyağacı sorgulama" hizmeti seçilip e-Devlet ile giriş yapılarak da ilgili hizmete ulaşılabilir.

Haber metni genel ağdan alınarak bu kitap için düzenlenmiştir.

Sözlü tarihi kullanmanın dışında aile tarihimizi hazırlamanın diğer yolları ise **yazılı** ve **görsel kaynaklardan**, **aileye ait eşyalardan** edindiğimiz bilgilerden faydalanmaktır (Görsel 2.5).

Görsel 2.5: Aile tarihini oluşturan kaynaklardan bazıları

ETKİNLİK 2

Aile tarihinin oluşturulmasında yararlanılabilecek kaynaklardan bazıları aşağıdaki görselde yer almaktadır. Bu kaynakları bularak verilen noktalı alanlara yazınız.

.....

.....

.....

Daha fazla etkinliğe erişmek için karekodu okutunuz.

MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZÜ ÖĞRENİYORUM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Çevrenizde tarihî çeşme, cami ve hamam gibi millî kültür ögelerinden hangileri vardır?

Milletlerin karakteristik özelliklerini ve tarihini yansıtan, kendilerine özgü olan maddi ve manevi değerlerine **millî kültür** denir. Bu değerler, bağlarımızı ve birlikte yaşama isteğimizi güçlendirir.

Gelenekler, dil, din, halk oyunları, yemekler, el sanatları, yazılı ve sözlü edebiyat gibi unsurlar millî kültürümüzü oluşturur (Görsel 2.6). Ülkemiz kültürel ögeler açısından oldukça zengindir.

Görsel 2.6: Millî kültürümüzü oluşturan ögelerden bazıları

Haydi, millî kültürümüzü yansıtan ögelerimizi öğrenelim.

Ülkemize özgü birçok gelenek ve görenek vardır. Bayramlaşma, hasta ziyaretleri, asker uğurlama, kız isteme ve misafir ağırlama bunlara örnektir. Misafire kolonya ve kahve ikram etmek önemli âdetlerimizdendir.

Günümüzde birçok evde hâlâ kilim, dantel örtüler, çeyiz sandığı gibi geçmişin izini taşıyan eşyalar bulunur. Bu eşyaların ortaya çıkmasında el emeğinin sanata dönüşmesi dikkat çeker. El sanatına en güzel örneklerden biri ülkemizin her yöresinde farklı desenlerle yapılan iğne oyasıdır. Anadolu'da birçok genç kızın çeyizinde iğne oyası bulunur (Görsel 2.7).

Görsel 2.7: İğne oyası

Kültürümüzü yansıtan önemli ögelerden biri de çömleklerdir (Görsel 2.8). Çömlek, toprağın farklı ölçü ve şekiller verilerek pişirilmesiyle yapılır. Eskiden daha çok yiyecek ve içecek saklamak ya da taşımak için kullanılırdı. Günümüzde hâlâ Anadolu'nun birçok evinde çömlek görmek mümkündür.

Görsel 2.8: Çömlek

Bayramlarımız, bizi bir araya getiren ve millet olarak paylaşımlarımızın arttığı önemli günlerdendir. Ramazan ve Kurban Bayramı'nda bir araya gelerek bayramlaşmak, millî bağlarımızı güçlendirir. Bayram sabahı sofra kurmak, küçüklerin el öpmesi, harçlık toplamak gibi geleneklerimiz bayramın neşesidir.

BAYRAMLAŞMA

OKUMA KÖŞEM

Merhaba arkadaşlar, benim adım Ömer. Bu bayram babaannemle bayramlaşmak için köye gittik. Köyde ailem ve arkadaşlarımla güzel bir bayram geçirdim. Bunu sizlerle paylaşmak istiyorum.

Bayram sabahı erkenden uyandık, babamla bayram namazına gittik. Caminin bahçesinde köyün büyükleri ile bayramlaştık. Eve geldiğimizde sofra kurulmuştu. Babannemin elini öptüm, o da bana şeker verdi. Hep birlikte bayram kahvaltısı ettik. Arkadaşlarımla komşuları dolaşıp şeker topladıktan sonra ailemle akrabalarımızı ziyarete gittik, ikram edilen bayram tatlısını yedik. Bayramın ikinci günü komşularımızın çocukları ile beraber oyunlar oynadık. Herkesle bayramlaştıktan sonra evimize döndük. Benim için çok güzel bir bayramdı.

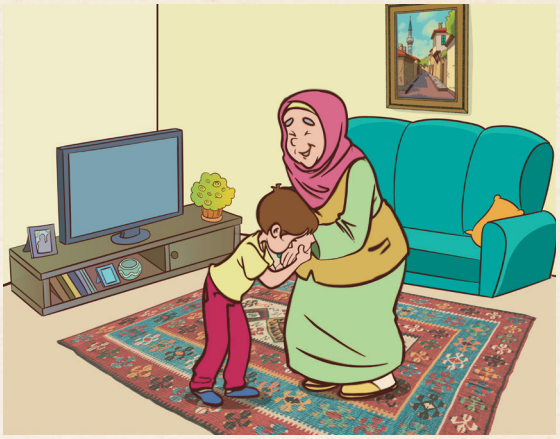

Yazarlar tarafından kitap için yazılmıştır.

SIRA SİZDE

Bir bayram gününüzü sınıfınızdaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

Millî kültürümüzü yansıtan bir diğer öge ise giyim kuşamdır. Yıllar boyunca aynı coğrafyada yaşamış insanların kendine özgü kıyafetleri giyim kültürünü oluşturur.

Ülkemizin sınırları içinde oynanan halk oyunları da kültürümüzü yansıtan önemli ögelerdendir. Ülkemizde çok çeşitli yörelere ait halk oyunları vardır.

SIRA SİZDE

- Çevrenizdeki yöresel kıyafetler nelerdir?
- Çevrenizde en çok hangi halk oyunları oynanır?

Sözlü kültür ögeleri, duygu ve düşünceleri anlatmanın önemli bir yoludur. İnsanlar tarihsel süreçte yaşadıkları önemli olayları aktarmak istemişlerdir. Türküler, destanlar, mâniler, atasözleri ve deyimler bu amaçla ortaya çıkmıştır. Sözlü edebiyat, kültürün aktarılmasında büyük rol oynar.

Mâni

Sepet sepet yumurta,
Sakın beni unutma,
Unutursan küserim,
Mektubumu keserim.

Mâni, sözlü edebiyat ögelerimizdendir. Hemen hemen her konuda söylenebilir. Genellikle birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan mâniler, daha çok yedili hece ölçüsüyle söylenir.

Sözlü edebiyatımızın bir diğer ögesi de atasözlerimizdir. Atasözleri deneyim ve gözlemlere dayanan öğüt verici sözlerdir. Aşağıda çalışkanlıkla ilgili atasözlerine örnekler verilmiştir.

"İşleyen demir ışıldar."
"Yazın başı pişenin, kışın aşı pişer."
"Emek olmadan yemek olmaz."

SIRA SİZDE

- Çalışkanlıkla ilgili bir atasözü öğrenerek arkadaşlarınızla paylaşınız.

Millî kültürümüzü oluşturan ögelerden bir diğeri de el sanatlarımızdır. El sanatlarımız kaynağını yüzyıllardır süregelen kültürümüzden almaktadır. Bu sanatlardan biri ebrudur (Görsel 2.9). Ebru sanatında kitre (geven bitkisinin özü) karıştırılarak yoğunlaştırılan suyun üzerine renkli boyalar damlatılır. Kendine has desenler oluşturularak kâğıda aktarılır. Ebru, Türk el sanatı kültüründe önemli bir yer tutmaktadır.

Toprak malzemenin renk ve motiflerle süslenerek fırınlanmasıyla elde edilen ürünlere çini denir (Görsel 2.10). Çini, başta mimari olmak üzere birçok farklı alanda kullanılır.

Görsel 2.9: Geleneksel el sanatlarımızdan ebru

Görsel 2.10: Geleneksel el sanatlarımızdan çini

Bir ülkeyi tanımak için mutfağına da bakmak gerekir. Başka toplumlardan etkilenmiş olsa da her yörenin kendine özgü lezzetleri bulunmaktadır. Anadolu mutfağı oldukça zengindir. Aşağıdaki görselde Anadolu mutfağına özgü bazı yiyecekler yer almaktadır (Görsel 2.11).

Görsel 2.11: Anadolu mutfağından bazı lezzetler

TOPKAPI SARAYI

OKUMA KÖŞEM

Merhaba arkadaşlar, benim adım Ece. Öğretmenimiz Topkapı Sarayı'nı görmemiz için İstanbul'a bir gezi düzenledi (Görsel 2.12). Ben de bu geziye katıldım. Osmanlı Devleti'nin 400 yıl boyunca yönetildiği bu merkezi gezmek beni çok heyecanlandırdı. Şimdi öğrendiğim bilgileri sizlerle paylaşacağım.

Topkapı Sarayı'nın etrafı surlarla çevriliydi ve saray çok büyük bir alana kurulmuştu. Gezimizde bize Topkapı Sarayı'nı anlatan bir rehber eşlik etti. Saraya büyük bir kapıdan giriş yaptık. Rehberimiz bu kapının adının "Saltanat Kapısı" olduğunu söyledi. Kapıdan girdikten sonra önümüze kocaman bir alan çıktı. Bu bölümlere "avlu" deniliyormuş. Avluları gezerken birçok bilgi öğrendim. Birinci avluda fırın, odun ambarı gibi pek çok mimari yapı vardı. Diğer avluları da sırasıyla gezdik. Sarayın göz alıcı mimarisi hepimizi etkiledi.

Sarayın sergi bölümünde rengârenk kıyafetler, tablolar ve koleksiyonlar vardı. Özellikle dünyanın en güzel elmaslarından biri olan Kaşıkçı Elması'nı görmek, gezinin en güzel anlarından biriydi. Rehberimiz gezinin sonunda bizi kutsal emanetler bölümüne götürdü. Peygamberimizin mektubu, hırkası ve kılıcı yaklaşık 500 yıldır burada sergileniyormuş. Bizlere kalan mirasın ne kadar özenle korunmuş olduğunu gördük ve gezimizin sonunda Topkapı Sarayı'ndan gururla ayrıldık.

Yazarlar tarafından kitap için yazılmıştır.

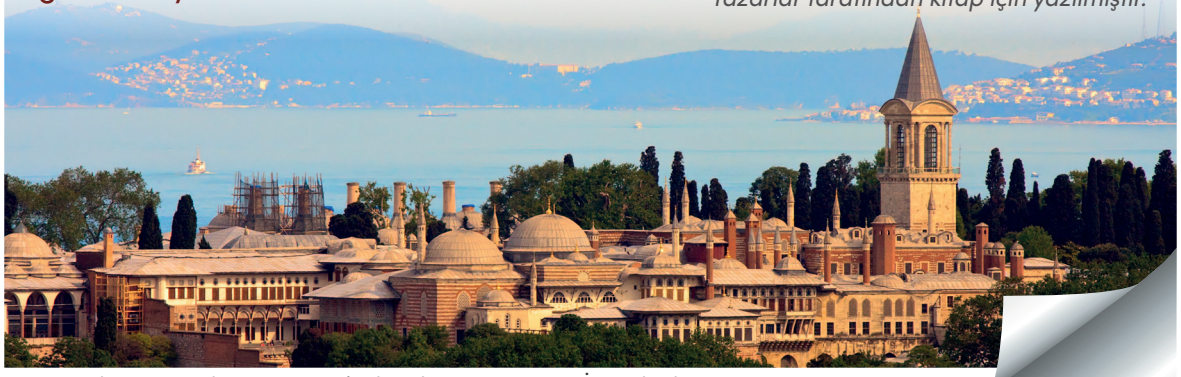

Görsel 2.12: Topkapı Sarayı'ndan bir görünüm, İstanbul

ETKİNLİK 3

Çevrenizde bulunan bir tarihî mekânı geziniz. Gezi sonunda edindiğiniz izlenimlerden yararlanarak aşağıdaki cümleleri tamamlayınız.

1. Gezdiğim yerin adı .....
2. Geziye birlikte gittiğim kişiler .....
3. Gezi sırasında ilgimi en çok çeken .....
4. Gezide öğrendiğim en ilginç bilgi .....
5. Gezinin en eğlenceli bölümü .....
6. Gezmek istediğim bir sonraki yer .....

GELENEKSEL OYUNLAR

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Aile büyüklerinizin çocukken oynadığı oyunlardan hangilerini biliyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Oyun oynamak, başta çocuklar olmak üzere hemen hemen her yaşta insanı eğlendiren etkinliklerden biridir. Oyun oynarken hem eğleniriz hem de birçok farklı deneyim kazanırız. Oyunlar yeni arkadaşlar edinmemizde, sosyal ilişkiler kurmamızda bize yardımcı olur. Oyunlar her dönemde farklı özellikler gösterebilir. Toplumun ürettiği oyunlar o toplumun kültürüne ait özellikler taşır. Geçmişten günümüze aktarılan oyunlara **geleneksel oyunlar** denir.

Haydi, şimdi hep birlikte geleneksel oyunlarımızdan bazılarını tanıyalım.

Körebe

En sık oynanan oyunlardan biri körebedir (Görsel 2.13). Körebe oyununa başlarken bir arkadaşımız ebe olarak belirlenir. Ebenin gözleri mendil veya benzer bir bezle bağlanır. Diğer oyuncular ebenin etrafında bir çember oluşturarak

"Türkü söyler döneriz,

Bil bakalım biz kimiz?

Göster bizi körebe." gibi bir tekerleme söylerler.

Körebe, gözleri kapalı şekilde kollarını öne doğru uzatır ve oyunculardan birini yakalamaya çalışır. Körebe, yakaladığı kişinin adını söyler; bilirse o kişi "ebe" olur. Bilemezse aynı kişi körebe olmaya devam eder.

Görsel 2.13: Körebe oynayan çocuklar

Bülbül Kafeste

Geleneksel oyunlardan bir diğeri de bülbül kafeste oyunudur (Görsel 2.14). Oyuna iki ya da üç oyuncunun bülbül olarak seçilmesiyle başlanır. Diğer oyuncular el ele tutuşarak bir halka oluşturur. Bu halkanın adı "bülbül kafesi"dir. Bülbül olarak seçilen oyuncular, halkanın içinde durur. Kafesi oluşturan oyuncular zaman zaman el ele tutuşmayı bırakarak halkayı bozar ve "bülbül kafeste" der. Halkanın içinde bulunan oyuncular, halka açıldığında dışarı çıkmaya çalışır. Halkayı oluşturan oyuncular ise bülbülleri halkanın dışına çıkarmamak için yeniden el ele tutuşur. Bülbül kafesinin açık olan yerleri oyuncular tarafından kapatılır. Bir açıklık bulup halkanın dışına çıkabilen oyuncular oyunu kazanır.

Görsel 2.14: Bülbül kafeste oyununu oynayan çocuklar

SIRA SİZDE

Bülbül kafeste oyununu daha önce oynadınız mı? Bu oyuna benzer başka bir oyun biliyor musunuz? Biliyorsanız bu oyunları arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yakantop

Aile büyüklerimizin çocukken severek oynadığı yakantop, günümüzde de sevilerek oynanmaktadır (Görsel 2.15). Bu oyunda oyuncular iki gruba ayrılır. Gruplardan biri topu atar diğeri ise toptan kaçar. Topu ilk atacak olan grup, yazı tura ile ya da adım sayılarak belirlenir. Oyuncular, topu atabilecekleri bir mesafe belirlerler. Bu mesafeye göre karşılıklı iki çizgi çizilir. Topu atacak grup, çizgilerin başına geçer. Diğer grup ortada bekler. Topu atan grup, ortadaki oyuncuları top ile vurmaya çalışır. Topun değdiği oyuncu, oyundan çıkar. Ortadaki oyuncu, topu havadayken yakalarsa fazladan bir can kazanır. Elde ettiği bu can ile oyundan çıkan oyunculardan birini oyuna yeniden dâhil edebilir. Ortada tek oyuncu kaldığı zaman çizgideki oyuncular tek kalan oyuncuya topla 12 kez atış yapar. Onu vurmaya çalışır. Oyuncu 12 atış boyunca vurulmazsa oyunu kazanır. Atışlar sırasında ortadaki oyuncu vurulursa oyunu kaybeder.

Görsel 2.15: Yakantop oyununu oynayan çocuklar

SIRA SİZDE

Yakantop oyunu günümüze kadar hep aynı kurallarla mı oynanmıştır? Aile büyüklerinizden bilgi edininiz.

ETKİNLİK 4

- **Aşağıda verilen geleneksel çocuk oyunlarından istediğiniz birini seçip bu oyunu araştırarak kısaca tanıtınız.**

beştaş, seksek, çatlak patlak, birdirbir, topaç çevirme, dalya, istop

- **Seçtiğiniz bu oyunu arkadaşlarınızla oynayınız.**

Geleneksel çocuk oyunları genellikle evin dışında, sokakta veya boş bir alanda oynanan oyunlardır. Bu oyunlar oynanırken güvenli alanlar tercih edilir. Bu oyunlara aynı anda birden fazla çocuk katılabilir. Günümüzde ise grupla oynanan oyunlar giderek azalmaktadır. Gruplarla oynanan oyunlar yerine çocukların tek başına oynadığı dijital oyunlar tercih edilmektedir. Geleneksel oyunlarda kullanılan oyuncaklar da zaman içinde değişime uğramıştır. Eskiden oyunlar çocukların evden, sokaktan ya da yakın çevreden buldukları malzemeler ile oynanırdı. Günümüzde ise çocuklar genellikle bilgisayar oyunları, yapbozlar, oyuncak bebek ve arabalarla oynamaktadır.

SIRA SİZDE

Yukarıda oyun oynayan çocuklarla ilgili görseller verilmiştir. Bu görselleri karşılaştırarak noktalı alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

ETKİNLİK 5

Aşağıda geleneksel ve günümüzdeki çocuk oyunlarına ait özellikler verilmiştir. Bu özelliklerden hangilerinin geleneksel oyunlara, hangilerinin günümüz oyunlarına ait olduğunu karşısındaki kutulara işaretleyiniz.

	a Geleneksel Oyunlar	b Günümüz Oyunları
1 Sosyal ilişkileri olumlu etkiler.		
2 Genellikle iç mekânlarda oynanır.		
3 Genellikle gruplar hâlinde oynanır.		
4 Çoğunlukla tekerleme söylenerek ve ebe seçilerek oyuna başlanır.		
5 Satın alınan oyuncaklarla oynanır.		
6 Sosyalleşmeyi olumsuz etkiler.		
7 Oyun sırasında hareketli olmak ön plandadır.		
8 Bireysel oynanan oyunlardır.		
9 Oyunlarda kullanılan malzemeler doğal ortamlardan elde edilir.		
10 Oyun sırasında çok az hareket edilir.		
11 Genellikle dış mekânlarda oynanır.		

İSTİKLAL KAHRAMANLARIYLA MİLLÎ MÜCADELE

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Millî Mücadele denilince aklınıza ne geliyor? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Destanlara konu olan Millî Mücadele Dönemi ulusumuzun unutamadığı kahramanlık hikâyeleriyle doludur. Ülkemiz bu dönemde üç cephede işgalci devletlerle mücadele etti. Bu mücadele Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde zafere ulaştı. Şimdi Millî Mücadele'mizi ve bu mücadeleye katkı sağlayan bazı kahramanlarımızı tanıyalım.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK (1881-1938)

1881 yılında Selanik'te dünyaya geldi. Annesi Zübeyde Hanım, babası Ali Rıza Efendi'dir. Annesinin isteğiyle ilk olarak mahalle mektebine gitti. Kısa süre sonra Şemsi Efendi Mektebine kaydoldu. Ortaokula Selanik Mülkiye Rüştiyesinde başladı daha sonra Selanik Askerî Rüştiyesine geçti. Liseyi Manastır Askerî İdadisinde tamamladıktan sonra İstanbul Harp Okuluna gitti. Başarılı bir öğrenci olan Mustafa Kemal, İstanbul Harp Akademisinden 1905 yılında mezun oldu. Vatansever bir subay olan Mustafa Kemal, çeşitli askerî görevlerde üstün başarı gösterdi. I. Dünya Savaşı öncesi Sofya'da askerî ateşe olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nda sırasıyla Çanakkale Cephesi, Kafkas Cephesi ve Suriye-Filistin Cephesi'nde görev aldı. Özellikle Çanakkale Cephesi'ndeki başarıları ile Türk halkı tarafından "Anafartalar Kahramanı" olarak anıldı. Ülkemizin işgaline sessiz kalmadı, Samsun'a geçerek Millî Mücadele'yi başlattı.

29 Ekim 1923'te cumhuriyet ilan edildi ve Mustafa Kemal ilk cumhurbaşkanı seçildi. Mustafa Kemal'e 1934 yılında Soyadı Kanunu ile TBMM tarafından "Atatürk" soyadı verildi. Ülkemizin kuruluşunda ve çağdaşlaşmasında büyük emekleri olan Mustafa Kemal Atatürk, 10 Kasım 1938 tarihinde vefat etti.

1914 yılında başlayan I. Dünya Savaşı yaklaşık dört yıl sürdü. Osmanlı Devleti, bu savaşı kaybetti. Savaşın sonunda Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandı. Antlaşma ile topraklarımız, galip devletlerin işgaline uğradı (Harita 2.1). Osmanlı Devleti'nin limanlarına, demir yollarına, telgraf hatlarına el konuldu. Osmanlı ordusu terhis edilerek ülkemiz işgaller karşısında savunmasız duruma getirildi.

Harita 2.1: Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası ülkemizde işgale uğrayan yerler

Halk, işgaller karşısında kurtuluş çareleri aradı. Yurt genelinde mitingler düzenlendi. Bu mitinglerdeki konuşmalarıyla ön plana çıkan Halide Edip'i yakından tanıyalım.

HALİDE EDİP (ADIVAR) (1882-1964)

1882 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Yazarlık, öğretmenlik ve müfettişlik gibi görevlerde bulundu. İzmir'in işgali üzerine düzenlenen çeşitli mitinglerde konuşmalar yaptı. Bu mitinglerden en bilineni Sultanahmet Mitingi'dir. Ankara'ya geçerek Millî Mücadele çalışmalarına destek verdi. Anadolu Ajansının kurulmasında önemli rol oynadı. Millî Mücadele sırasında orduda yaptığı çalışmalar sonucunda kendisine "onbaşı" rütbesi verildi. Millî Mücadele Dönemi'ni anlatan eserler yazdı. "Ateşten Gömlek", "Sinekli Bakkal", "Türk'ün Ateşle İmtihanı" eserlerinden bazılarıdır.

Mustafa Kemal, İstanbul'da arkadaşlarıyla işgallerden kurtulmak için çareler arıyordu. Değerlendirmeleri sonucunda Millî Mücadele'nin Anadolu'da başlatılmasına karar verdi. 9. Ordu Müfettişliği'ne atanması ona iyi bir fırsat sundu. Mustafa Kemal'in görevi, Samsun'a giderek orada birtakım incelemelerde bulunmaktı.

Haydi, Mustafa Kemal'in Anadolu'da izlediği yola (Görsel 2.16) ve yaptığı faaliyetlere birlikte bakalım.

SAMSUN

16 Mayıs'ta İstanbul'dan Bandırma Vapuru ile ayrılan Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a vardı. Burada Samsun Raporu'nu yayımladı.

HAVZA

Samsun'dan Havza'ya geçen Mustafa Kemal burada Havza Genelgesi'ni yayımladı. Bu genelge ile halkı işgaller karşısında mitingler düzenlemeye çağırdı.

Görsel 2.16: Mustafa Kemal'in Millî Mücadele'de izlediği yol

AMASYA

Mustafa Kemal Havza'dan Amasya'ya geçti. Burada Amasya Genelgesi'ni yayımladı. Bu genelgede Millî Mücadele'nin gerekçesi, amacı ve yöntemine ilk defa değinildi. Ayrıca Sivas'ta bir kongrenin toplanması kararlaştırıldı.

ERZURUM

Erzurum'a gelen Mustafa Kemal, burada düzenlenen Erzurum Kongresi'ne başkanlık etti. Kongrede vatanın bir bütün olarak savunulacağı vurgulandı.

SİVAS

Mustafa Kemal Erzurum'dan sonra Sivas'a geçti. Burada Sivas Kongresi toplandı. Bu kongre ile tüm millî cemiyetler bir çatı altında birleştirildi.

ANKARA

Mustafa Kemal Sivas'tan Ankara'ya geldi. Osmanlı Mebusan Meclisinin dağıtılması üzerine yeni meclisin açılması için seçimler yapıldı. Yapılan seçimler sonucunda 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi açıldı. Meclis, 1921 yılından itibaren "Türkiye Büyük Millet Meclisi" adını aldı.

Ülkemiz Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası işgallere karşı üç farklı cephede mücadele etti. Haydi, şimdi bu cepheleri öğrenelim.

Doğu Cephesi

Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası birçok askerî birliğimiz dağıtıldı. Buna rağmen Millî Mücadele başladığında henüz dağıtılmamış askerî birliklerimiz de bulunmaktaydı. Bunlardan biri de Kâzım Karabekir komutasında Erzurum'da bulunan 15. Kolordu'ydu.

Anadolu'nun doğusu Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası Ermeni işgaline uğradı. Kâzım Karabekir bölgedeki Ermeni işgaline karşı Erzurum Kongresi'nin düzenlenmesinde önemli görevler üstlendi.

Büyük Millet Meclisi, Ermeni güçlerinin Anadolu'nun doğusundaki saldırıları karşısında Kâzım Karabekir'i Doğu Cephesi komutanlığına atadı. Kâzım Karabekir, işgalcileri topraklarımızdan atmak için hazırlıklarını tamamladı. Meclis'ten gelen emirle taarruza (saldırıya) geçen Kâzım Karabekir, işgalcileri topraklarımızdan çıkarmayı başardı. Bu başarı sonrasında Ermenistan ile Gümrü Antlaşması imzalandı.

Gümrü Antlaşması ile Doğu Cephesi kapandı. Doğu Cephesi'nde mücadele eden askerî birliklerimizin bir kısmı Batı Cephesi'ne kaydırıldı.

KÂZIM KARABEKİR
(1882-1948)

Kâzım Karabekir, 1882 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Doğu Cephesi'ndeki başarıları ile halk arasında "Şark (Doğu) Fatihi" olarak bilinir. 1905 yılında Harp Akademisinden mezun olmuştu. Balkan Savaşları sırasında Bulgaristan'da üç ay kadar tutsak kaldı. I. Dünya Savaşı'nda, Kafkas Cephesi'nde Erzincan ve Erzurum'un Ermeni işgalinden kurtarılmasında etkili oldu. Millî Mücadele'nin en önemli komutanlarından olan Kâzım Karabekir, Doğu Cephesi'nde Ermenilere karşı mücadele etti. Gümrü Antlaşması ile Doğu Cephesi'nin zaferle kapanmasında rol oynadı. Daha sonraki süreçte milletvekilliği ve TBMM başkanlığı görevlerinde bulundu.

BİLGİ KUTUSU

Gümrü Antlaşması Büyük Millet Meclisinin uluslararası alanda kazandığı ilk siyasi başarıdır.

ETKİNLİK 6

- **Bir kimsenin doğumundan yaşadığı güne kadar geçirdiği belli başlı evreleri içeren yazıya biyografi denir. Buna göre Millî Mücadele kahramanlarımızdan Kâzım (Orbay)'ı araştırınız. Millî Mücadele'ye katkılarını dikkate alarak biyografisini kısaca yazınız.**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Güney Cephesi

Anadolu'nun güneyi, Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası Fransızlar ve iş birlikçi Ermeni çeteleri tarafından işgal edildi. Burada düzenli bir ordumuz bulunmuyordu. Buna rağmen halk işgallere boyun eğmedi ve kendi şehirlerini işgallerden kurtarmayı başardı. Güney Cephesi, 1921 yılında Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması ile kapanmıştır.

Antep, Maraş ve Urfa halkı Güney Cephesi'nde başarılı mücadeleleriyle ön plana çıktı. Bu başarılar sonrası TBMM tarafından Antep'e **Gazi**, Maraş'a **Kahraman** ve Urfa'ya **Şanlı** ünvanı verildi.

Haydi, şimdi Güney Cephesi'nde mücadele eden kahramanlarımızdan bazılarını tanıyalım.

ŞAHİN BEY (1877-1920)

1877 yılında Antep'te dünyaya geldi. Asıl adı Mehmet Sait'tir. I. Dünya Savaşı'nda çeşitli cephelerde görev aldı. Millî Mücadele'de kendisine Antep-Kilis yolunu kontrol altında tutma görevi verildi. Sayıca üstün olan Fransız birliklerine karşı korkusuzca mücadele etti. Antep savunmasında Fransızlar tarafından şehit edildi.

SÜTÇÜ İMAM (1871-1922)

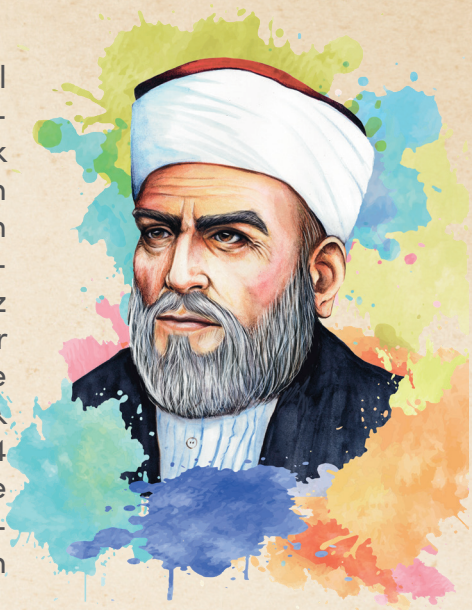

1871 yılında Maraş'ta dünyaya geldi. Asıl adı İmam'dır. Geçimini süt satarak sağladığı için halk arasında "Sütçü İmam" olarak bilinir. Fransızların Maraş'ı kuşatmasından sonra meydana gelen Uzunoluk Olayı'nın kahramanıdır. İşgal sırasında Ermeni askerleri "Artık burası Türklerin değildir, Fransız memleketinde peçe ile gezilmez." diyerek bir Türk kadınının peçesini yırttı. Bunun üzerine Sütçü İmam Millî Mücadele'nin Maraş'taki ilk kurşununu sıktı. 1922 yılında vefat etti. 1934 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün isteğiyle Sütçü İmam'ın çocuklarına "Türkkorur" soyadı verildi. Kahramanmaraş'ta Sütçü İmam'ın adının verildiği bir üniversite bulunmaktadır.

ALİ SÂİP (URSAVAŞ) (1885-1939)

Başarılı bir komutan olan Ali Sâip 1885 yılında dünyaya geldi. Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'nda yer aldı. Millî Mücadele'de Urfa halkını Fransız işgaline karşı örgütledi. 23 Nisan 1920'de Meclisin açılmasıyla milletvekili oldu. Ali Sâip, Urfa'nın kurtuluşunda üstün başarı sağladı. Bu nedenle ona Soyadı Kanunu sonrasında Atatürk tarafından "Ursavaş" soyadı verildi.

ETKİNLİK 7

- **Millî Mücadele kahramanlarımızdan Tayyar Rahmiye'yi araştırınız. Millî Mücadele'ye katkılarını dikkate alarak biyografisini kısaca yazınız.**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Batı Cephesi

Batı Cephesi, 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunanların İzmir'i işgali ile açıldı. Millî Mücadele'nin en zorlu muharebelerinin yaşandığı cephe Batı Cephesi'dir. Bu cephede işgalci Yunan kuvvetlerine karşı mücadele edildi. Bu işgale karşı ilk kurşunu Hasan Tahsin sıktı.

HASAN TAHSİN (1888-1919)

1888 yılında Selanik'te dünyaya geldi. Asıl adı Osman Nevres'tir. Mesleği gazeteciliktir. Kadın hakları ve özgürlük konusunda yazılar yazdı. Vatansever bir kişiliğe sahipti. Yunan birliklerinin İzmir'i işgali üzerine ilk kurşunu sıkan kişi oldu. Yunanlar'ın karşı ateş açması üzerine Hasan Tahsin şehit edildi. Şehit edildiği yer olan bugünkü İzmir Konak Meydanı'nda, "Hasan Tahsin ve İlk Kurşun Anıtı" bulunmaktadır.

Yunan ordusu karşısında savaşabilecek düzenli bir ordumuz henüz kurulamamıştı. Bu yüzden Yunan işgaline karşı vatanın kurtuluşu için halk tarafından millî bir teşkilat oluşturulmuştur. Bu teşkilata Kuvayımilliye denir. Bu birlikler halk tarafından oluşturulmuş bölgesel güçlerdi.

Haydi, Kuvayımilliye şehitlerimizden Gördesli Makbule'yi tanıyalım.

GÖRDESLİ MAKBULE (1902-1922)

1902 yılında Manisa'nın Gördes ilçesinde dünyaya geldi. Millî Mücadele Dönemi'nde Halil Efe ile evlendi. Eşi Halil Efe ile Millî Mücadele'ye katıldı. Cesur ve gözü pek bir kişiliğe sahipti. Bu özellikleriyle yanındaki askerleri yüreklendirirdi. 17 Mart 1922 tarihinde Yunanlar tarafından şehit edildi.

BİLGİ KUTUSU

İzmir'in işgal edildiği haberi, 16 Mayıs 1919'da Türk halkının tepkisini yansıtacak şekilde gazetelerden duyuruldu. Mustafa Kemal aynı gün 9. Ordu Müfettişi olarak Bandırma Vapuru'na binerek Samsun'a çıktı. Halk, işgali protesto etmek için İstanbul ve Anadolu'da mitingler düzenlemeye başladı. Bu durum, Müdafaa-i Hukuk ve Kuvayımilliye'nin oluşumuna büyük katkılarda bulundu.

Kuvayımilliye birlikleri, Yunan ordusunun ilerleyişini yavaşlatsa da düşmanı durduramadı. Bunun üzerine Büyük Millet Meclisi tarafından düzenli ordu kuruldu. Batı Cephesi komutanlığına İsmet (İnönü) Bey atandı. Şimdi, İsmet Bey'i tanıyalım.

İSMET (İNÖNÜ) (1884-1973)

1884 yılında İzmir'de dünyaya geldi. Başarılı bir eğitim hayatı geçiren İsmet İnönü, 1906 yılında Harp Akademisinden birincilikle mezun oldu. I. Dünya Savaşı'nda çeşitli görevlerde yer aldı. Millî Mücadele'de İnönü Muharebeleri ile Eskişehir-Kütahya Muharebeleri'nde ordunun başında yer aldı. Mudanya ve Lozan Antlaşmalarına Türk heyeti başkanı olarak katıldı. Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatından sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci cumhurbaşkanı seçildi.

İsmet İnönü komutasındaki Türk ordusu Yunanlarla yapılan I. İnönü ve II. İnönü Muharebelerini kazandı. Bu başarılar, TBMM'nin yurt içinde ve yurt dışında güçlenmesini sağladı.

SIRA SİZDE

"Siz orada yalnız düşmanı değil milletin makûs (kötü) talihini de yendiniz."

Mustafa Kemal, İnönü Savaşları sonrası İsmet Paşa'ya yukarıdaki mesajı göndermiştir. Mustafa Kemal'in bu mesajını yorumlayınız.

ETKİNLİK 8

- **Millî Mücadele kahramanlarımızdan Halime Çavuş'u araştırınız. Millî Mücadele'ye katkılarını dikkate alarak biyografisini kısaca yazınız.**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

İsmet Paşa komutasında Eskişehir Kütahya Muharebeleri yapıldı. Yunan saldırısı karşısında daha fazla kayıp vermemek için Mustafa Kemal'in emriyle Türk Ordusu Sakarya Irmağı'nın doğusuna çekildi. Bunun üzerine Meclis, Mustafa Kemal'e ordunun başına geçmesini teklif etti. Meclis'in teklifini kabul eden Mustafa Kemal "Başkomutan" olarak ordunun başına geçti. Mustafa Kemal başkomutanlık yetkisiyle Tekalifimillîye (Millî Yükümlülük) Emirlerini yayımladı. Tekalifimillîye Emirleri ile halk büyük bir fedakârlık yaparak ordunun ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştı (Görsel 2.17).

Görsel 2.17: Halk Tekalifimillîye Emirleri ile ordunun ihtiyaçlarını karşılamıştır.

Tekalifimillîye Emirleri'nin bazı maddeleri şunlardır:

1. Her ilçede bir tane Tekalifimillîye Komisyonu kurulacak.
2. Her aile birer kat çamaşır, birer çift çorap ve çarık hazırlayıp Tekalifimillîye Komisyonu'na teslim edecek.
3. Yiyecek ve giyeceklerin yüzde kırkına el konulacak ve bunların karşılığı olan tutar daha sonra halka geri ödenecek.

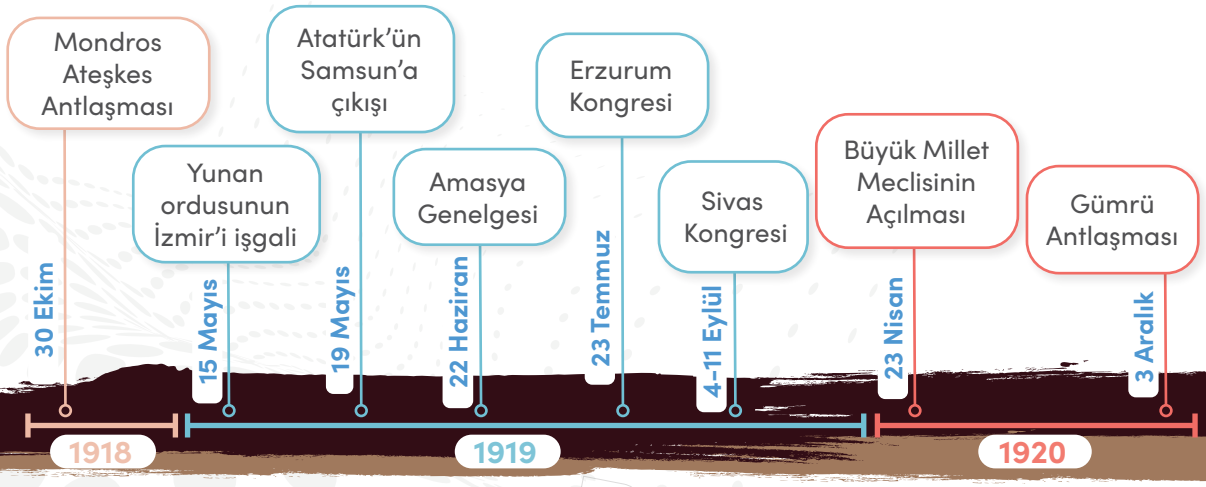

Türk ordusu, Sakarya Meydan Muharebesi'nde Yunan ordusunu bozguna uğrattı. Bu başarı tüm yurtta orduya ve Meclise olan güveni arttırdı. Meclis tarafından Mustafa Kemal'e Sakarya Muharebesi'ndeki başarısından dolayı **Gazi** ünvanı ile **Mareşal** rütbesi verildi.

Mustafa Kemal Paşa, yaklaşık bir yıl süren hazırlıklar sonunda Türk ordusuna taarruz emri verdi. 26 Ağustos gecesi başlayan Büyük Taarruz, Türk ordusunun 9 Eylül'de İzmir'e girmesiyle son buldu.

Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz'un önemli komutanlarından Mareşal Fevzi Çakmak'ı yakından tanıyalım.

FEVZİ (ÇAKMAK) (1876-1950)

1876 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. 1898 yılında Harp Akademisinden mezun oldu. I. Dünya Savaşı'nda ve öncesinde birçok askerî görevde yer aldı ve rütbesi yükseldi. 27 Nisan 1920'de Ankara'ya geçerek Millî Mücadele'ye katıldı. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk genelkurmay başkanı oldu. Büyük Taarruz'dan sonra kendisine "mareşal" rütbesi verildi. Mustafa Kemal Atatürk dışında mareşal rütbesi alan tek komutandır.

Türk ve Yunan heyetleri arasında, Bursa'nın Mudanya ilçesinde barış görüşmeleri gerçekleştirildi. Türk heyetine İsmet Paşa başkanlık etti. 11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile Trakya, İstanbul ve Boğazlar çevresi savaş yapılmadan kurtarıldı. Millî Mücadele Dönemi'nin çatışma süreci sona erdi. 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Millî Mücadele Dönemi zaferle sonuçlanmıştır.

Daha fazla etkinliğe erişmek için karekodu okutunuz.

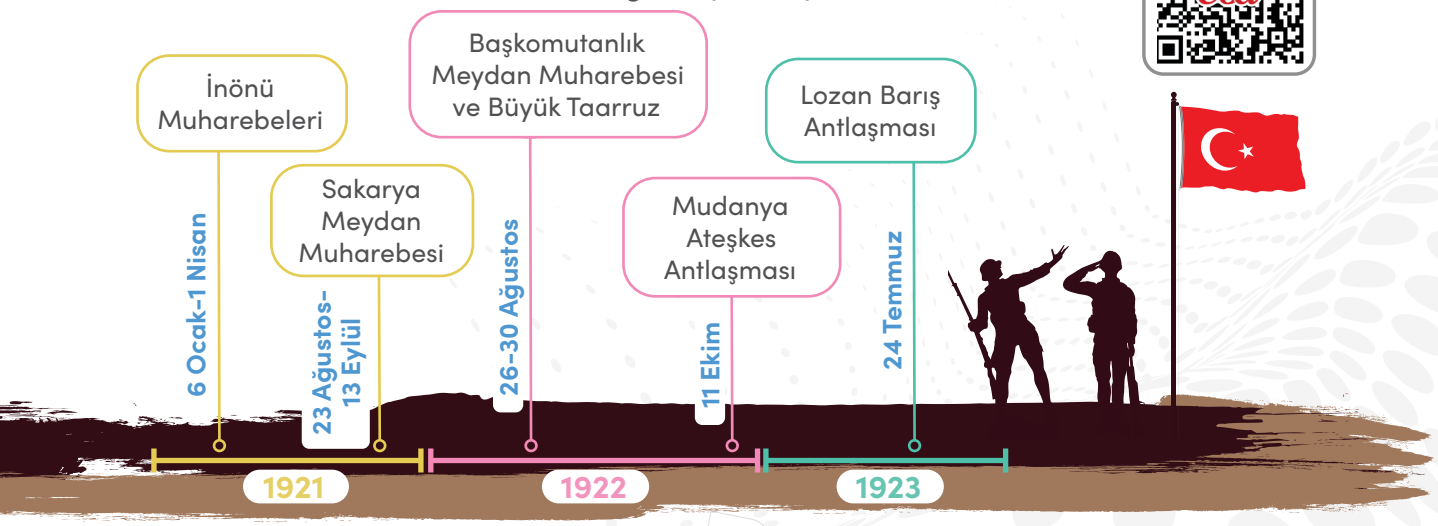

KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere verilen sözcüklerden uygun olanları yazınız.

e-Devlet | Maraş | yazılı | İsmet İnönü | sözlü | kültürel | Fevzi Çakmak

1. Türküler millî kültürümüzün ..... ögelerindendir.
2. Ülkemizin ilk genelkurmay başkanı olan ....., Mustafa Kemal Atatürk dışında mareşal rütbesi alan tek komutandır.
3. Toplumların ürettiği oyunlar o toplumun ..... özelliklerini taşır.
4. Aile alt ve üst soy bilgilerimizi öğrenmek istediğimizde ..... uygulamasından faydalanabiliriz.
5. Millî Mücadele kahramanlarından Sütçü İmam, ...'ın düşman işgalinden kurtulmasında rol oynamıştır.

B. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

1. ☐ Oyunlar yeni arkadaşlar edinmemizde, sosyal ilişkiler kurmamızda bize yardımcı olur.
2. ☐ Aile tarihi yazarken bir plan oluşturmak yaptığımız çalışmanın verimini arttırır.
3. ☐ Çiçeklerin örgü sanatıyla buluşmuş hâline "çini" denir.
4. ☐ Geleneksel çocuk oyunlarına genellikle tekerleme ile ebe seçilerek başlanır.
5. ☐ Diplomalar, kartpostallar, mektuplar sözlü tarih çalışmasının verilerini oluşturur.

C. Verilen açıklamaları uygun olan kavramlarla eşleştiriniz.

A	Doğu Cephesi'nde mücadele etmiştir.	☐ Millî kültür
B	İşgallere karşı İstanbul Mitingi'nde konuşma yapmıştır.	☐ Artvin
C	Millî Mücadele'nin başladığı ilimizdir.	☐ İsmet İnönü
Ç	Geçmişten günümüze aktarılan değerlerdir.	☐ Bülbül Kafeste
D	Geleneksel çocuk oyunlarımızdandır.	☐ Halide Edip Adıvar
		☐ Kâzım Karabekir
		☐ Samsun

Ç. Aşağıdaki çengel bulmacayı çözünüz. Bulmacada yer alan renkli kutulardaki harfleri, kendi renklerindeki kutulara yazarak anahtar kelimeyi bulunuz.

SOLDAN SAĞA

1. Milletlerin karakteristik özelliklerini ve tarihini yansıtan, özgün olan maddi ve manevi değerlerin adıdır.
2. Yunan birliklerinin İzmir'i işgali üzerine düşmana ilk kurşunu sıkan kişidir.
3. Mustafa Kemal'e Sakarya Muharebesi'ndeki başarısından dolayı verilen rütbedir.
4. Büyük Millet Meclisinin uluslararası alanda kazandığı ilk antlaşmadır.
5. Oyunculardan birinin ebe olduğu ve ebe olanın gözlerinin bağlandığı oyundur.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

6. Genellikle birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan, daha çok yedili hece ölçüsüyle söylenen sözlü edebiyat ögesidir.
7. 1934 yılında Soyadı Kanunu ile TBMM tarafından Mustafa Kemal'e verilen soyadıdır.
8. Oyuncularının iki gruba ayrıldığı, gruplardan birinin topu attığı diğerinin ise toptan kaçtığı oyundur.
9. İstanbul'dan Bandırma Vapuru ile ayrılan Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919'da vardığı şehirdir.

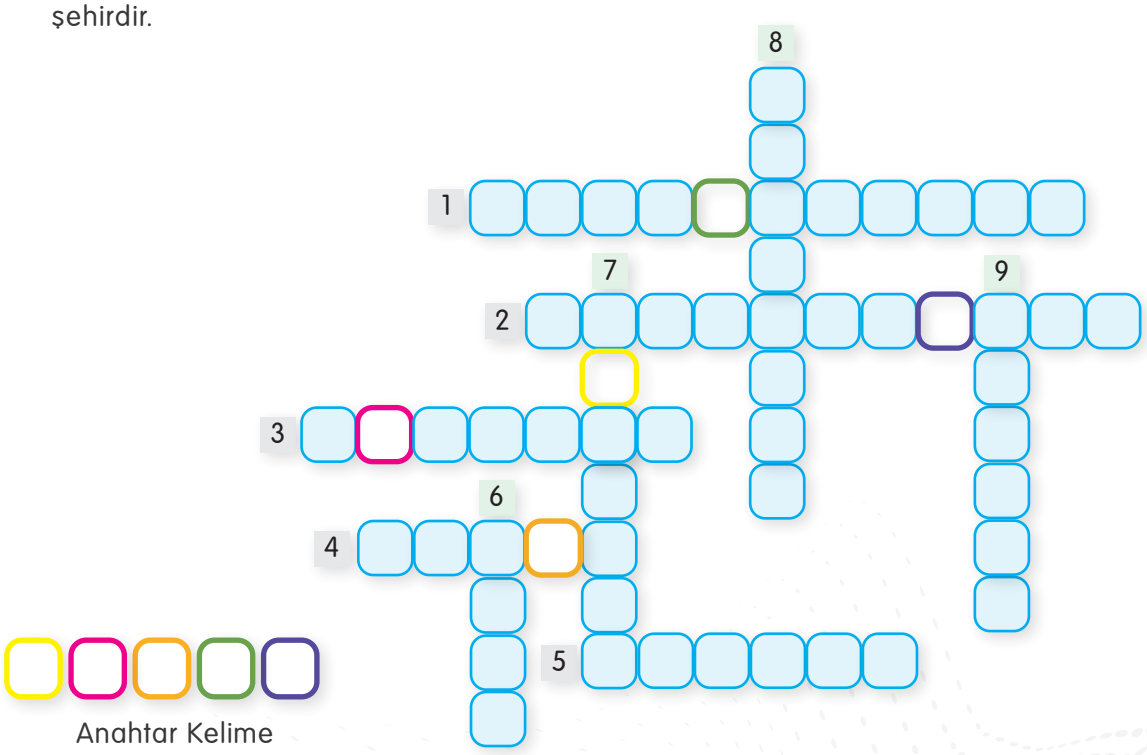

Anahtar Kelime

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Millî Mücadele'nin kazanılmasında Kuvayımilliye'nin önemi nedir?
2. Millî kültürümüzü oluşturan unsurlara üç örnek veriniz.

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

3. ÜNİTE

YAŞADIĞIM YERİ TANIYORUM

KAZANIM BAŞLIKLARI

- YÖNÜMÜ BULUYORUM
- KROKİ ÇİZİYORUM
- ÇEVREMDE NELER VAR?
- HAVA DURUMUNU YORUMLUYORUM
- YAŞADIĞIM YERİN ÖZELLİKLERİ
- DOĞA KAYNAKLI AFETLER

TEMEL BECERİLER

Mekânı Algılama- Harita Kullanma - Konum Analizi - Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama - Dijital Okuryazarlık - Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma

Ünitenin dijital özetine erişmek için karekodu okutunuz.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Çevremizdeki herhangi bir yerin konumuyla ilgili çıkarımda bulunmayı
- Günlük yaşamda kullandığımız mekânların krokisini çizebilmeyi
- Yaşadığımız çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt edebilmeyi
- Gözlemlediğimiz hava olaylarını grafiğe aktarabilmeyi
- Yaşadığımız çevredeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarım yapabilmeyi
- Doğa kaynaklı afetlere hazırlıklı olmayı

Ünite ile ilgili EBA içeriğine erişmek için karekodu okutunuz.

YÖNÜMÜ BULUYORUM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Doğada kaybolan biri yönünü nasıl bulabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Dünya üzerinde bulunduğumuz yeri farklı yöntemlerle ifade edebiliriz. Bu ifadeler içinde en sık kullanılan yöntem yönlerdir. Yönler, **ana yönler** ve **ara yönler** olmak üzere iki gruba ayrılır.

Doğu, **batı**, **kuzey** ve **güney** olmak üzere dört ana yönümüz vardır. "Ana yön" dememizin nedeni, konumumuzu belirtirken çoğunlukla bu yönlerden yararlanmamızdır.

İki ana yön arasındaki konumları belirtmek için kullanılan yönlere ise "ara yön" denir. Ara yönleri, ana yönler kadar sık kullanmayız. Ara yönlerimiz **kuzeydoğu**, **kuzeybatı**, **güneydoğu** ve **güneybatı** yönleridir (Görsel 3.1).

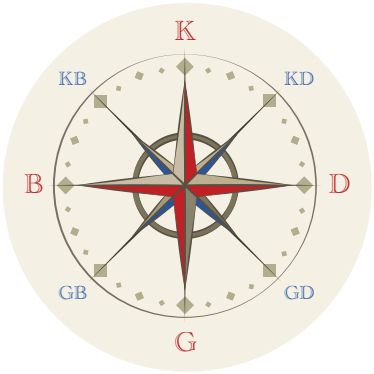

Görsel 3.1: Ana ve ara yönler

BİLGİ KUTUSU

Osmanlı Devleti döneminde kuzeye **şimal**, güneye **cenup**, batıya **garp**, doğuya ise **şark** denirdi.

Adres bulmak veya tarif etmek için yönleri kullanırız. Evimizi, okulumuzu veya bir hastaneyi yönler sayesinde kolayca buluruz. Yaşam alanlarımızı yönlere göre belirleriz (Görsel 3.2). Örneğin evimizi yaparken pencereleri ve balkonları yönlere göre ayarlarız.

Görsel 3.2: İşaret levhalarına bakarak gideceğimiz yeri bulabiliriz.

Çekirge Obası

Merhaba arkadaşlar, benim adım Murat. Bu yaz tatilinde mahallemizde açılan izcilik kulübüne kaydoldum. Her izcinin bir izci lideri vardı. İzci liderleri bizlere "yavru kurtlar" diye hitap ediyorlardı. İzcilik kulübünde birçok eğitim aldık. Bu eğitimlerden biri de yön bulma teknikleriydi. Bu tekniklerin daha sonra yapacağımız kamplarda işimize yarayacağını söylediler.

İzcilik kulübünde aldığımız eğitimlerden iki hafta sonra kamp için ormana gittik. Kamp kuracağımız yere giderken bir dere gördük. Derenin kenarında bulunan ağaç ve kayalar dikkatimi çekti. Ağaç ve kayaların dereye bakan kısımları yosunluydu (Görsel 3.3). Sırtımı dereye döndüm. Sol tarafım geldiğimiz yöne dönüktü. Böylece kamp alanımızın doğuda, derenin ise ormanın kuzeyinde olduğunu anladım.

Görsel 3.3: Yosunlara bakarak yönümüzü bulabiliriz.

BİLGİ KUTUSU

Yosunlar genellikle ağaçların ya da taşların kuzeye bakan taraflarında oluşur. Özellikle ormanlık veya taşlık alanlarda yön bulmak için yosunlardan yararlanabiliriz.

Yaklaşık yarım saatlik yürüyüş sonunda kamp alanımıza ulaştık. Hemen çadırlarımızı kurup kamp ateşini yaktık. İzci liderimiz kamp yaptığımız yere **oba** denildiğini belirtti. Her obanın bir ismi olmalıymış. Bizler de kısa bir fikir alışverişinden sonra obamızın isminin "Çekirge Obası" olmasına karar verdik.

Akşam yemeğinden sonra kamp ateşinin başında otururken izci liderimiz gökyüzünü işaret ederek "Bakın, karşıdaki tepenin sol üstünde parlak bir yıldız görünüyor. Bu yıldızın adı Kutup Yıldızı'dır. **Kutup Yıldızı** her zaman kuzeyi gösterir (Görsel 3.4). Kutup Yıldızı'na yüzümüzü döndüğümüzde arkamız güney, sağımız doğu, solumuz ise batıdır." dedi.

Görsel 3.4: Kutup Yıldızı'na bakarak yönümüzü bulabiliriz.

BİLGİ KUTUSU

Kutup Yıldızı her zaman kuzeyi gösterir. Bu yüzden tarih boyunca yön bulmak amacıyla kullanılmıştır. Şimal Yıldızı olarak da bilinir.

Kutup Yıldızı Nasıl Bulunur?

Yedi yıldızdan oluşan Büyükayı Takımyıldızı'nın cezveyi andıran bir görüntüsü vardır. Cezvenin kulp kısmındaki ilk yıldızdan başlayıp her bir yıldıza birer numara veririz. Altıncı ve yedinci yıldız arasındaki mesafeyi beş kat daha uzatıp devam edersek Kutup Yıldızı'na ulaşırız (Görsel 3.5). Bu yıldız diğerlerinden daha büyük ve daha parlaktır. Kutup Yıldızı aynı zamanda Küçükayı Takımyıldızı'nın içinde yer alır.

Görsel 3.5: Kutup Yıldızı'nın konumu

Kampın ikinci günü arkadaşlarımızla otururken izci liderimiz yanımıza geldi. İzci liderimiz bizlere Kutup Yıldızı dışında pusula ve GPS (Küresel Yer Belirleme Sistemi) teknolojisi yardımıyla da yönlerimizi bulabileceğimizi söyledi.

BİLGİ KUTUSU

Görsel 3.6: Pusula

Pusula

Pusula, en güvenilir yön bulma araçlarından biridir (Görsel 3.6). Çok eski zamanlardan beri kullanılmaktadır. Pusulanın ortasında sağa sola dönebilen mıknatıs bir iğne vardır. Pusula yatay bir şekilde tutulduğunda çubuğun renkli ucu daima kuzey yönünü gösterir.

GPS (Küresel Yer Belirleme Sistemi)

Dünya'nın yörüngesinde yer alan uydular sayesinde bulunduğumuz konum kısa sürede belirlenebilmektedir. GPS, günümüzde en sık kullanılan ve en güvenilir yön bulma yöntemidir (Görsel 3.7). Ulaşımdan askerî alana, arama kurtarmadan ticarete kadar birçok alanda kullanılmaktadır. GPS teknolojisine uygun olan her türlü cihaz ile yönümüzü artık kolayca bulabilmekteyiz.

Görsel 3.7: GPS teknolojisi

İzci liderimiz pusula ve GPS dışında yönümüzü başka hangi yöntemlerle bulabileceğimizi sordu.

Nilay:

— Güneşten yararlanabiliriz. Güneşin doğduğu saatlerde ayakta dik durup sağ kolumuzu güneşin doğduğu yöne uzatarak doğuyu bulmuş oluruz (Görsel 3.8). Bu durumda sol kolumuz batı, önümüz kuzey, arkamız ise güneyi gösterir.

Görsel 3.8: Güneş'in konumuna göre yönümüzü bulabiliriz.

Öykü:

— Çubukla yön bulma, basit ve etkili bir yöntemdir. Uzun bir çubuk dik olarak düz bir zemine yerleştirilir ve gölgesinin ucu işaretlenir. 15-30 dakika beklenip gölgenin yeni konumu belirlenir. İlk işaret batı, ikinci işaret doğu yönünü gösterir. Bu istikamette sağ kolumuzu doğuya, sol kolumuzu batıya uzattığımızda önümüz kuzeyi, arkamız güneyi gösterir.

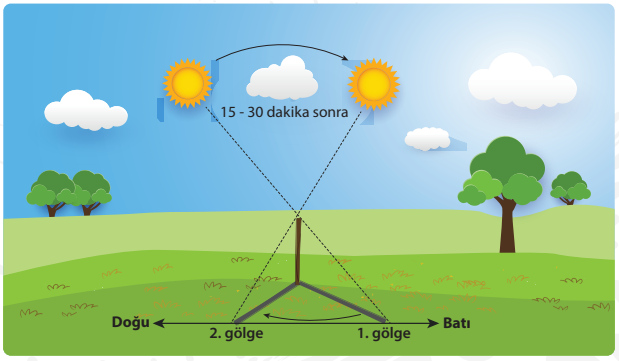

Görsel 3.9: Çubuk yöntemiyle yönümüzü bulabiliriz.

Görsel 3.10: Karınca yuvasına bakarak yönümüzü belirleyebiliriz.

Sinan:

— Karınca yuvaları sayesinde yönümüzü kolayca bulabiliriz (Görsel 3.10). Bunun için karınca yuvasını dikkatlice gözlememiz gerekir. Karınca yuvalarının girişi her zaman güneye bakar. Toprağın biriktiği taraf ise kuzeyi gösterir.

İzci liderimiz verdiğimiz cevaplar için bizlere teşekkür etti. Kampımızın son gününü doğa gezisine ayırdıktan sonra evlerimize geri döndük.

RENKLİ BİR GÜN

OKUMA KÖŞEM

Güneşli bir pazar günüydü. Reyhan ailesiyle birlikte piknik yapmak için ormanlık alana gitmişti. Ailesi sofra kurarken Reyhan çiçek toplamak için dolaşmaya çıktı. Biraz uzaklaşınca ileride bir çeşme gördü. Ellerini yıkamak için çeşmeye doğru yürüdü. Çeşmenin yanında büyük bir karınca yuvası gördü. Karıncalar öğlen sıcağına rağmen yuvalarına yiyecek taşıyordu. Reyhan heyecanlı bir şekilde karıncaları izlemeye başladı. Birden ailesinden çok uzaklaştığını fark etti. Dönüş yolunu düşündü ancak kafası çok karışmıştı.

Bu metin, kitabın yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.

SIRA SİZDE

Reyhan yön bulma tekniklerinden hangilerini kullanarak ailesinin yanına dönebilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

ETKİNLİK 1

Aşağıdaki bilgilerden ve görselden yararlanarak kampta yer alan kardeşlerin isimlerini bulunuz. Bulduğunuz isimleri noktalı alanlara yazınız.

(Özgür, Esin, Uğur, Şenay, Kaan, Ayhan)

- Kaan'ın güneyinde kamp ateşi yer almaktadır.
- Özgür güney yönünde yürümektedir.
- Esin kuzeyinde yer alan ağaca Şenay'dan daha uzaktır.
- Ayhan ve Uğur kamp ateşinin güneyinde yer almaktadır.
- Ayhan'ın karşısında Uğur vardır ve sırtı batıya dönüktür.

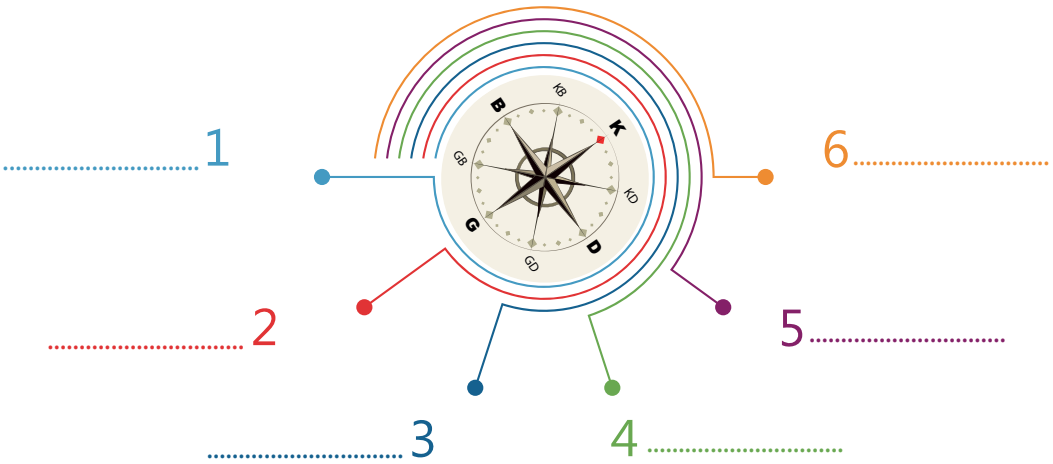

KROKİ ÇİZİYORUM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Okulunuzun bulunduğu yeri nasıl tarif edersiniz?

Bir yerin kuş bakışı görünüşünün kâğıt üzerine aktarılmış hâline **kroki** denir (Görsel 3.11). Krokiler birçok amaçla çizilebilir. Evimizin adresini tarif etmek, okulumuzdaki acil çıkışları göstermek, hastanenin acil toplanma yerini tarif etmek için krokilerden yararlanabiliriz.

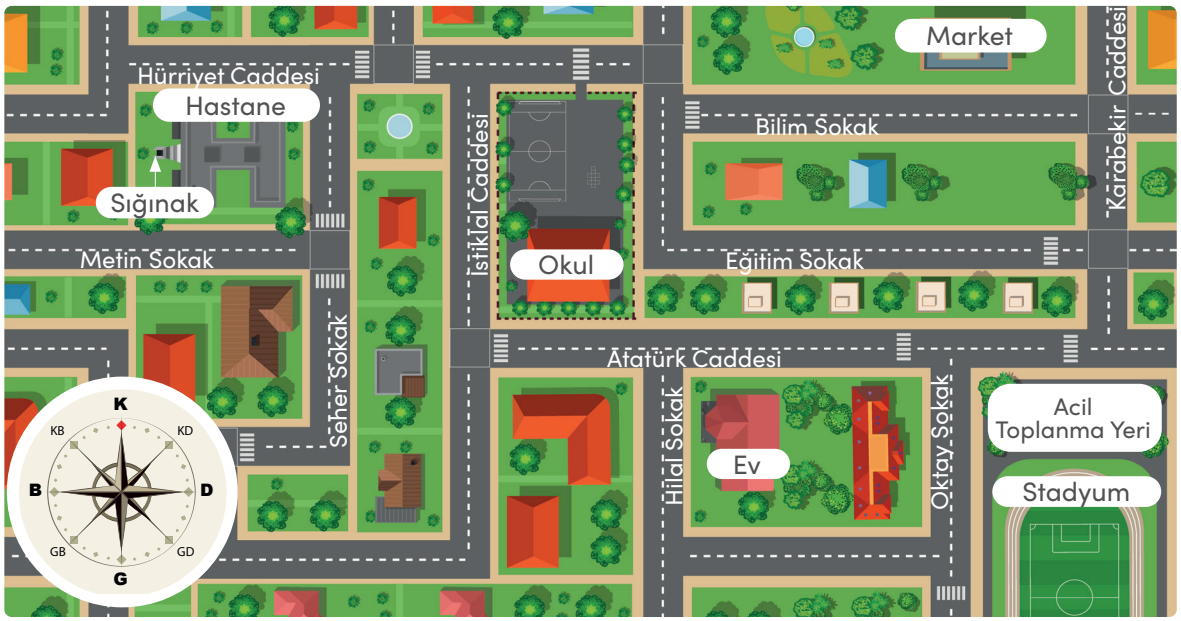

Görsel 3.11: Kroki örneği

Şimdi kroki çizerken dikkat etmemiz gereken durumları maddeler hâlinde sıralayalım:

1. Kuş bakışı olarak ayrıntıya girmeden çizilir.
2. Önemli görülen yol, cadde ve binaların isimleri krokilere yazılabilir.
3. Kroki çizimlerinde genellikle geometrik şekiller kullanılır.
4. Yön oku konulabilir.
5. Krokide kullanılan işaretlerin ne anlama geldiğini belirten sembol anahtarı bölümü eklenebilir.

BİLGİ KUTUSU

Kuş bakışı: Yüksek bir yerden aşağıya doğru bütün genişliği içine alacak biçimde bakmaya denir.

Yön oku: Krokinin yönünü belirlemek için kullanılır. Tek bir yön gösterilecekse bu genellikle kuzey yönüdür. İstenildiğinde tüm ana yönler ve ara yönler de gösterilebilir.

ETKİNLİK 2

Aşağıda Atatürk İlkokuluna ait bir kroki verilmiştir. Bu kroki ile ilgili verilen ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına ise "Y" yazınız.

- [ ] 4/D sınıfı, 4/B sınıfının güneyinde yer almaktadır.
- [ ] Koridor kuzey-güney yönünde uzanmaktadır.
- [ ] Öğretmenler odası müdür odasının kuzeydoğusunda yer almaktadır.
- [ ] Acil durum olduğunda öğrenciler koridorda güney yönünde ilerlemelidir.
- [ ] Acil toplanma yeri okulun batısında yer almaktadır.
- [ ] Rehberlik servisi okulun kuzeybatı köşesindedir.

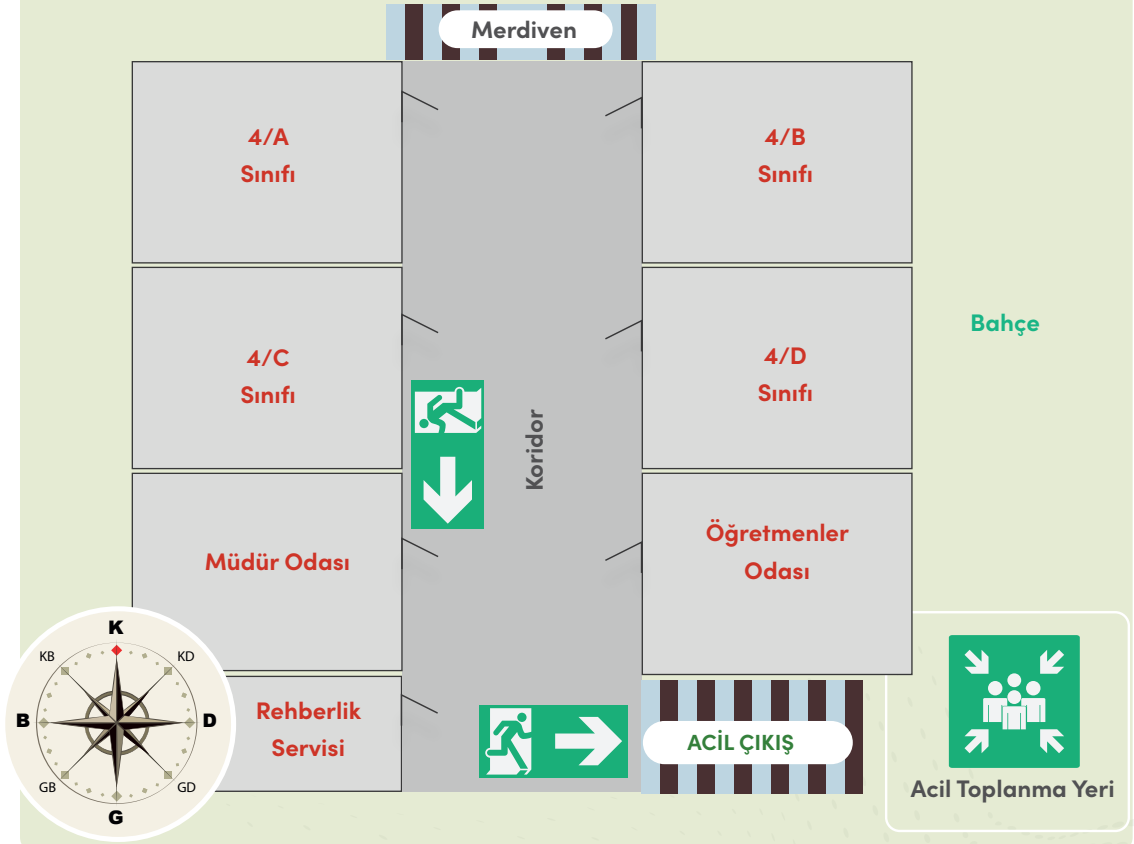

SIRA SİZDE

Okulunuzun krokisini çiziniz. Varsa acil toplanma yerini, acil çıkış kapılarını ve yangın dolaplarını krokinizde gösteriniz.

Daha fazla etkinliğe erişmek için karekodu okutunuz.

ÇEVREMDE NELER VAR?

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Ağaç, ev, yol, akarsu gibi çevrenizde gördüğünüz unsurlardan hangilerinin oluşumunda insanın etkisi vardır? Söyleyiniz.

Çevre, canlı ve cansız varlıkların yer aldığı ortama verilen addır. Çevreyi oluşturan unsurlar **doğal unsur** ve **beşerî unsur** olmak üzere ikiye ayrılır.

Oluşumunda insan etkisi olmayan varlıklar ve yeryüzü şekilleri doğal unsurlar olarak tanımlanmaktadır. Güneş, ay, yıldız, dağ, akarsu, göl, ova, orman, mağara, toprak, hayvanlar ve bitkiler gibi unsurlar **doğal çevreyi** oluşturur (Görsel 3.12).

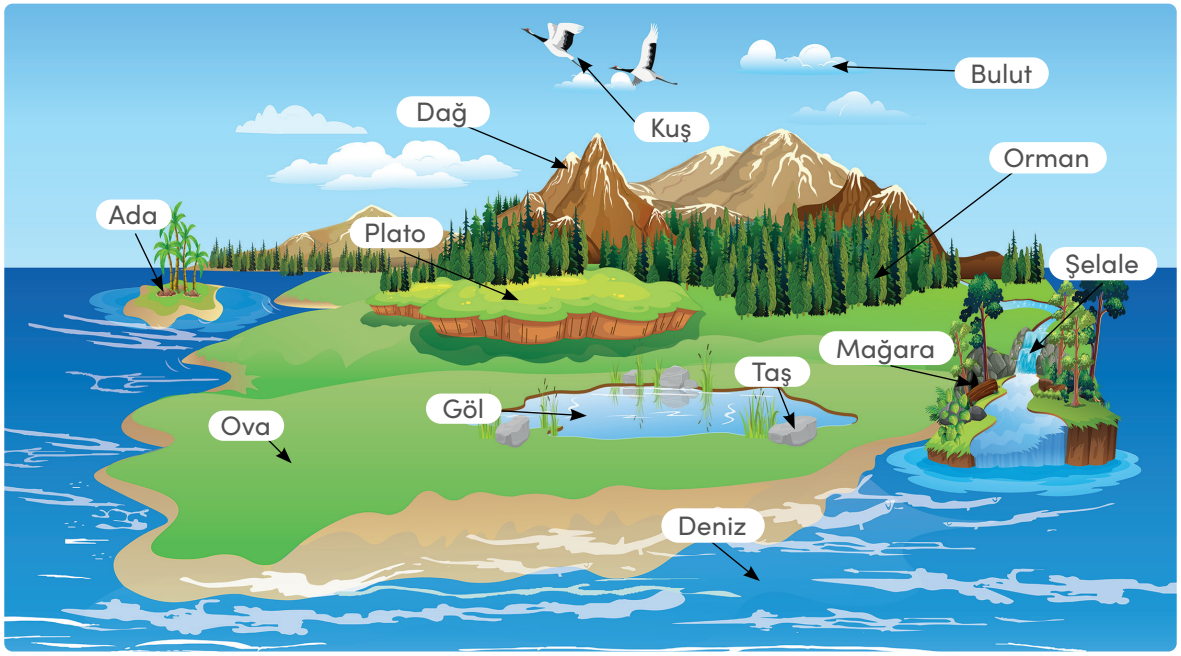

Görsel 3.12: Doğal çevreyi oluşturan unsurlardan bazıları

ETKİNLİK 3

Şiirde geçen doğal unsurları belirleyerek aşağıdaki alana yazınız.

YURDUM BENİM

Her yer yeşil, her yer mavi,
Ne de güzel yurdum benim.
Ovalarım, nehirlerim,
Yemyeşil yurdum benim.
Vatanı sevin, doğayı sevin.
Hepsi senin, hepsi senin.

Irmak doğar, deniz coşar,
Dağlarında koyun otlar.
Toprağı buğday kokar,
Ne güzel yurdum benim.
Vatanı sevin, doğayı sevin.
Hepsi senin, hepsi senin.

Bu şiir, kitabın yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.

İnsanın ortaya koyduğu her türlü ürüne **beşerî unsur** denir. Bina, köprü, baraj, fabrika, araba, trafik ışığı, stadyum gibi unsurlar **beşerî çevreyi** oluşturur (Görsel 3.13).

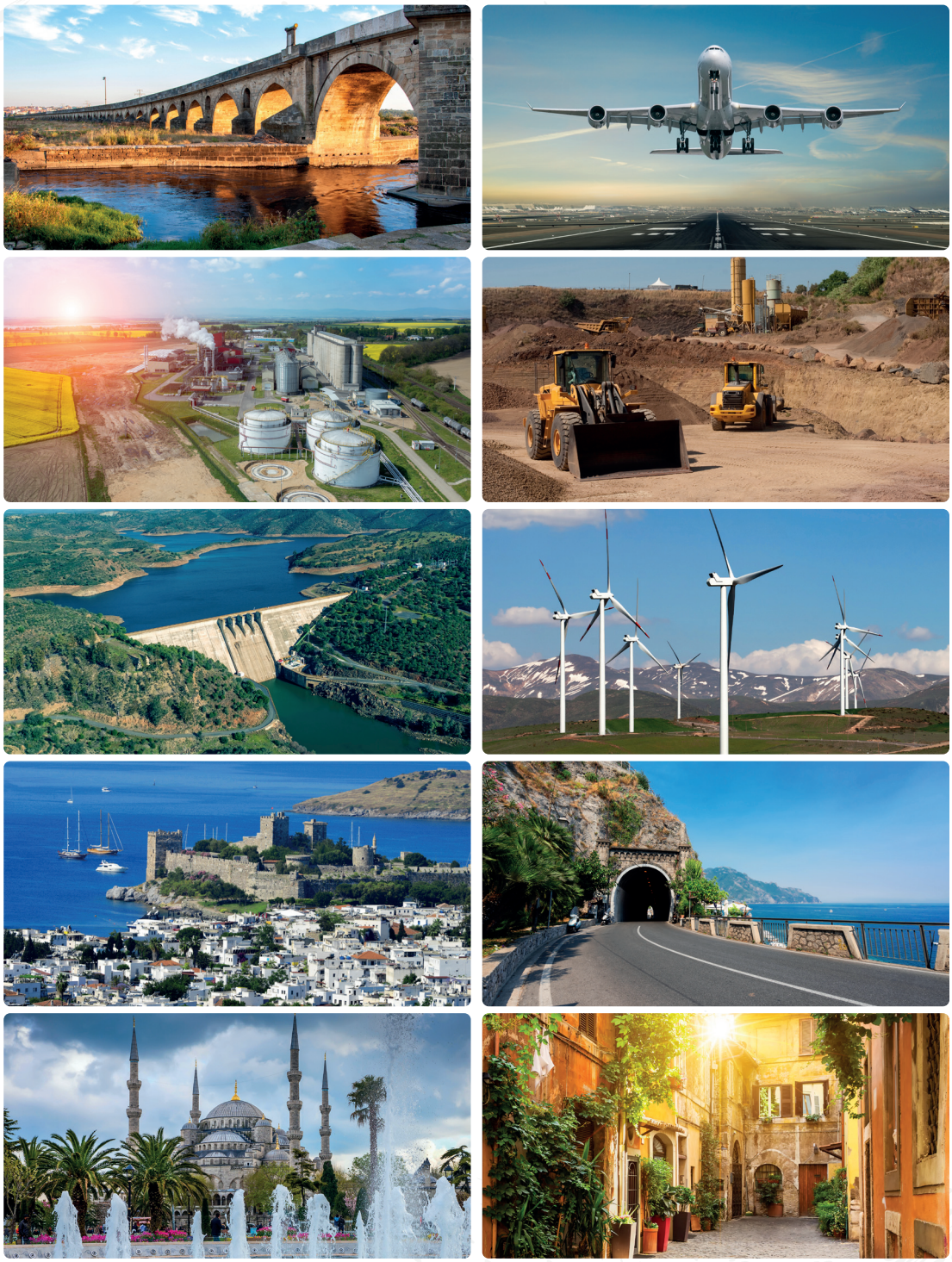

Görsel 3.13: Beşerî çevreyi oluşturan unsurlardan bazıları

SIRA SİZDE

Çevrenizdeki doğal ve beşerî unsurları gruplandırarak defterinize yazınız.

HAVA DURUMUNU YORUMLUYORUM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Havanın sıcak ya da soğuk olması günlük planlarınızı nasıl etkiler? Söyleyiniz.

Atmosferde meydana gelen yağmur, kar, sis ve rüzgâr gibi gözlemlenebilen birtakım değişikliklere **hava olayları** denir. Hava olayları kısa süreli değişiklikler gösterebilir. Bir günde birden fazla hava olayı yaşanabileceği gibi birkaç hafta boyunca aynı hava olayı gözlemlenebilir.

Güneşli

Yağmurlu

Bulutlu

Parçalı bulutlu

Rüzgârlı

Sisli

Karlı

Gök gürültülü

Belirli bir yerde oluşan hava olaylarının bir günlük ya da haftalık seyrine **hava durumu** denir. Günlük hayatımızda hava durumunu takip ederek yapacaklarımızı planlarız. Sabah nasıl giyineceğimize hava durumuna bakarak karar veririz. Hava çok soğuksa palto, mont ve bot giymeyi tercih ederiz. Yağmurlu bir havada yanımıza şemsiye veya yağmurluk alırız.

SIRA SİZDE

Pazartesi

Salı

Çarşamba

Perşembe

Cuma

Yukarıda beş günlük hava olayları verilmiştir. Çiftçi olsaydınız tarlanızı hangi günlerde sulamak isterdiniz? Aşağıdaki kutulara işaretleyiniz.

Pazartesi	
Salı	
Çarşamba	
Perşembe	
Cuma	

Merhaba, ben Özlem. 4. sınıfa gidiyorum. Sosyal bilgiler dersinde hava olayları konusunu işledik. Ders sonunda öğretmenimiz bizlerden iki günlük hava olaylarını gözlemlememizi ve gözlemlerimizin sonucunu bir diyagramda göstermemizi istedi. Ben de aşağıdaki diyagramı hazırladım:

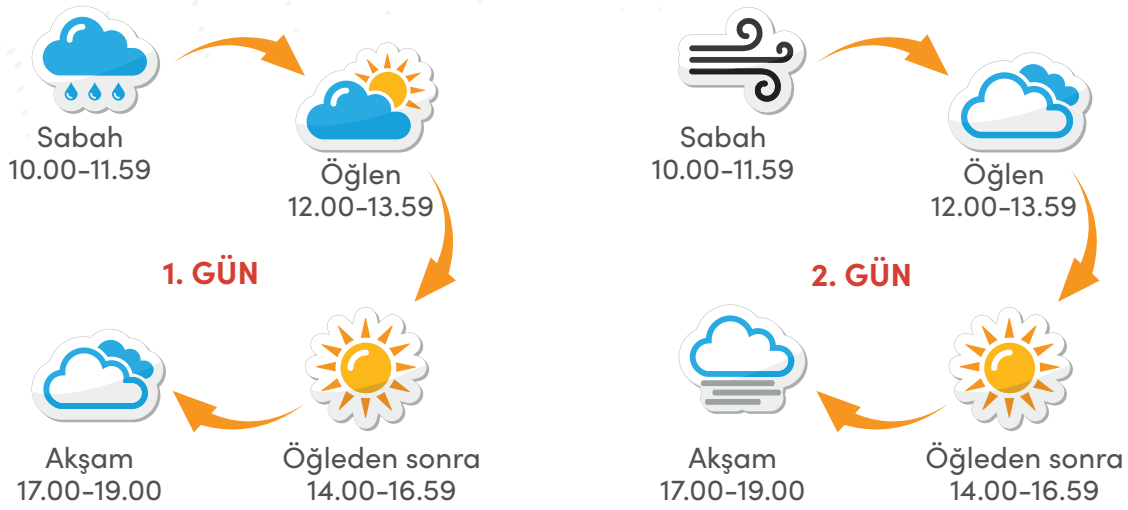

Hazırladığım diyagrama göre:

"**1. gün:** Hava; sabah yağmurlu iken öğlen parçalı bulutlu, öğleden sonra güneşli ve akşam bulutlu olarak gözlemlenmiştir.

2. gün: Hava; sabah rüzgârlı iken öğlen bulutlu, öğleden sonra güneşli ve akşam sisli olarak gözlemlenmiştir."

SIRA SİZDE

Yaşadığınız yerdeki iki günlük hava olaylarını gözlemleyiniz. Gözlemlediğiniz hava olaylarıyla ilgili yukarıdaki diyagrama benzer bir diyagram hazırlayıp sınıfınızla paylaşınız.

BİLGİ KUTUSU

Hava olaylarının çeşitli araç gereçlerle önceden belirlenmesine **hava tahmini** denir. Ülkemizde hava tahminleri Meteoroloji Genel Müdürlüğünce yapılır. Müdürlük elde ettiği tahminleri gazete, televizyon, radyo gibi iletişim araçlarıyla vatandaşlara duyurur.

Meteoroloji Genel Müdürlüğünün görevlerinden bazıları şunlardır:

1. Halkın ihtiyaç duyduğu meteorolojik bilgileri hazırlamak.
2. Tarımsal faaliyetler için ihtiyaç duyulan hava raporlarını hazırlamak.
3. Hava koşullarından kaynaklanabilecek afetlere karşı halkı bilgilendirmek.
4. Hava ve deniz taşıtlarına meteorolojik bilgi desteği sunmak.

ETKİNLİK 4

1- Aşağıda aralık ayının ilk iki haftasında Kocaeli'de gözlemlenen hava durumunun belirtildiği tablo yer almaktadır. Tablodaki bilgilerden yararlanarak hangi hava olayının kaç gün yaşandığını aşağıdaki grafikte gösteriniz.

Tablo 3.1: Kocaeli aralık ayı, iki haftalık hava durumu tablosu

Günler	1. Hafta		2. Hafta	
Pazartesi		17°C		9°C
Salı		18°C		11°C
Çarşamba		19°C		13°C
Perşembe		15°C		12°C
Cuma		13°C		11°C
Cumartesi		0°C		8°C
Pazar		1°C		8°C

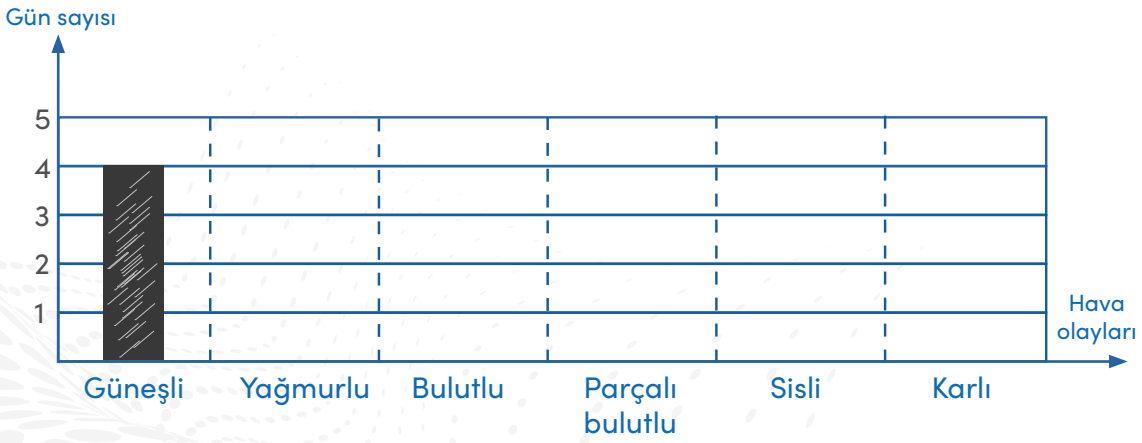

2- Siz de yaşadığınız yerdeki beş günlük hava olaylarını gözlemleyerek yukarıdaki gibi bir tablo oluşturunuz.

Merhaba ben Çağan, Ankara'da yaşıyorum. Öğretmenimiz bizlerden yaşadığımız yerin hafta içi (beş günlük) sıcaklık değerlerini ölçmemizi istedi. Ölçüm sonuçlarının çizgi grafiğe aktarılması gerektiğini belirtti. Her sabah ilk teneffüste okul bahçesinde termometre ile hava sıcaklığını ölçerek kaydettik ve aşağıdaki grafiği oluşturduk.

Beş Günlük Sıcaklık Değerleri Grafiği

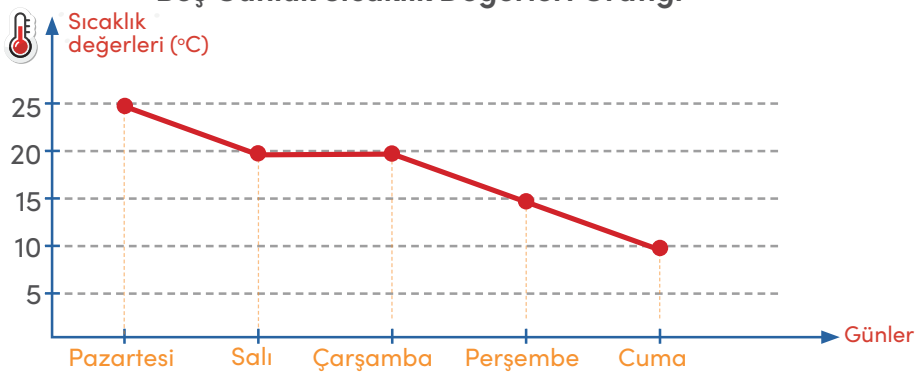

ETKİNLİK 5

- Yaşadığınız yerin beş günlük hava olaylarını not ederek yukarıda verilen sembollerle aşağıdaki hava olayları tablosuna yerleştiriniz.
- Yaşadığınız yerin beş günlük sıcaklık değerlerini gözlemleyerek aldığınız notları aşağıdaki sıcaklık grafiği üzerinde gösteriniz.

Hava Olayları Tablosu

Günler	Sabah	Öğlen	Akşam
Pazartesi			
Salı			
Çarşamba			
Perşembe			
Cuma			

Sıcaklık Grafiği

Daha fazla etkinliğe erişmek için karekodu okutunuz.

YAŞADIĞIM YERİN ÖZELLİKLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Yaşadığınız ilin yer şekilleri hakkında neler biliyorsunuz? Söyleyiniz.

Sınırları belli bir alanın kuş bakışı görünümünün belli bir oranda küçültülerek düzleme aktarılmasına **harita** denir. Haritalar nüfus, sanayi, turizm gibi farklı alanlarda kullanılmaktadır.

Sosyal bilgiler dersinde Yiğit Öğretmen Zehra'yı tahtaya kaldırdı (Görsel 3.14). Öğretmen, Zehra'ya "İki haritayı da inceleyerek bana Toros Dağları'nın hangi haritada gösterildiğini söyler misin?" dedi. Zehra da "Toros Dağları, Türkiye fiziki haritasında gösterilmiştir öğretmenim." diye cevapladı.

Görsel 3.14: Harita inceleyen öğrenciler

Dağ, ova, tepe, deniz, göl ve akarsu gibi yeryüzü şekillerini gösteren haritalara **fiziki harita** denir (Harita 3.1). Fiziki haritalarda yer şekillerinin yanı sıra yeryüzündeki yükseltiler de gösterilir. Bu yükselti değerleri farklı renklerle temsil edilir.

TÜRKİYE FİZİKİ HARİTASI

Harita 3.1: Türkiye Fiziki Haritası (Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.)

BİLGİ KUTUSU

Fiziki haritalarda yükseltiler farklı renklerle temsil edilir.

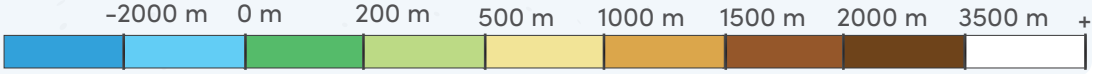

Kıtaların, ülkelerin, illerin sınırlarını gösteren haritalara **siyasi harita** denir (Harita 3.2). Siyasi haritalarda yeryüzü şekillerine yer verilmez. İller farklı renklerle gösterilebilir.

Harita 3.2: Türkiye'nin Mülki İdare Bölümleri ile Kara ve Deniz Komşuları Haritası

Şimdi öğrendiğimiz bilgileri haritada örneklendirelim. Başkentimiz Ankara'nın fiziki ve siyasi haritadaki özelliklerini inceleyelim (Harita 3.3).

Fiziki haritaya baktığımızda Ankara ve çevresinin sarının tonlarıyla gösterildiğini görürüz. Bu renk tonları Ankara'da yükseltinin 500 ile 1500 metre arasında değiştiğini gösterir. Ankara'dan Sakarya ve Kızılırmak Nehirleri geçmektedir. Ankara'nın güneyinde ülkemizin en büyük ikinci gölü olan Tuz Gölü bulunmaktadır. Tuz Gölü mavi renkle gösterilmiştir.

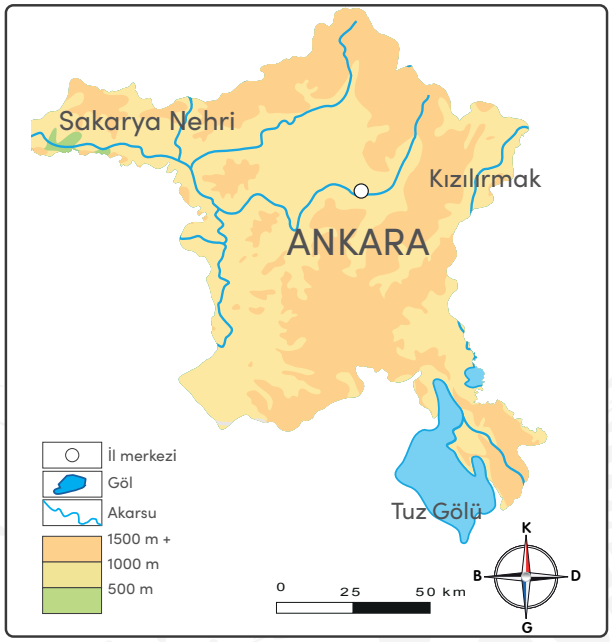

Harita 3.3: Ankara Fiziki Haritası

Ankara'nın siyasi haritasına baktığımızda ilçelerini görebiliriz (Harita 3.4). Örneğin meclisimizin ve Anıtkabir'in bulunduğu Çankaya ilçesi Ankara'nın merkezindedir. Ankara'nın kuzeyinde Bolu ve Çankırı illeri yer alır. Güneyinde ise Konya ilimizi görürüz. Doğusunda Kırıkkale, Kırşehir ve Aksaray illeri; batısında ise Eskişehir ilimiz bulunmaktadır.

Ankara yaklaşık 6 milyon nüfusu ile İstanbul'dan sonra ülkemizin en kalabalık ilidir. Başkent olması nedeniyle devletin idari kurumları burada bulunmaktadır. Bu durum Ankara'da nüfusun yoğun olmasında etkili olmuştur. Ankara'nın nüfusu en fazla olan ilçeleri Çankaya, Keçiören ve Yenimahalle'dir. Ankara en fazla göç alan illerimizdendir.

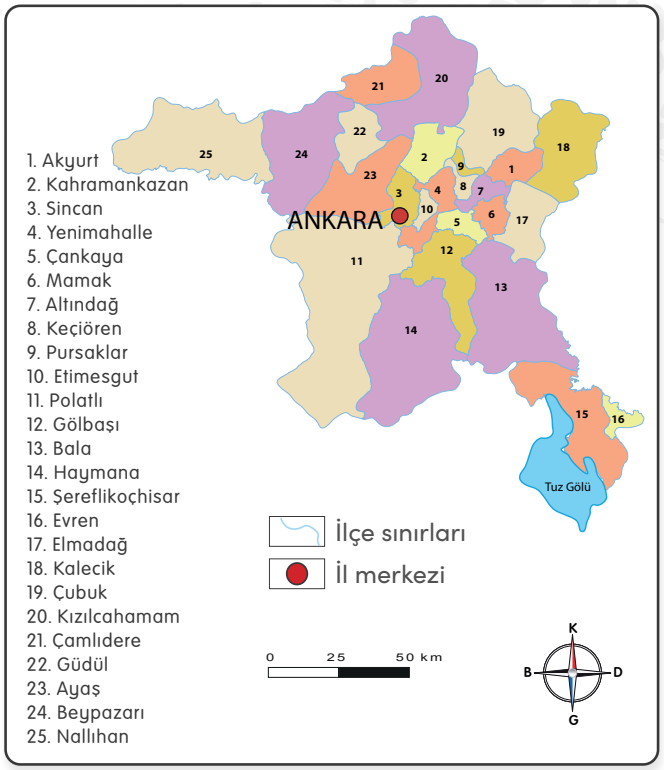

Harita 3.4: Ankara Siyasi Haritası

Yaşadığımız yerin yer şekilleri o yerin bitki örtüsünü, iklimini ve kültürel yapısını etkilemiştir. Bu özellikler millî kültürümüzü oluşturan ögelerden türkü ve şiir gibi edebî eserlere konu olmuştur. Gelin yaşadığımız yerin millî kültürümüze olan etkilerine aşağıdaki türküyle daha yakından bakalım.

Çayeli'nden öteye
Gidelum yali yali
Arkandaki sepetun
Ben olayım hamali
(...)
Karlı dereden beri
Yeşil çay bahçeleri
Çay filizi toplayi
Peştemalli kızları

Dursun Tanyaş

Görsel 3.15: Bir çay tarlası, Rize

Rize yöresine ait bir türkü okudunuz. Bu türküde olduğu gibi insanlar, etkilendikleri olayları sözlü veya yazılı olarak ifade etmişlerdir. Örneğin türküde geçen "çay filizi toplamak" ifadesi Karadeniz'e özgüdür. Karadeniz dört mevsim yağışlıdır. Bu durum çay bitkisinin yetişmesi için elverişlidir (Görsel 3.15). Rize'nin Çayeli ilçesi başta olmak üzere birçok yerinde çay tarımı yapılmaktadır. Şehrin yer şekilleri dağlık ve engebelidir. Bu durum şehirde nüfus ve yerleşmeyi etkilemiştir.

Ülkemizin en önemli şehirlerinden biri olan İstanbul da farklı özellikleriyle pek çok şairin dizelerine konu olmuştur.

İstanbul Boğazı, Marmara Denizi ile Karadeniz'i birbirine bağlamaktadır. İstanbul, Asya ve Avrupa kıtaları arasında bir köprüdür. Ulaşım açısından oldukça gelişmiş bir ilimizdir. Bu özelliği İstanbul'u ticari bir merkez konumuna getirir. Ulaşım, ticaret ve sanayi nüfusun artmasına neden olmuştur. Nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için eğitim ve sağlık faaliyetleri ile sosyal, sanatsal ve kültürel etkinlikler gelişmiştir. Beşerî özelliklerinin yanı sıra doğal güzellikleri ile de ön plana çıkan İstanbul, birçok şaire ilham kaynağı olmuştur.

İstanbul

Seni görüyorum yine İstanbul
Gözlerimle kucaklar gibi uzaktan
Minare minare, ev ev,
Yol, meydan.
Geliyor Boğaziçi'nden doğru
Bir iskeleden kalkan vapurun sesi,
Mavi sular üstünde yine
Bembeyaz Kızkulesi.
Bir yanda, serin sabahlarla beraber,
Doğduğum kıyılar: Beşiktaşım.
Baktıkça hep, semt semt, yer yer,
Beş yaşım, on beş yaşım, ah yirmi yaşım!
(...)

Ziya Osman SABA

SIRA SİZDE

Yaşadığınız yerin nüfus özelliklerini ve yer şekillerini anlatan şiir veya öykü yazarak sınıfınızla paylaşınız.

DOĞA KAYNAKLI AFETLER

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Çevrenizde olabilmesi öngörülen doğa kaynaklı afetler nelerdir? Araştırınız.

Doğada meydana gelen, canlılar üzerinde olumsuz etkilere sebep olan olaylara **doğa kaynaklı afet** denir. Doğa kaynaklı afetler genellikle kısa süre içinde meydana gelir. Gerekli önlemler alınmadığında can ve mal kaybına sebep olabilir. Dünyada en sık yaşanan doğa kaynaklı afetlerden bazıları sel, heyelan, çığ, orman yangını ve depremdir.

Haydi arkadaşlar, şimdi hep birlikte ülkemizde görülen doğa kaynaklı afetleri daha yakından tanıyalım.

Sel

Doğa kaynaklı afetlerden biri olan sel ülkemizin birçok yerinde sıklıkla yaşanır. Yağmur yağdığında toprak suyu yavaşça emer ve suyun akarsulara karışmasına yardım eder. Ancak çok fazla yağmur yağarsa toprak, suyun tamamını ememez. Akarsular bütün suları taşıyamadığı için sular çevreye yayılır. Bu olaya **sel** denir. Sel, çevreyi tahrip ederek can ve mal kaybına sebep olabilir (Görsel 3.16). Eğer gerekli önlemler alınırsa selden korunmak mümkündür.

Görsel 3.16: Sel, çevreyi tahrip ederek can ve mal kaybına sebep olabilir.

HABERİM VAR

BOZKURT İLÇESİNDE SOKAKLAR SU ALTINDA KALDI

Kastamonu'nun Bozkurt ilçesinde 11 Ağustos 2021'de meydana gelen sel felaketi büyük hasara neden oldu. Aşırı yağışların etkisiyle meydana gelen bu afet, Ezine Çayı'nın yatağından taşması sebebiyle yerleşim yerlerine büyük zarar verdi. Çevrede yaşayan insanlar afetten korunmak için dere yatağından daha yüksek yerlere sığındılar. AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) ve acil durum ekipleri vakit kaybetmeden bölgeye ulaştı. Ekipler su baskınlarını önlemek için çalışmalarını aralıksız sürdürdüler. Başta devlet kurumları olmak üzere sivil toplum kuruluşları ve vatandaşlar afet bölgesindeki kurtarma çalışmaları için seferber oldular.

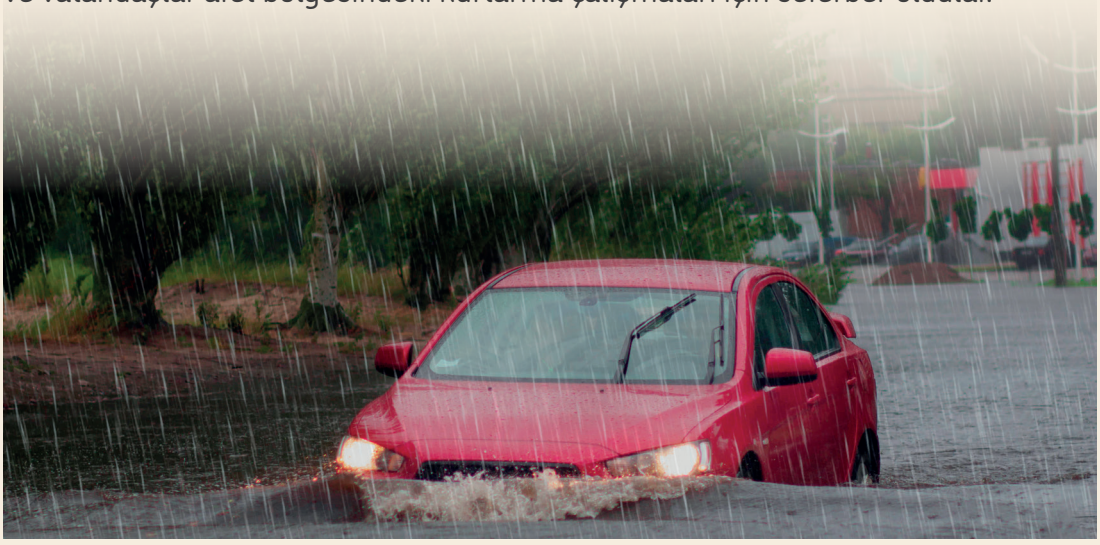

Haber metni genel ağdan alınarak bu kitap için düzenlenmiştir.

Neler yapılabilir?

- Doğal bitki örtüsünü korumalıyız.
- Barajlar ve su kanalları yapmalıyız.
- Evlerimizi akarsu yataklarından uzak yerlere yapmalıyız (Görsel 3.17).

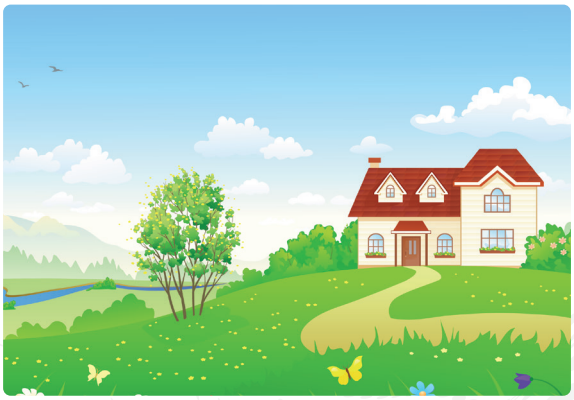

Görsel 3.17: Akarsu yatağından uzak yerleşim

SIRA SİZDE

Sel afetine karşı başka hangi önlemler alınabilir?

Heyelan (Toprak Kayması)

Doğa kaynaklı afetlerden biri de heyelandır. Heyelan aşırı yağışların etkisiyle yer şekillerinin engebeli ve dik yamaçlı olduğu yerlerde görülür. Sıklıkla meydana gelen doğa kaynaklı afetlerden biridir. Toprak kayması olarak da bilinir. Yağışların yoğun olduğu dönemlerde toprak yağmur suyunu ememez ve eğimli yamaçlardan kayar (Görsel 3.18). Bu duruma **heyelan** denir. Heyelan sonucunda toprak, yerinden koparak evlerin ve ağaçların sürüklenmesine, yolların kapanmasına neden olur.

Görsel 3.18: Heyelan, toprağın kayması sonucunda oluşan doğa kaynaklı bir afettir.

Neler yapılabilir?

- Heyelan riski olan yamaçlara destek duvarları yapmalıyız.
- Eğimli yamaçlara evler yapmamalıyız.
- Eğimli yamaçları taraçalandırmalıyız (Görsel 3.19).

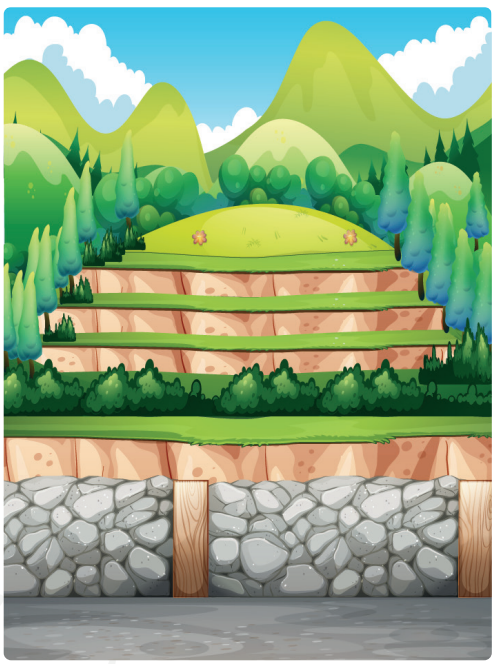

Görsel 3.19: Taraçalama ve set örme

Orman Yangını

Doğa kaynaklı afetlerden bir diğeri de orman yangınlarıdır. Sıcaklığın yıl boyunca yüksek olduğu yerlerde görülme olasılığı yüksektir. Orman yangını, sıcaklığın çok yüksek olduğu dönemlerde kuruyan otların tutuşmasıyla kendiliğinden ortaya çıkabilir (Görsel 3.20). Çoğu zaman da bu yangınlar insan kaynaklı oluşabilmektedir. Ormanlık alanlarda ateş yakmak, cam şişeler bırakmak yangınlara yol açabilir. Ormanların yanması doğal dengenin bozulmasına neden olur.

Görsel 3.20: Orman yangını, doğal dengeyi bozar.

HABERİM VAR

ORMAN YANGININA MÜDAHALE EDİLİYOR

Antalya'nın Manavgat ilçesinde 28 Temmuz 2021'de orman yangını meydana geldi. Sıcaklıkların mevsim normallerinin üzerinde seyretmesinden dolayı Manavgat'ta başlayan yangın diğer ilçelere de yayıldı. Karadan ve havadan yapılan müdahaleler yangının kontrol altına alınmasında önemli rol oynadı.

Aynı tarihlerde farklı illerimizde görülen orman yangınlarından birçok yerleşim alanı etkilenmiştir.

Haber metni genel ağdan alınarak bu kitap için düzenlenmiştir.

Neler yapılabilir?

- Ormanlık alanlara yangın gözetleme kuleleri yapmalıyız (Görsel 3.21).
- Ormanlara cam ve yanıcı maddeler atmamalıyız.
- Ormanda ateş yakmamalıyız.
- Orman yangınlarının büyümesini engellemek için yangın emniyet yolları yapmalıyız.

Görsel 3.21: Orman gözetleme kulesi

Çığ

Doğa kaynaklı afetlerden bir diğeri de çığdır. Yoğun kar yağışı sonrası dik yamaçlarda ve dağlarda çok fazla kar birikir. Bu kar tabakasının yüksek ses, rüzgâr, insan veya hayvanların etkisiyle dağ yamacından aşağıya doğru kaymasına **çığ** denir (Görsel 3.22). Ülkemizin özellikle doğusu engebeli ve dağlıktır. Bu alanlarda kışlar genellikle kar yağışlı geçer. Bu durum çığ afetinin görülme riskini arttırır. Yerleşim yerlerini ve ulaşım yollarını etkileyen bu afet ülkemizde sıklıkla yaşanmaktadır.

Neler yapılabilir?

- Yamaçları ağaçlandırmalıyız.
- Çığın hızını azaltan bariyerler yapmalıyız.
- Yamaçlarda biriken karları kontrollü olarak düşürmeliyiz.

Görsel 3.22: Dik yamaçlarda biriken karın aşağıya doğru kayması çığa neden olur.

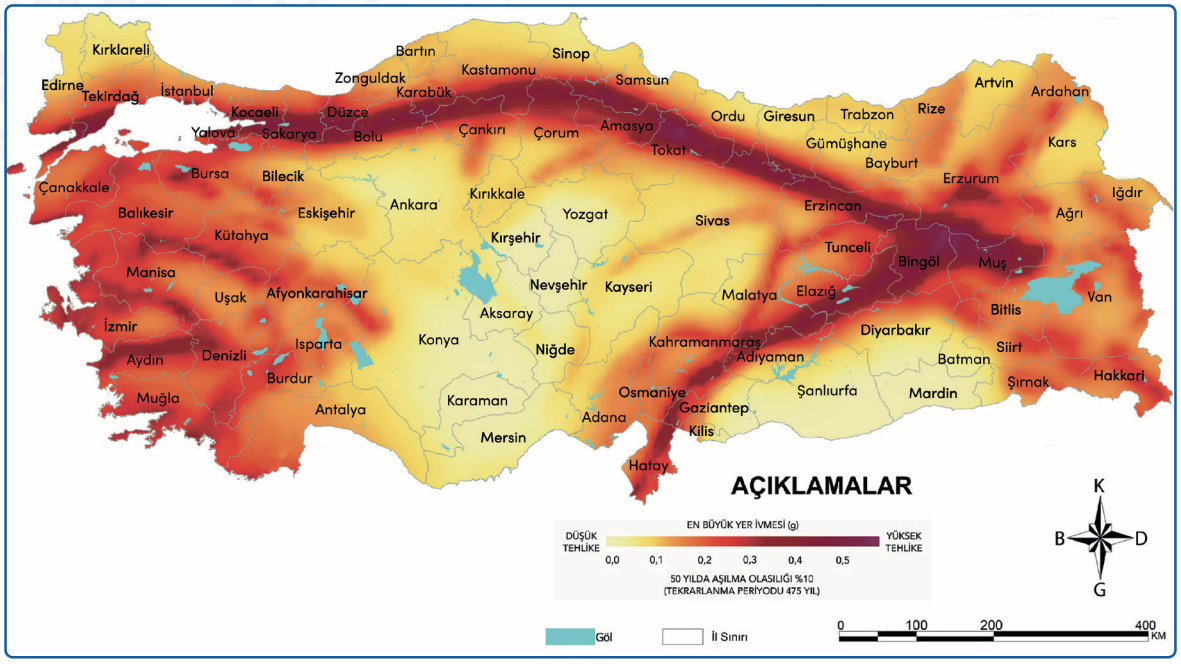

Harita 3.5: Türkiye Deprem Tehlike Haritası, AFAD, 2018.

Deprem

Ülkemizde görülen ve insanları en çok etkileyen afetlerden biri de depremdir. Ülkemizin tamamında deprem afetinin yaşanma olasılığı bulunmaktadır (Harita 3.5). Yer kabuğunda meydana gelen kırılmalardan dolayı aniden ortaya çıkan sarsıntıya **deprem** denir. Depremin yeri, zamanı ve büyüklüğü önceden bilinememektedir. Depremler, can ve mal kayıplarına neden olabilen en önemli doğa kaynaklı afetlerden biridir (Görsel 3.23).

Görsel 3.23: Deprem, can ve mal kayıplarına neden olabilen doğa kaynaklı afettir.

BİLGİ KUTUSU

AFAD afet sonrası acil durum, yardım ve destek kurumudur. AFAD'a **https://www.afad.gov.tr/** genel ağ adresinden ulaşabilirsiniz.

HABERİM VAR

İZMİR DEPREMİNİN YARALARI SARILIYOR

30 Ekim 2020'de İzmir'in Seferihisar ilçesi açıklarında deprem meydana geldi. İzmir'in tüm ilçelerini ve çevre illeri sarsan deprem, birçok binanın yıkılmasına ve yerleşim yerlerinin zarar görmesine neden oldu. Depremin hemen ardından AFAD, arama kurtarma ekiplerini bölgeye sevk etmeye başladı.

İzmir'de yaşanan depremin ardından yaraların hızla sarılması için bütün Türkiye seferber oldu. Devletimizin bölgede yürüttüğü yoğun çalışmaların yanı sıra depremzedeler için ülkenin dört bir yanından yapılan yardımlar İzmir'e ulaştırıldı.

Türk Kızılayı tarafından barınma ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla geçici barınma merkezleri oluşturuldu. Halkımız yaşanan afetten dolayı birlik ve beraberlik duygusuyla İzmirlileri yalnız bırakmadı.

Haber metni genel ağdan alınarak bu kitap için düzenlenmiştir.

BİLGİ KUTUSU

Vatandaşlarımız, 112 Acil Çağrı Merkezi hizmeti ile tek bir numara kullanarak ihtiyaç duydukları hizmete kolaylıkla ulaşabilecekler. Bu hizmet sayesinde polis, jandarma, itfaiye gibi acil çağrı birimleri için birden fazla numara bilme zorunluluğu ortadan kalkmıştır.

112 ACİL ÇAĞRI

Deprem öncesinde yapılması gerekenler:

- Evlerimizi depreme dayanıklı zeminlere yapmalıyız.
- Deprem sırasında aile bireylerinin nasıl davranması gerektiğini önceden konuşmalıyız.
- Evlerimizde bulunan dolap, kitaplık gibi kolay devrilebilir eşyaları duvarlara sabitlemeliyiz.
- Afet ve acil durum çantası hazırlamalıyız.
- Afet ve acil durum çantasını kolay ulaşılacak bir yerde bulundurmalıyız.

SIRA SİZDE

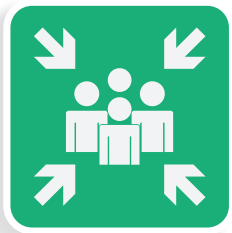

e-Devlet üzerinden afet ve acil toplanma alanınızı bulunuz.

Afet ve acil durum çantasına insanların hayatlarını sürdürebilmeleri için en fazla ihtiyaç duydukları malzemeler konulmalıdır (Görsel 3.24). Bu çantaya konulabilecek bazı malzemeler şunlardır:

- Su
- İlk yardım çantası
- Kişisel temizlik eşyaları
- Çok amaçlı çakı
- Konserve yiyecekler
- Resmî evraklar
- Düdük
- Giyecek
- Radyo
- Anahtar
- El feneri
- Telefon
- Battaniye
- Para
- Kibrit

Görsel 3.24: Afet ve acil durum çantasında bulunması gereken eşyalardan bazıları

Deprem sırasında yapılması gerekenler:

- Deprem anında sakin olmaya çalışmalıyız.
- Evin içinde koşmamalıyız. Sağlam bir masa veya mobilya yanına çömelerek başımızı korumalıyız (Görsel 3.25-26).
- Sabitlenmemiş eşyalardan uzak durmalıyız.
- Paniğe kapılıp balkon ve pencerelerden kesinlikle atlamamalıyız.
- Sarsıntı geçene kadar merdivenlere ve diğer çıkışlara koşmamalı, asansörleri kesinlikle kullanmamalıyız.
- Depreme dışarıda yakalandıysak binalardan uzakta, güvenli bir yerde sarsıntının durmasını beklemeliyiz.
- Köprüler, üst geçitler ve tünellerden uzak durmalıyız.

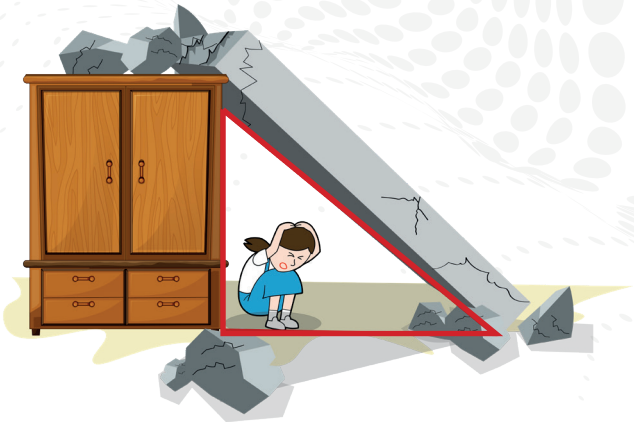

Görsel 3.25: Hayat üçgeni

Görsel 3.26: Çök, kapan, tutun yöntemi

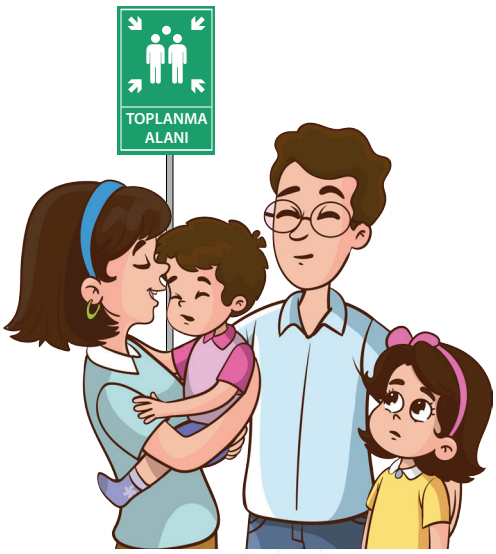

Görsel 3.27: Depremden sonra önceden oluşturulan toplanma alanlarına gitmeliyiz.

Deprem sonrasında yapılması gerekenler:

- Ana depremden sonra artçı depremler (daha küçük sarsıntılar) yaşanmaktadır. Bu sarsıntılara karşı da önlem almalıyız.
- Yetkililer izin verene kadar evlerimize girmemeliyiz.
- Evlerin yıkıntıları arasında ya da sokak ve caddelerde dolaşmamalıyız.
- Aile bireylerimizle bir arada olmalıyız (Görsel 3.27).
- Gereksiz yere telefon hatlarını meşgul etmemeliyiz.
- Evimizden çıkarken yanımıza mevsime göre giyecekler, battaniye gibi eşyalar almalıyız.
- Gaz, su ve elektrik hatlarını kontrol etmeliyiz. Eğer bir sızıntı veya hasar varsa, vanaları kapatmalı ve yetkililere haber vermeliyiz.
- Enkaz altında kaldıysak, sakin olmalı ve enerjimizi tasarruflu kullanmalıyız.

Ülkemizde farklı zamanlarda doğa kaynaklı birçok afet yaşanmaktadır. Bu afetlerle ilgili yeterli bilgiye sahip olmalıyız. Afetlere karşı gereken önlemleri almak can ve mal kaybını en aza indirir. Bu önlemler sayesinde, meydana gelebilecek afetlere karşı çevremizi ve sevdiklerimizi koruyabiliriz.

ETKİNLİK 6

Aşağıda deprem anında yapılan bazı davranışlar verilmiştir. Bu davranışlardan doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına ise "Y" yazınız.

- ☐ Merdivenlere ya da çıkışlara doğru koşmamalıyız.
- ☐ Sarsıntı başlar başlamaz dışarı çıkmalıyız.
- ☐ Balkona çıkıp etrafa bakmalıyız.
- ☐ Pencerelerden uzak durmalıyız.
- ☐ Kesinlikle asansör kullanmamalıyız.
- ☐ Deprem sırasında dışardaysak hemen eve koşmalıyız.
- ☐ Telefonlarımızı acil durum ve yangınları bildirmek dışında kullanmamalıyız.

ETKİNLİK 7

Aşağıdaki görselde numaralandırılmış evlerin doğa kaynaklı hangi afetlere uğrama riski vardır? Düşüncelerinizi aşağıda numaralandırılmış alana yazınız.

1. ..... 4. .....
2. ..... 5. .....
3. ..... 6. .....

KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere verilen sözcüklerden uygun olanları yazınız.

hava durumu | heyelan | kroki | fiziki | Kutup Yıldızı | deprem | siyasi

1. Kuzey yönünü gösteren ..... yön belirleme yöntemlerinden biridir.
2. Bir yerin kuş bakışı görünüşünün kâğıt üzerine çizilmesine ..... denir.
3. Belirli bir yerde oluşan hava olaylarının bir günlük ya da haftalık tahminine ..... denir.
4. Yer şekillerini gösteren haritalara ..... harita denir.
5. Yağışların yoğun olduğu dönemlerde toprak yağmur suyunu ememez ve eğimli yamaçlardan kayar. Bu duruma ..... denir.

B. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına " Y" yazınız.

1. ☐ Ana yönlerimiz kuzey, güney, doğu ve batıdır.
2. ☐ Çevreyi oluşturan unsurlar doğal ve beşerî olmak üzere ikiye ayrılır.
3. ☐ Aynı gün içinde birden fazla hava olayı yaşanmaz.
4. ☐ Ülkemizde en fazla can ve mal kaybına yol açan doğa kaynaklı afet depremdir.
5. ☐ Yaz aylarında en sık görülen doğa kaynaklı afet çığdır.

C. Verilen açıklamaları uygun olan kavramlarla eşleştiriniz.

A	Canlı ve cansız varlıkların yer aldığı ortamdır.	☐ Kuş bakışı
B	Yüksek bir yerden aşağıya doğru geniş bir alana bütün olarak bakmaktır.	☐ Sel
C	Hava sıcaklığını ölçmeye yarayan alettir.	☐ Deprem
Ç	Haritalarda deniz, göl ve akarsuların gösterildiği renktir.	☐ Termometre
D	Aşırı yağışlardan sonra suların taşması sonucu oluşan afettir.	☐ Mavi
		☐ Yeşil
		☐ Çevre

Ç. Aşağıdaki çengel bulmacayı çözünüz. Bulmacada yer alan renkli kutulardaki harfleri, kendi renklerindeki kutulara yazarak anahtar kelimeyi bulunuz.

SOLDAN SAĞA

1. Yağışların yoğun olduğu dönemlerde toprağın yağmur suyunu emememesi ve eğimli yamaçlardan kaymasıdır.
2. Akarsuların suları taşıyamadığı için suların çevreye yayılmasıdır.
3. İnsanın ortaya koyduğu her türlü üründür.
4. Sınırları belli bir alanın kuş bakışı görünümünün belli bir oranda küçültülerek bir düzleme aktarılmasıdır.
5. Dağ, ova, tepe, deniz, göl ve akarsu gibi yeryüzü şekillerini gösteren haritalardır.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

6. Belirli bir yerde oluşan hava olaylarının bir günlük ya da haftalık seyridir.
7. Yer kabuğunda meydana gelen kırılmalardan dolayı aniden ortaya çıkan sarsıntıdır.
8. İzcilerin kamp yaptığı yerin adıdır.
9. Kıta, ülke ve illerin sınırlarını gösteren haritalardır.
10. Oluşumunda insan etkisi olmayan varlıklar ve yeryüzü şekilleridir.

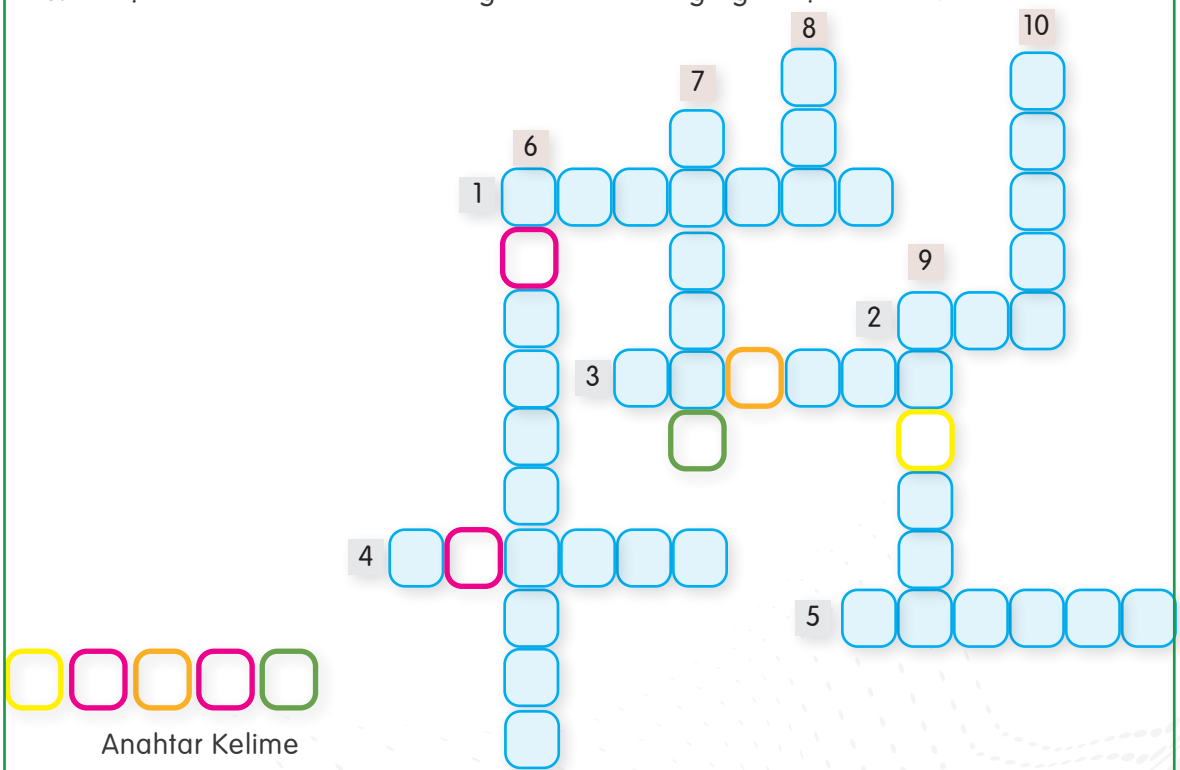

Anahtar Kelime

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Bulutlu bir günde yanınızda teknolojik araç olmadan yönünüzü nasıl bulurdunuz?
2. Doğa kaynaklı afetler yaşamımızı nasıl etkiler?

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

4. ÜNİTE

TEKNOLOJİ HER YERDE

KAZANIM BAŞLIKLARI

- TEKNOLOJİK ÜRÜNLERİ SINIFLANDIRIYORUM
- DÜNDEN BUGÜNE TEKNOLOJİ
- TEKNOLOJİK ÜRÜNLERİN ZAMANDA YOLCULUĞU
- TASARLIYORUM
- TEKNOLOJİYİ DOĞRU KULLANIYORUM

TEMEL BECERİLER

Değişim ve Yenilikçilik - Girişimcilik - Yenilikçi Düşünme - Öz Denetim - Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma

Ünitenin dijital özetine erişmek için karekodu okutunuz.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Çevremizde kullandığımız teknolojik ürünleri sınıflandırmayı
- Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımlarını
- Kullandığımız teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içindeki değişimini
- Teknolojik ürün tasarlamayı
- Teknolojik ürünleri doğru şekilde kullanmayı

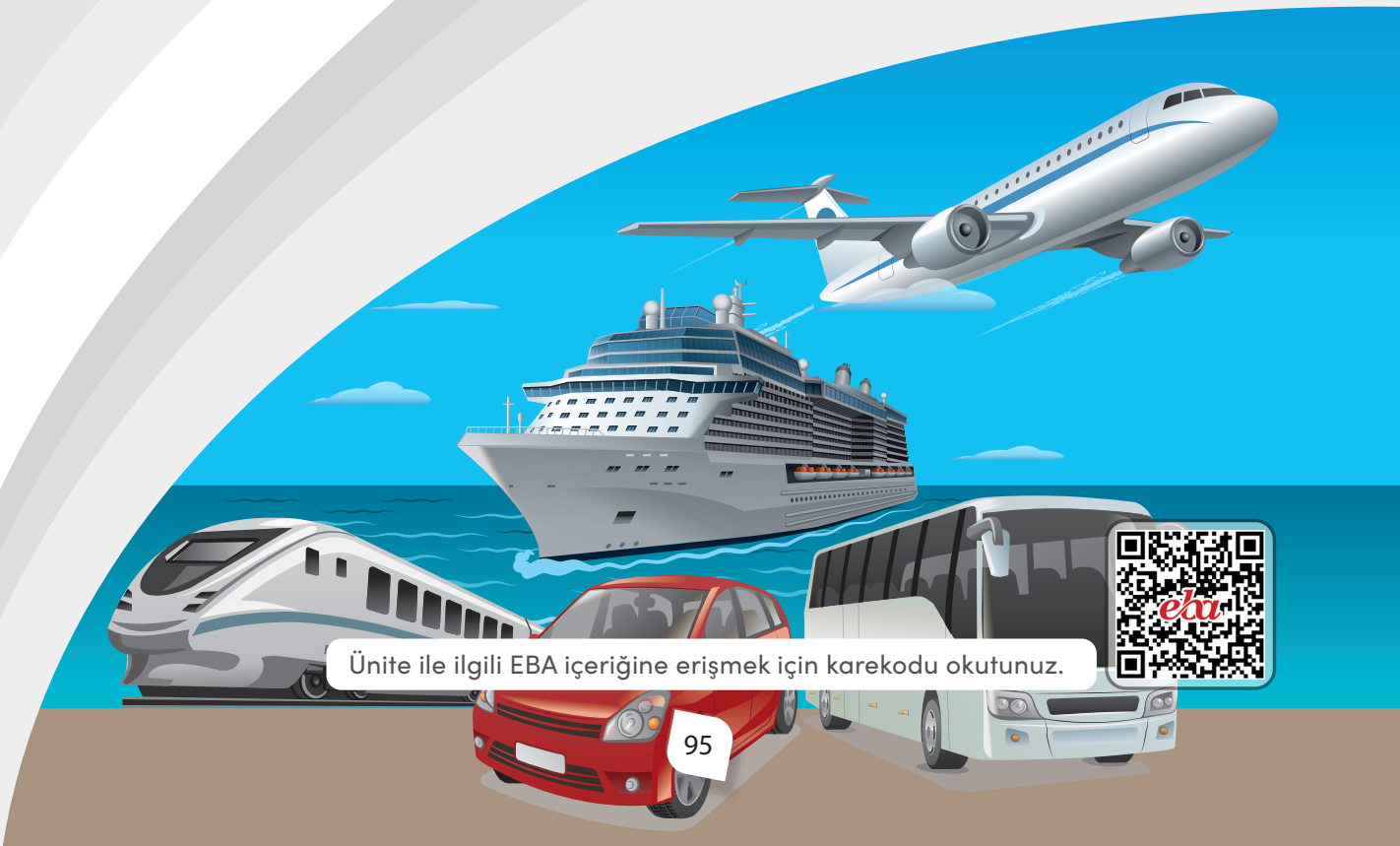

Ünite ile ilgili EBA içeriğine erişmek için karekodu okutunuz.

TEKNOLOJİK ÜRÜNLERİ SINIFLANDIRIYORUM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Evinizde sık kullandığınız teknolojik ürünler nelerdir? Düşüncelerinizi sınıfınızla paylaşınız.

Görsel 4.1: Teknolojik ürünlerden bazıları

İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için ürettikleri her türlü araç, gereç ve bilgiye **teknolojik ürün** denir (Görsel 4.1). Teknolojik ürünler basit veya karmaşık yapıda olabilir. Hayatımızın her alanında bu ürünleri kullanırız.

Günlük hayatımızda kullandığımız teknolojik ürünleri sınıflandıralım.

Evimizde Teknoloji

Eskiden ev işleri insan gücüyle yapılırdı. Teknoloji geliştikçe ortaya çıkan ürünler sayesinde insan gücüne olan ihtiyaç azaldı (Görsel 4.2). Günümüzde evlerde kullanılan teknolojik ürünler sayesinde zamandan tasarruf sağlanmaktadır. Yiyeceklerin saklanması için buzdolabı, pişirilmesi için fırın veya ocak kullanılır. Yemek yerken kullanılan çatal, kaşık gibi araçlar da birer teknolojik üründür. Bu gibi ürünler ev yaşantımızda bizlere büyük kolaylık sağlamaktadır.

Görsel 4.2: Evlerde kullanılan teknolojik ürünlerden bazıları

Eğitimde Teknoloji

Teknoloji her alanda olduğu gibi eğitim alanında da kullanılmaktadır. Eğitim teknolojisinde kullanılan bilgisayar, tablet, yazıcı gibi teknolojik ürünler öğrenci ve öğretmenlere kolaylık sağlamaktadır. Etkileşimli tahta, fotokopi makinesi, projeksiyon cihazı, kâğıt ve kalem gibi ürünler eğitim sürecinde kullanılan araç gereçlerdendir (Görsel 4.3).

Görsel 4.3: Eğitimde kullanılan ürünlerden bazıları

Ulaşımda Teknoloji

Teknolojinin gelişmesi ulaşım sektörünü de olumlu yönde etkilemiştir. Teknolojik araçlar sayesinde yolcu ve yük taşımacılığı daha kolay ve hızlı hâle gelmiştir. Otomobil, otobüs, uçak, gemi, vapur, tren, metro ve tramvay önemli ulaşım araçlarındandır (Görsel 4.4).

Görsel 4.4: Ulaşım araçlarından bazıları

Sağlıkta Teknoloji

Sağlık sorunlarını çözmek ve yaşam kalitesini arttırmak amacıyla üretilen her türlü cihaz, ilaç ve aşı sağlık teknolojisi alanına girmektedir. Tansiyon aleti, stetoskop, endoskopi kamerası, röntgen, ultrason ve tomografi cihazları sağlık alanındaki önemli teknolojik ürünlerdendir (Görsel 4.5).

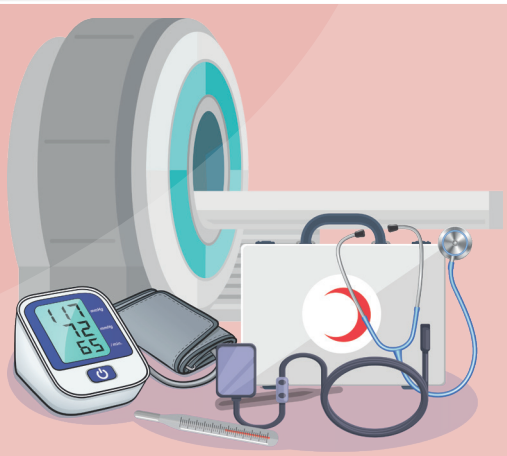

Görsel 4.5: Sağlık alanında kullanılan ürünlerden bazıları

SIRA SİZDE

Yukarıda sınıflandırılan teknolojik ürünlere birer örnek veriniz.

Güvenlikte Teknoloji

Günlük yaşantımızda ortaya çıkabilecek olumsuz durumları önlemek amacıyla güvenlik teknolojisi ürünleri ortaya çıkmıştır. Kapı kilitleri, yangın alarmları, güvenlik kameraları gibi araçlar güvenliğimizi sağlayan önemli teknolojik ürünlerdendir (Görsel 4.6). Bilgisayar ve telefon gibi cihazlarda kişisel bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgilerin güvenliğini sağlayan yazılımlar da güvenlik teknolojisi içerisinde yer almaktadır.

Görsel 4.6: Güvenlik ürünlerinden bazıları

İletişimde Teknoloji

Yüz yüze iletişim kurmanın mümkün olmadığı durumlarda iletişim sağlayabilmek için bazı araçlar geliştirilmiştir. İletişim teknolojisi denilince akla ilk gelen ürünlerden biri telefondur. Bunun yanında radyo, televizyon, gazete, bilgisayar, mektup iletişim araçlarından bazılarıdır (Görsel 4.7).

Görsel 4.7: İletişimde kullanılan araçlardan bazıları

ETKİNLİK 1

Aşağıda verilen teknolojik ürünlerin hangi alanda kullanıldığını görsellerin altındaki noktalı alana yazınız.

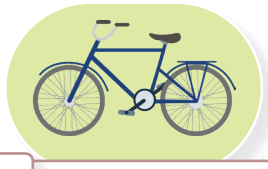

1 Bisiklet

.....

2 Kamera

.....

3 Telefon

.....

4 Maske

.....

5 Kitap

.....

6 Çamaşır makinesi

.....

DÜNDEN BUGÜNE TEKNOLOJİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Sizce teknolojik ürünler zamanla nasıl bir değişime uğramıştır? Fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Geçmişten günümüze birçok teknolojik ürün icat edilmiştir. İcat edilen ürünler durağan kalmamış, zamanla gelişim ve değişime uğramıştır. Teknolojik ürünlerdeki gelişim ve değişim süreci günümüzde hız kazanmıştır. Gelin, bu ürünlerden bazılarına birlikte bakalım.

Telefon

İnsanlar tarih boyunca uzaktaki insanlarla iletişim kurmanın yollarını aramıştır. Bunun için duman, davul, güvercin, mektup ve telgraf gibi birçok yöntem kullanmışlardır. Ama hiçbiri Alexander Graham Bell (Aleksandır Gıraham Bel)'in telefonu icat etmesi kadar etkili olmamıştır. Telefon; Graham Bell'in icadından bu yana gelişimini sürdürmüş, pek çok değişiklik göstermiştir. Telefon görüşmeleri başlarda santrallerde çalışan memurlar aracılığıyla gerçekleşiyordu. Örneğin birini aradığınızda santral memuru telefonu açar ve aramak istediğiniz kişiyle bağlantı kurmanızı sağlardı. Bu, zaman kaybına neden olmaktaydı. Daha sonraları otomatik santral dönemine geçildi. Böylece artık santral memurlarına gerek kalmadı. Santrallerin otomatik olmasıyla beraber telefonların şekilleri de değişti ve telefonlara numara tuşları eklendi. Tuşların eklenmesiyle istediğimiz kişiyle doğrudan bağlantı kurabildik (Görsel 4.8).

Telefonların gelişimi hızla devam etmiştir. 1970'li yıllarda Martin Cooper (Martin Kupır)'ın cep telefonunu icat etmesi ile telefon kullanımında farklı bir boyuta geçilmiştir. Cep telefonlarıyla önceleri sadece arama yapılabiliyordu. Günümüzde ise cep telefonları birçok uygulamayı kendi içinde barındırmaktadır. Bu uygulamalar ile cep telefonu artık sadece iletişim için değil farklı amaçlar için de kullanılan bir ürün hâline gelmiştir.

Görsel 4.8: Geçmişten günümüze kullanılan telefonlardan bazıları

Bilgisayar Faresi

Bilgisayar kullanımını kolaylaştıran donanımlardan olan fare icat edildiğinde günümüzdeki hâlinden çok farklıydı. Üretilen ilk farelerin alt kısmında bir top vardı. Fare hareket ettirilince top da hareket eder ve imlecin ekranda gezinmesi sağlanırdı. Farelerin işlem hızı başlarda oldukça yavaştı. Uzun süre kullanıldığında parmak ve bileklerde ağrılara neden oluyordu. Bugün ise hem işlem hızları yüksek hem de el sağlığı açısından kullanışlı fareler üretilmektedir (Görsel 4.9).

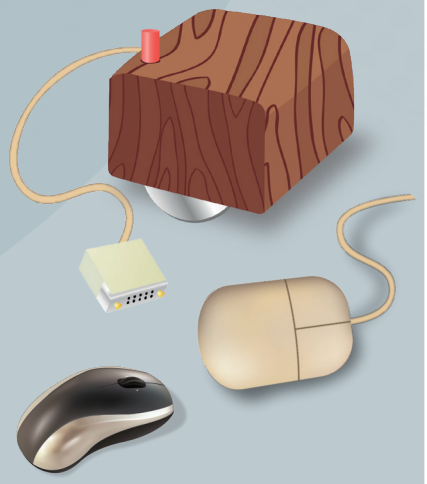

Görsel 4.9: Bilgisayar faresinin değişimi

Dizüstü Bilgisayar

Dizüstü bilgisayarlar icat edildiklerinde oldukça ağırdı. İçinde depolama birimi olarak disket sürücüsü bulunmaktaydı. Bellekleri de oldukça kısıtlıydı. Bu bilgisayarlar günümüzde daha hafif ve ince bir tasarıma sahiptir. Günümüzde kullanılan bilgisayarların depolama birimleri artmış ve kullanım alanı yaygınlaşmıştır (Görsel 4.10).

Görsel 4.10: Dizüstü bilgisayarın değişimi

Ütü

Elektriğin icadından önce ütü yapmak oldukça zahmetli bir işti. İnsanlar giysilerini ütülemek amacıyla düz taşlar ve saplı demirler kullanırdı. Daha sonraları içine kömür konularak ısıtılan ütüler hayatımıza girdi. Günümüzde elektrikle çalışan buharlı ütüler üretilmektedir (Görsel 4.11).

Görsel 4.11: Ütünün değişimi

SIRA SİZDE

İstediğiniz bir teknolojik ürünü seçerek değişim sürecini araştırınız.

Teknolojinin Hayatımıza Etkileri

Teknolojinin gelişmesi hayatımıza birçok yenilik getirmiştir. Bu yeniliklerin olumlu etkileri olduğu gibi olumsuz etkileri de bulunmaktadır.

Genel ağın kullanılması ile bilgiye erişim hiç olmadığı kadar kolaylaşmıştır. Bu sayede bilimsel ve teknolojik gelişmeler hız kazanmıştır. Teknolojide yaşanan gelişmeler insan yaşamını da etkilemiştir (Görsel 4.12). Örneğin otomobilin icadı ile insanlar gidecekleri yere daha hızlı ulaşım imkânına sahip olmuştur. Teknolojinin insan yaşamına olan faydalarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Zamandan tasarruf etmemizi sağlar.
- İnsan gücünden tasarruf etmemize katkı sunar.
- Bilgiye daha kolay ve hızlı eriştirir.
- Güvenlik imkânlarının artmasına yardımcı olur.
- Eğitim imkânlarına ulaşımı kolaylaştırır.
- Sağlık hizmetlerinin gelişmesine katkı sağlar.
- Eğlence dünyamızı çeşitlendirir.
- Kültürel ve sanatsal etkinliklerin yaygınlaşmasını sağlar.
- Uzak mesafelere daha kısa sürede ulaştırır.
- Yaşam kalitesini arttırır.
- Daha kolay iletişim kurmamızı sağlar.

Görsel 4.12: Teknolojik araçlardan bazıları

Teknolojideki gelişmeler, insan hayatını kolaylaştırdığı kadar bazı olumsuz sonuçlara da yol açmıştır. Şehirlerin büyümesiyle toprak kirliliği, hava kirliliği gibi çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Özellikle egzoz gazının yoğun olduğu büyük şehirlerde solunum yolu rahatsızlıkları artmıştır (Görsel 4.13). Şehirlerdeki gürültü kirliliği insanlarda stres seviyesinin artmasına neden olmuştur. Teknolojinin gelişmesi ile insanlar daha fazla radyasyona (zararlı ışın) maruz kalmıştır. Televizyon, bilgisayar ve cep telefonunun olumsuz etkilerinden kaynaklı birçok insan göz rahatsızlıkları yaşamaktadır.

Görsel 4.13: Hava kirliliği

SIRA SİZDE

Teknolojinin neden olduğu olumsuz etkileri azaltmak için ne gibi çalışmalar yapılabilir? Düşüncelerinizi sınıfınızla paylaşınız.

ETKİNLİK 2

Aşağıda verilen teknolojik ürünlerin olumlu ve olumsuz yönlerini belirtilen alanlara yazınız.

Olumlu Yönleri		Olumsuz Yönleri
1.....	 1	1..... .....
2.....	 2	2..... .....
3.....	 3	3..... .....
4.....	 4	4..... .....

TEKNOLOJİK ÜRÜNLERİN ZAMANDA YOLCULUĞU

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

İnsanların teknolojik ürünlere ihtiyaç duyma sebepleri nelerdir? Düşüncelerinizi sınıfınızla paylaşınız.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte birçok farklı ürün hayatımıza girmiştir. Eğitim, sağlık, ulaşım, iletişim ve güvenlik gibi pek çok alanda kullanılan teknolojik ürünlerden bazılarını mucitleriyle birlikte tanıyalım.

Bilgisayar

Charles Babbage (Çarls Babiç) 1833 yılında basit bir fark makinesi tasarladı (Görsel 4.14). Bu makineye toplama ve çıkarma işlemi yapabilen bir abaküs de denilebilirdi. Babbage'in icat ettiği bu makine, bilgisayarın temelini oluşturmaktadır.

Günümüzde kullandığımız bilgisayarların gelişim sürecini dört aşamada inceleyebiliriz.

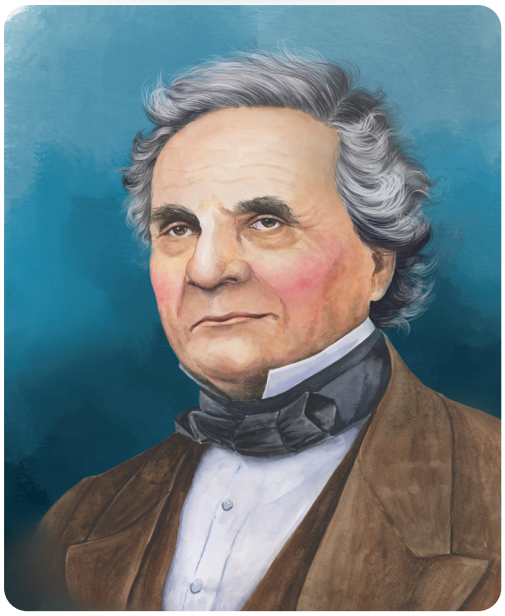

Görsel 4.14: Charles Babbage

1. Aşama 1950–1958

Bu dönemde üretilen ilk bilgisayara ENIAC (Eniyak) adı verilmiştir. ENIAC, 30 ton ağırlığında ve neredeyse bir ev büyüklüğündeydi. Bu bilgisayarın üretimi oldukça maliyetliydi. ENIAC, II. Dünya Savaşı'nda hedef belirleme hesaplamaları yapmak için kullanılmıştır. Sonraki yıllarda ise ENIAC'tan hava tahminlerini almak için yararlanılmıştır.

2. Aşama 1958–1964

EDVAC (Edvek) adı verilen bilgisayar ikinci aşamada karşımıza çıkmaktadır. Bu bilgisayar bir önceki bilgisayara göre daha gelişmiştir ve uzun işlem süresine sahiptir. EDVAC modelinde bilgisayarın boyutu küçültülmüştür. Geliştirilen bu modelle bilgisayar daha tasarruflu hâle getirilmiştir. Kısa bir süre kullanılan EDVAC, yerini daha gelişmiş modellere bırakmıştır.

3. Aşama 1965-1971

Bu aşamada bir bilgisayardan başka bir bilgisayara bilgi aktarılabilmiştir. Bilgisayarlara eklenen yonga (çip) ya da mikroçip gibi eklentilerle cihazların hafızaları genişletilmiştir. Bilgisayarların bilgi depolama kapasiteleri arttırılmıştır.

4. Aşama 1972-Günümüz

Kişisel bilgisayar ve fare ilk defa bu dönemde kullanılmıştır. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte taşınabilir bilgisayarlar geliştirilmiştir. Bilgisayarların ağırlığı bu dönemde azaltılmıştır. 1980'lerde dizüstü bilgisayarların temeli atılmıştır. 2000'li yıllarda ise tablet bilgisayarlar kullanılmaya başlanmıştır.

Bilgisayar teknolojisi; yazılım programları, genel ağ bağlantıları ve taşınabilme rahatlığıyla her geçen gün kendini yenilemektedir (Görsel 4.15).

Görsel 4.15: Geçmişten günümüze bilgisayar tasarımları

BİLGİ KUTUSU

Ülkemizdeki ilk bilgisayar 1960 yılında Karayolları Genel Müdürlüğünce alınmıştır. Yol yapım hesaplamaları yapmak için kullanılmıştır.

Ampulün Tarihçesi

Ampul, insanlık tarihinin en önemli icatlarından biridir. Birçok bilim insanının katkısıyla geliştirilen ampulün mucidi Thomas Edison (Tomas Edısın) olarak kabul edilmektedir (Görsel 4.16).

Ampulün icadında atılan ilk adım, 1650'de Alman mucit Otto von Guericke (Oto van Gerika)'nın vakum pompasını bulmasıdır.

1800'lere gelindiğinde ise Alessandro Volta (Alesandra Volta) basit şekilde aydınlatılan metal telin (akkor) ışık yaydığını bulmuştur.

Görsel 4.16: Thomas Edison

1809'da Humphry Davy (Hamfiri Deyvi) ince bir platin şeritten akım geçirerek ışık elde etmiştir. Ancak ortaya çıkan bu ışık çok parlak değildir ve kısa süre yanabilmiştir. Platin telden çıkan bu parlak ışık birçok bilim insanı için ilham kaynağı olmuştur.

1848 yılında önceki tasarımlardan daha tasarruflu olan bir ampul üzerinde çalışılmıştır. Ancak bu ampul, pil kullanımı gerektirdiği için yeterince ilgi görmemiştir.

1850 yılında Joseph Swan (Jozef Sıvan) önceki sorunları çözmeye çalışmıştır. Swan, ampulün daha ekonomik olması için çaba harcamıştır. Bu çalışmalarında karbon telini kullanmıştır. Deneyleri sırasında ampulün içindeki havayı yeterince boşaltamamasından dolayı ampulün parlaklığı yeterli düzeye ulaşamamıştır.

1870'li yıllarda Thomas Edison da ampul çalışmalarına katıldı. Edison binlerce deneme yaparak günümüzde kullanılan elektrikli ampulü icat etti. Böylece daha parlak ışık veren ve uzun süre yanabilen tasarruflu ampul icat edilmiş oldu.

Bisikletin Tarihçesi

Bisikletler fazla yer kaplamaması, çevre dostu ve ekonomik olması nedeniyle birçok insan tarafından tercih edilmektedir. Dünyada her yıl binlerce bisiklet üretilmektedir. Bisikletin tarihine kısaca göz atalım.

İlk bisiklet Fransız mucit Comte de Sivrac (Kont dö Sivak) tarafından 1790'lı yıllarda tahtadan yapılmıştır (Görsel 4.17). Bu bisiklette pedal, gidon ve sele bulunmamaktaydı. Ayaklarla yerden güç alarak hareket ettirilen bu bisiklet, binicinin vücudunu sağa ve sola dengelemesiyle yön değiştiriyordu.

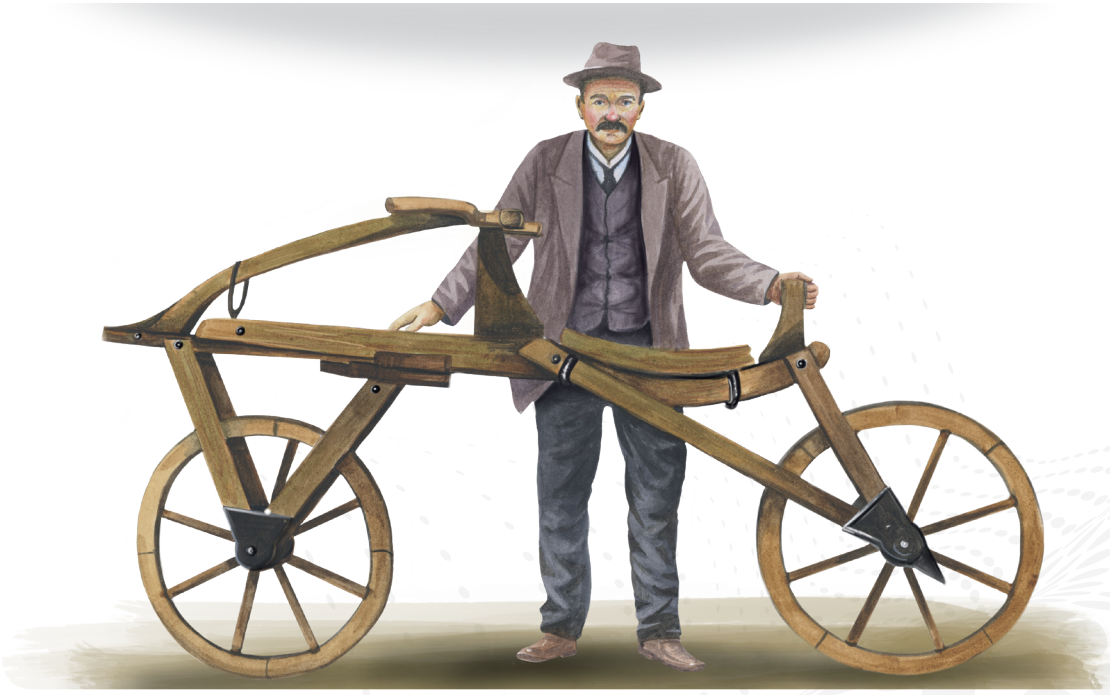

Görsel 4.17: İlk bisiklet Comte de Sivrac tarafından yapılmıştır.

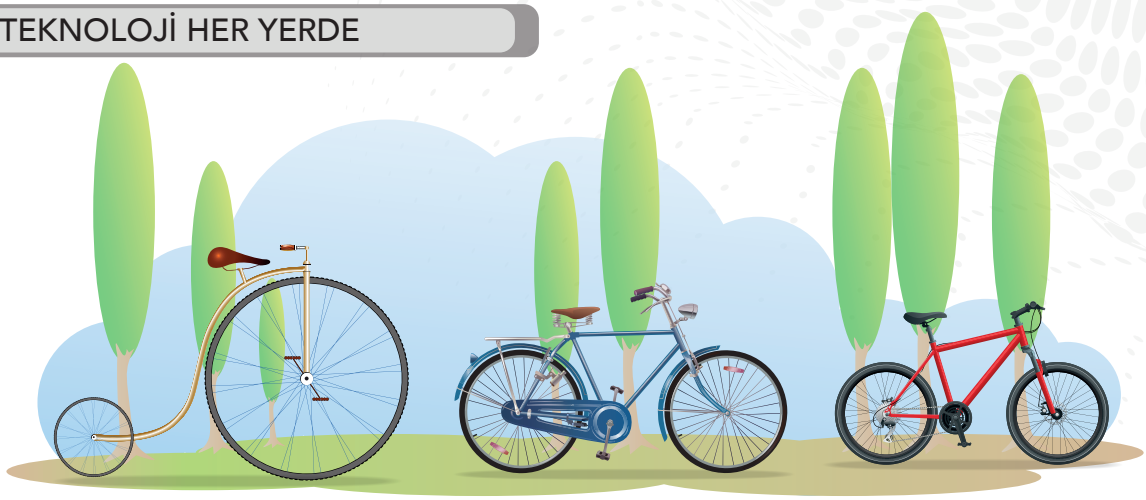

Görsel 4.18: Geçmişten günümüze bisiklet tasarımları

1817'de Alman mucit Baron Karl Von (Berın Karl Van), bisiklete gidon ve bir sele yerleştirdi. Bisikletin ağırlığı 22 kilogramdı. Mucit daha sonra bisikletin gövdesine demir bağlantılarla pedal ekledi.

1868 yılında bisikletlerin tekerlekleri kauçukla kaplandı. Kauçuk kaplanmış tekerlek daha rahat bir sürüş imkânına sahipti. Sonraki yıllarda bisikletin hızını arttırmak için ön tekerleği arka tekerlekten daha büyük bir bisiklet tasarlandı. Bu bisiklette sele, ön tekerleğin üzerinde olduğundan bisiklete binmek zorlaşıyordu. Ani duruşlarda bu bisiklette düşme riski daha fazlaydı.

1880'lerin başında İngiliz John Kempp Starley (Con Kemp Sıtarli) günümüzde kullanılan bisikletlere benzeyen zincirli bisikleti tasarlamıştır. Böylece önceki tasarımlara göre bisikletin hızı ve güvenilirliği daha da artmıştır. Sonraki yıllarda bisikletlere vites, tekerleklere hava ile şişen lastikler eklenmiştir.

1890'larda elektrikle çalışan bisiklet denemeleri yapıldı. Amerikalı Ogden Bolton Junior (Agdın Boltın Cünyır) 1895'te pil ile çalışan bisiklet tasarladı. Teknolojik ilerlemelere bağlı olarak bisiklet birçok farklı amaçla geliştirilmiş ve üretilmiştir (Görsel 4.18).

ETKİNLİK 3

Aşağıdaki sorulardan yola çıkarak teknolojik bir ürünün tarihçesi hakkında araştırma yapınız. Araştırmanızı defterinize yazarak sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Seçtiğiniz teknolojik ürünün

- Nerede, ne zaman, kim tarafından icat edildiğini araştırınız.
- Gelişimine katkı sağlayan bilim insanları kimlerdir?
- İnsanlık tarihi açısından önemi nedir?
- Gelecekte nasıl bir değişime uğrayabileceğini tasarlayınız.

Daha fazla etkinliğe erişmek için karekodu okutunuz.

TASARLIYORUM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Elektrik olmasaydı hayatımızda ne gibi değişiklikler olurdu? Düşüncelerinizi sınıfınızla paylaşınız.

İnsanlar tarih boyunca ihtiyaçlarının karşılanması için çözümler aramıştır. Bu arayış icatların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Şimdi bunlardan bazılarını inceleyelim.

Pilin Serüveni

Elektriğin bulunması sonucu insanların hayatı kolaylaşmaya başladı. Fakat elektriğin sadece kablolar vasıtasıyla iletilmesi elektriğin kullanım alanlarını kısıtlamaktaydı. Bilim insanları bu sorunun çözümü için çalışmaya başladılar. Gelin, pillerin nasıl bulunduğuna bakalım.

Piller ile ilgili çalışmalar çok eski zamanlara dayanmaktadır. Bilimsel çalışmalar ise 1700'lü yılların sonlarında başlamıştır. Alessandro Volta bakır ve çinko gibi iki farklı metal kullanarak elektrik üretmeye çalışır. Metallerin aralarına tuzlu suya batırılmış sünger ekleyerek elektrik akımını elde eder. Bu çalışmaları sayesinde pilin temellerini atar (Görsel 4.19). Bu başarısından dolayı Volta'nın adı elektrik gücü birimine "Volt" olarak verilmiştir.

Pil sayesinde cep telefonu, el feneri gibi birçok araç fişe takılı olmadan kullanılabilmektedir.

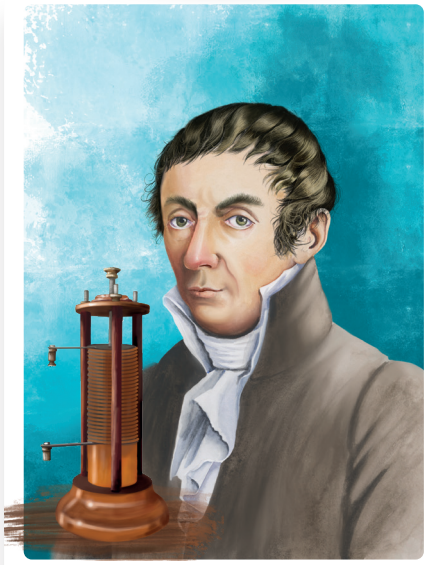

Görsel 4.19: Alessandro Volta

HABERİM VAR

ÖĞRENCİLERDEN "AKILLI ECZANE SİSTEMİ"

Öğrenciler, Kovid-19 (Covid-19) döneminde eczanelerde vatandaşlara daha hijyenik bir alışveriş ortamı sağlamak için "Akıllı Eczane Sistemi"ni geliştirme kararı aldı. Görünüş itibarıyla bankamatiğe benzeyen bu sistem, e-Reçete ile de uyumlu şekilde çalışabiliyor. Sistem, T.C. kimlik numarası ve e-Reçete kodunun girilmesiyle ilaçları bir mekanizma yoluyla hastaya veriyor. Ayrıca ilaçların nasıl kullanılabileceği bilgisini de doktorun reçeteye yazdığı bilgiler dâhilinde çıktı olarak sunabiliyor. Bu sayede sistem, vatandaşlara 7/24 ilaç alabilme imkânı sağlıyor.

Projenin TEKNOFEST'te (Havacılık, Uzay ve Teknoloji Festivali) birinci seçilmesinden sonra T.C. Sağlık Bakanlığı ve birçok eczane öğrencilerle iletişime geçti.

Haber metni genel ağdan alınarak bu kitap için düzenlenmiştir.

İLK UÇUŞ

OKUMA KÖŞEM

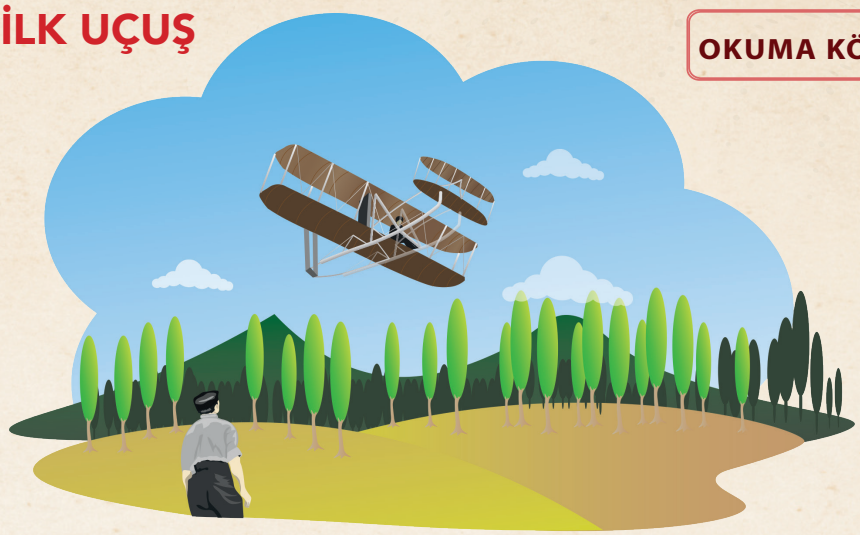

Merhaba arkadaşlar, benim adım Orville Wright (Orvil Rayt). Kardeşim Wilbur Wright (Vilbur Rayt) ve ben Amerika'da doğduk. Bir gün babamın iş seyahati sonrasında eve getirdiği oyuncak helikopter bizi çok etkiledi. O günden sonra kardeşimle kuşların nasıl uçtuklarına dair gözlemler yapmaya başladık. Uçuş konusu ile ilgili sayısız kitap okuduktan sonra bu konu hakkında çalışan Alman bir mühendis olan Otto Lilienthal (Otto Liliyental) ile tanıştık. Onun planör hakkında tuttuğu notlar uçuş denemelerimize çok yardımcı oldu. Uzun süreli uçuş yapabilmek için sabit bir kanadın gerektiğine karar verdik. Yüzlerce deneme yaparak pervane ve motor ürettik. 17 Aralık 1903 tarihinde uçağımız 12 saniyelik ilk uçuşunu gerçekleştirdi. Böylece Wright kardeşler olarak ilk motorlu ve pilotlu uçuşu yaparak tarihe adımızı yazdırdık.

Bu metin, kitabın yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.

Arkadaşlar, ben Alperen. Üretim ve tüketim arttıkça özellikle büyük şehirlerde çevre kirliliği artmaktadır. Ben de bu duruma kendimce bir çözüm aradım ve bir geri dönüşüm kutusu tasarladım. Tasarladığım bu kutu atılan çöpleri sınıflandırıyor. İçindeki elektronik sensör sayesinde kâğıt, plastik, cam ve metal atıkları ayrıştırabiliyor. Böylece her atık kendi bölümüne gönderiliyor. İnsanların ayrı ayrı atık kutusu kullanmasına gerek kalmıyor. Tasarladığım bu kutu çevreyi korumaya katkı sağlıyor.

ETKİNLİK 4

Günlük hayatınızı kolaylaştıracak bir ürün tasarlayınız. Ürününüzü tasarlarken aşağıdaki yönergeleri takip ediniz.

Ürünün Adı: .....

Ürünün Görseli

Ürünün Kullanılacağı Alan: .....

Ürünün Kullanım Amacı: .....

.....

.....

Ürünün Tanıtımı: .....

.....

.....

TEKNOLOJİYİ DOĞRU KULLANIYORUM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Teknolojik ürünleri kullanırken nelere dikkat etmeliyiz? Düşüncelerinizi sınıfınızla paylaşınız.

Teknoloji her geçen gün insanların yaşamında daha fazla yer almaktadır. Teknoloji sayesinde ortaya çıkan ürünler yaşamımızı kolaylaştırmaktadır. Teknolojik ürünlerin olumlu özelliklerinin yanı sıra yanlış kullanımından kaynaklı olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Günümüzde bilgisayar, televizyon, cep telefonu gibi teknolojik ürünler yaşamımızda önemli bir yer tutmaktadır. Bu araçların doğru kullanımı başta kendimiz olmak üzere yakınlarımız ve doğa için de önemlidir. Her ürün için hazırlanmış kullanım kılavuzu bulunmaktadır. Bu kılavuz sayesinde ürünleri kendimize, çevremize ve doğaya zarar vermeden kullanabiliriz. Günlük yaşantımızda sıklıkla ihtiyaç duyduğumuz teknolojik ürünlerin doğru kullanımını inceleyelim.

Televizyon

Televizyon günümüzde evlerde bulunan birçok teknolojik üründen biridir. Televizyon izlemek çoğu zaman keyifli olabilir ancak uzun süre televizyon karşısında kalmak olumsuz sonuçlar doğurabilir.

Televizyon başında fazla zaman geçirdiğimizde göz sağlığımız bozulabilir. Televizyon izlerken hareketsiz kalırız (Görsel 4.20). Bu durum kemik ve kas yapımızın bozulmasına neden olabilir.

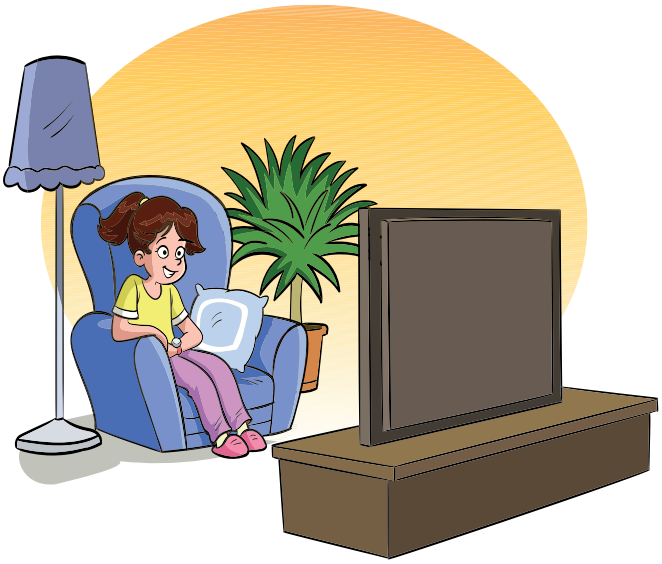

Görsel 4.20: Televizyonu çok yakından izlememeliyiz.

Uzun süre televizyon seyretmek derslere odaklanmamızı zorlaştırır ve okuldaki başarımızı olumsuz yönde etkiler. Uzun süreli televizyon izleme alışkanlığı, ailemiz ve arkadaşlarımızla olan ilişkilerimizi de olumsuz etkiler. Onlarla daha az vakit geçirmemize neden olur.

Televizyon izlerken seçtiğimiz programların neler olduğu da önemlidir. Bizi olumsuz davranışlara yönelten öfke, şiddet içerikli programları izlemekten kaçınmalıyız. Televizyon izleyeceğimiz saatleri görev ve sorumluklarımızı engellemeyecek şekilde planlamaya dikkat etmeliyiz. İzleyeceğimiz programlara aile büyüklerimizle birlikte karar vermeliyiz.

SIRA SİZDE

Televizyon izlerken dikkat ettiğiniz hususları defterinize yazınız.

Bilgisayar

Bilgisayar kullanımı her geçen gün artmaktadır. Birçok farklı alanda karşımıza çıkan bu teknolojinin doğru kullanımı önemlidir. Bilgisayarı kullanmadan önce kullanım kılavuzunu incelememiz gerekmektedir (Görsel 4.22). Aksi takdirde olumsuz durumlarla karşılaşabiliriz. Bilgisayar karşısında uzun süre kalmak boyun kaslarımızda ağrıya neden olabilir. Bu durum kas ve iskelet sisteminde bozukluklar yaşanmasına sebep olabilir. Bilgisayar başında hareketsiz şekilde geçirilen zaman, kilo alma (obezite) hastalığına yol açabilir.

Görsel 4.21: Çalışırken oturma şeklimizin doğru olmasına dikkat etmeliyiz.

Bilgisayar donanımlarından klavye ve fareyi uzun süre kullanmaktan kaçınmalıyız. Aksi takdirde el ve bileklerimizde uyuşukluk, ağrı, kramp vb. oluşabilir. Bilgisayar ekranından yansıyan ışık göz sağlığımızı olumsuz etkiler. Uzun süre aynı noktaya bakmak dikkat eksikliğine yol açabilir. Bilgisayar kullanımında çalışma ortamının (masa, sandalye, fare gibi) fiziksel özelliklerimize uygun olmasına dikkat etmeliyiz (Görsel 4.21).

Bilgisayar başında geçirilen sürenin fazla olması sosyal hayatımızı olumsuz etkiler. Arkadaşlarımızla ve ailemizle geçirdiğimiz zamanın kısıtlanmasına neden olur. Bu yüzden bilgisayar başında geçirilen zamanı ailemizle birlikte planlamalıyız. Bilgisayarı hangi saatlerde ve hangi amaçla kullanabileceğimizi aile büyüklerimize danışmalıyız.

KULLANIM KILAVUZU

Güvenlik Önlemleri:

- Bilgisayarınızın aşırı ısınmasını önleyiniz.
- Bilgisayarınızı düz ve kuru zemin üzerinde kullanınız.

Enerji Tasarrufu İçin Öneriler:

- Bilgisayarınızı doğrudan ısıya maruz bırakmayınız.
- Bilgisayarınızı kullandıktan sonra kapatınız.

Pilin Şarj Edilmesi:

- Dizüstü bilgisayarınızı kullanmadan önce şarj ediniz.

Temizlik ve Bakım:

- Bilgisayarınızı temizlemeden önce kapatarak fişini çekiniz.
- Bilgisayarınızı kirli ve tozlu ortamlarda bırakmayınız.
- Bilgisayarınızı sıvılardan ve nemden uzak tutunuz.

Doğru Geri Dönüşüm:

- Bilgisayarınız bozulduğunda çöpe atmak yerine geri dönüşüme gönderiniz.
- Hasarlı elektrik kablolarını ve diğer parçalarını da geri dönüşüme gönderiniz.

Görsel 4.22: Bilgisayarın kullanım kılavuzu

Telefon

Görsel 4.23: Telefonu uzun süre kullanmamalıyız.

Günlük yaşantımızda en sık kullandığımız teknolojik araçlardan biri de akıllı telefonlardır. Akıllı telefonlar yaşantımıza pek çok kolaylık sağlar. Ancak yanlış kullanıldığında bazı sorunlara yol açar.

Akıllı telefonların uzun süre kullanımı sonucunda el, bilek, boyun ağrıları ve boyun kaslarında tutulmalar meydana gelebilir. Telefon ekranlarından yansıyan ışıklar göz yorgunluğuna ve zamanla göz problemlerine neden olur (Görsel 4.23). Telefonu uzun süre üzerimizde bulundurmak özellikle kalp, beyin, böbrek gibi organlarımıza zarar vererek sağlığımızın bozulmasına neden olabilir. Uyurken telefonlarımızı kapatmalıyız. Telefonlarımızı uyuduğumuz odada bırakmamalıyız. Telefonlardan çevreye (zararlı dalgalar) radyasyon yayılır bu yüzden telefonları olabildiğince vücudumuzdan uzakta tutmalıyız.

Dijital Oyunlar

Teknolojinin gelişmesiyle oyun kavramı da değişime uğramıştır. Dijital oyunlar; bilgisayar, akıllı telefon, tablet gibi cihazlar kullanılarak oynanmaktadır. Gün içinde uzun süre dijital oyunlar oynamak bazı olumsuz sonuçlara neden olabilir. Bunlardan biri de fiziksel olarak hareketsiz kalmaktır.

Dijital oyunların içerikleri de önem taşır. Şiddet içeren oyunlar olumsuz davranışlar geliştirmemize neden olabilir. Bu oyunların seçimine aile bireylerimizle birlikte karar vermeliyiz. Ayrıca bu oyunları oynarken geçirdiğimiz süreye dikkat etmeliyiz. Ailemiz ve arkadaşlarımızla geçireceğimiz zamanı dijital oyunlarla harcamamalıyız (Görsel 4.24).

Görsel 4.24: Oyun oynarken ailemizin belirlediği süreyi aşmamalıyız.

SIRA SİZDE

Seçtiğiniz bir ürünün kullanım kılavuzunu inceleyiniz. Dikkat edilmesi gereken unsurları arkadaşlarınızla paylaşınız.

ETKİNLİK 5

Evinizde en sık kullandığınız teknolojik araçları aşağıda verilen görsellerden işaretleyiniz. İşaretlediğiniz araçları kullanırken nelere dikkat edersiniz? Düşüncelerinizi verilen noktalı alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Daha fazla etkinliğe erişmek için karekodu okutunuz.

KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere verilen sözcüklerden uygun olanları yazınız.

teknoloji | otomobil | pil | genel ağ | fatura | bisiklet | kullanım kılavuzu

1. Günlük hayatımızı kolaylaştırmak amacıyla kullandığımız çeşitli araç ve gereçlerin üretimi için gerekli olan bilimsel bilgiye ..... denir.
2. Teknolojik gelişmelerin hızlanmasında ..... kullanımının yaygınlaşması etkili olmuştur.
3. Sele, gidon ve pedal gibi parçaları bulunan ..... çevre dostu özelliği ile dikkat çeker.
4. ..... elektrik enerjisinin depolanıp taşınabilmesini sağlayan araçtır.
5. Teknolojik araçların nasıl kullanılacağını anlatan belgelere ..... denilmektedir.

B. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına " Y" yazınız.

1. ☐ Tomografi cihazı sağlık alanında kullanılan teknolojik üründür.
2. ☐ Teknolojinin gelişim ve değişimi her dönem farklı hızda olabilir.
3. ☐ Ampulün icadında yalnızca bir bilim insanı çalışmıştır.
4. ☐ Teknolojik araçların yanlış kullanılması yalnızca bizi etkiler.
5. ☐ Uzun süre televizyon izlemek dikkat dağınıklığına neden olabilir.

C. Verilen açıklamaları uygun olan kavramlarla eşleştiriniz.

A. Temizlik alanında kullanılan teknolojik üründür.

B. Teknolojinin olumlu sonuçlarından biridir.

C. Bilgisayarın mucididir.

Ç. Ekranlara uzun süre bakmanın sonuçlarından biridir.

D. Pilin mucididir.

( ) Televizyon
( ) Charles Babbage
( ) Alessandro Volta
( ) Göz yorgunluğu
( ) Hızlı ulaşım
( ) Thomas Edison
( ) Elektrikli süpürge

Ç. Aşağıdaki çengel bulmacayı çözünüz. Bulmacada yer alan renkli kutulardaki harfleri, kendi renklerindeki kutulara yazarak anahtar kelimeyi bulunuz.

SOLDAN SAĞA

1. Charles Babbage (Çarls Bebiç)'in 1833 yılında basit bir fark makinesi tasarlayarak icat ettiği makinenin adıdır.
2. Herhangi bir alanda ve konuda bilgi veren, yol yöntem gösteren kitaptır.
3. Havacılık, Uzay ve Teknoloji Festivali'nin kısaltmasıdır.
4. Fransız mucit Comte de Sivrac (Kont dö Sivak) tarafından üretilen iki tekerlekli kara aracıdır.
5. Ampulün mucidi olarak kabul edilen kişidir.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

6. Radyo ve el feneri gibi birçok aracın fişe takılmadan kullanılmasını sağlayan araçtır.
7. Alexander Graham Bell (Aleksandır Gıraham Bel) tarafından icat edilen iletişim aracıdır.
8. İcat edilmesi ile ulaşımı kolaylaştıran, kanatlı ve motorlu hava taşıtıdır.
9. Kişinin vücudunda sağlığını bozacak şekilde yağ birikmesidir.
10. Telefonlardan çevreye yayılan zararlı dalgaların adıdır.

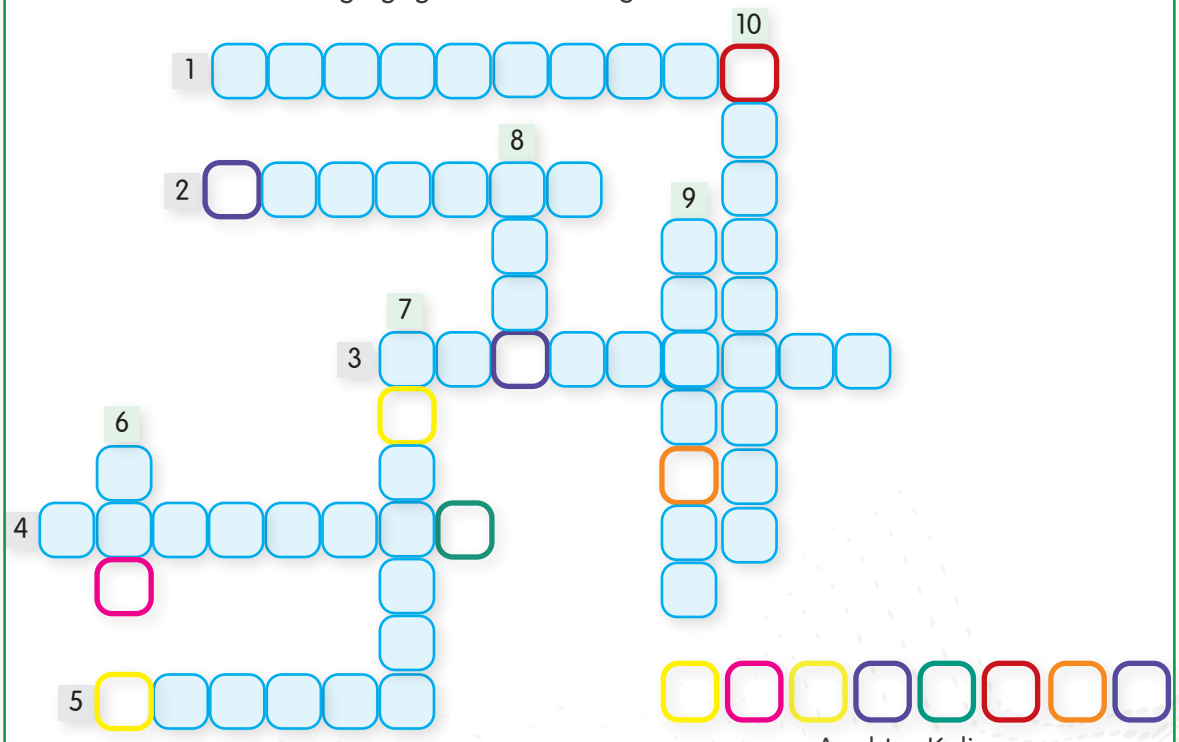

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Teknolojik ürünlerin hayatımıza sağladığı katkıları yorumlayınız.
2. Bir zaman makineniz olsaydı hangi icadın mucidiyle tanışmak isterdiniz? Mucide hangi soruları sorardınız?

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

5. ÜNİTE

ÜRETİMDEN TÜKETİME

KAZANIM BAŞLIKLARI

- İHTİYAÇ MI İSTEK Mİ?
- ÇEVREMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER
- BİLİNÇLİ TÜKETİCİYİM
- BÜTÇE HAZIRLIYORUM
- KAYNAKLARI İSRAF ETMİYORUM

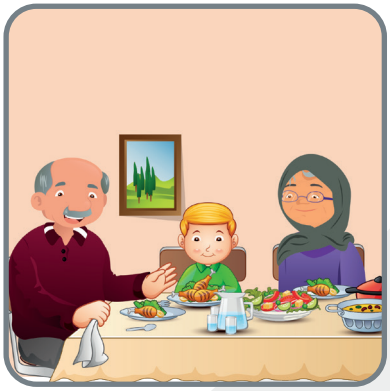

TEMEL BECERİLER

Öz Denetim - Karar Verme - Finansal Okuryazarlık - Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma

Ünitenin dijital özetine erişmek için karekodu okutunuz.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- İsteklerimizi ve ihtiyaçlarımızı ayırt etmeyi
- Yakın çevremizdeki başlıca ekonomik faaliyetleri
- Bilinçli bir tüketicinin nasıl davranması gerektiğini
- Kendi bütçemizi oluşturmayı
- Çevremizdeki kaynakları israf etmeden kullanmayı

Ünite ile ilgili EBA içeriğine erişmek için karekodu okutunuz.

İHTİYAÇ MI İSTEK Mİ?

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Günlük yaşamınızda en çok nelere ihtiyaç duyarsınız? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 5.1: Temel ihtiyaçlarımızdan bazıları

İnsanların hayatlarını sürdürebilmesi için gerek duyduğu maddi ve manevi değerlerin tümüne **temel ihtiyaç** denir (Görsel 5.1). Beslenmek, barınmak ve uyumak bu ihtiyaçlardan bazılarıdır. Hayatımızı mutlu ve huzurlu bir şekilde sürdürebilmek için bu ihtiyaçlarımızın karşılanması gerekmektedir.

Yaşam koşulları değişse de temel ihtiyaçlar tüm insanlar için aynıdır. İhtiyaçlarımız zaman içinde değişiklik göstermez (Görsel 5.2). İhtiyaçlarımız karşılanmazsa hayati sorunlar yaşayabiliriz. Bu yüzden onlardan vazgeçemeyiz. Örneğin hayatımızın devam etmesi için beslenme ihtiyacımızın karşılanması gerekmektedir.

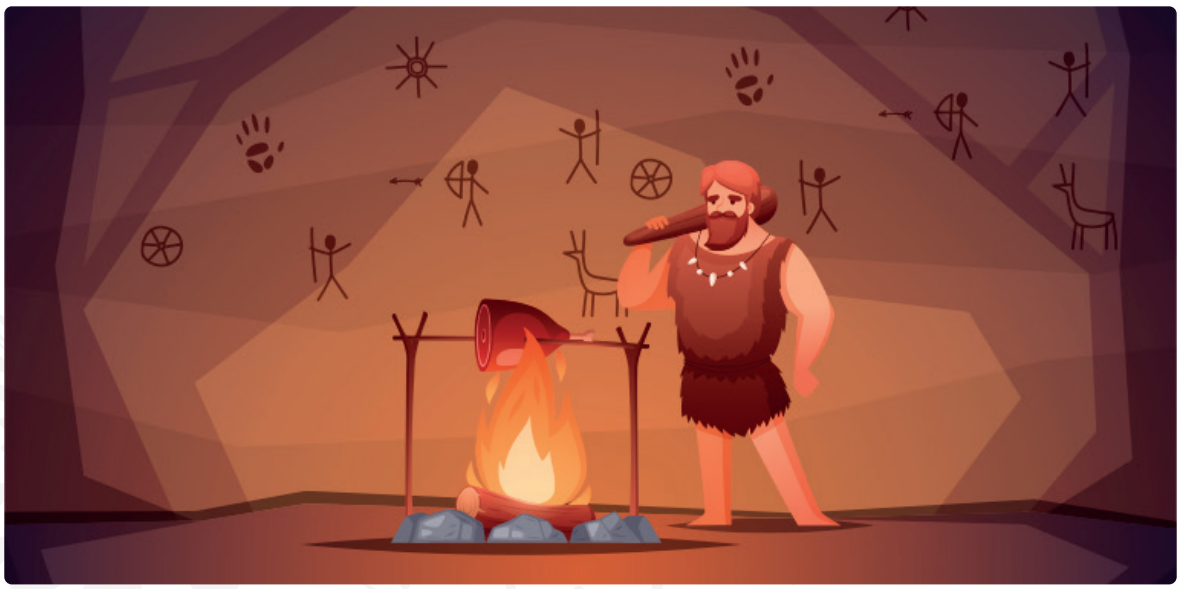

Görsel 5.2: Beslenme, temel ihtiyaçlarımızdan biridir.

İhtiyaçlarımızı karşılamak için çeşitli kaynaklardan yararlanırız. Beslenmek için yiyecek ve içecekler, uyumak için yatak, barınmak için ev, giyinmek için giysiler bunlardan bazılarıdır. Bunların her biri ihtiyaçlarımızı karşılamaya yöneliktir. Ayrıca temel ihtiyaçlarımız arasında olmasa bile günümüz koşullarında bazı ürünler ihtiyaç sayılmaktadır. Örneğin diş fırçası, tırnak makası, sabun, şampuan ve çamaşır makinesi günümüzde ihtiyaç duyduğumuz ürünlerden bazılarıdır.

SIRA SİZDE

Yukarıdaki metinde geçen ürünler dışında günlük hayatta ihtiyaçlarımızı karşılamak için kullandığımız başka hangi ürünler vardır? Bunları defterinize yazınız.

İnsanların temel ihtiyaçlarının yanında bir de sosyal ve kültürel ihtiyaçları vardır (Görsel 5.3). Aile kurmak, gezmek, spor yapmak, eğitim almak, sinema ve tiyatroya gitmek gibi ihtiyaçlar sosyal ve kültürel ihtiyaçlarımızı oluşturur. Temel ihtiyaçlardan farklı olarak sosyal ve kültürel ihtiyaçların karşılanmaması hayatın devamı açısından bir engel oluşturmaz. Temel ihtiyaçlarımız dışında kalan, belirli bir gereksinimi karşılayacağı düşünülen nesne veya duruma karşı duyulan özleme **istek** denir.

Görsel 5.3: Sosyal ve kültürel ihtiyaçlardan bazıları

İhtiyaçlarımız	İsteklerimiz
Beslenmek	Gezmek
Uyumak	Sinemaya gitmek
Barınmak	Spor yapmak
Sevilmek	Tablet almak
Sosyalleşmek	Satranç oynamak
	Gitar almak

İstekler, bireyler ve toplumlar arasında farklılık gösterse de temel ihtiyaçlar tüm insanlar için aynıdır. Dünyanın neresinde yaşadığımız veya gelir düzeyimizin farklı olması temel ihtiyaçlarımızı değiştirmez.

İhtiyaç ve isteklerimiz sınırsız olsa da bunları karşılayacak olan kaynaklar sınırlıdır. Sınırlı kaynaklarla ihtiyaç ve isteklerimizi her zaman karşılamamız mümkün değildir. Bu sebeple ihtiyaç ve isteklerimizden birini veya birkaçını seçmemiz gerekebilir. Bir kaynağın veya hizmetin ihtiyaç ve istekleri karşılamasına **fayda** denir. Hangi ihtiyacımızın veya isteğimizin öncelikli olarak karşılanacağına doğru karar vermemiz önemlidir. İsteklerimiz arasında tercih yapmamız gerektiğinde en faydalı olanı seçmeliyiz.

ETKİNLİK 1

Duru ve Ada hafta sonu kampa gitmeye karar verirler. Aşağıda belirtilmiş olan, çantalarında bulunan ürünlerle kampta iki gün geçireceklerdir. Buna göre aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

Duru'nun çantası

- Su
- Konserve yiyecek
- Kibrit
- Bisküvi
- Diş fırçası
- Çok amaçlı çakı
- Ekmek
- El feneri
- Çadır

Ada'nın çantası

- Patlamış mısır
- Konserve yiyecek
- Bisküvi
- Kek
- Diş fırçası
- Meyve suyu
- Uyku tulumu
- Tablet
- Çadır

1. Duru ve Ada'nın kampa gitmeleri ihtiyaç mıdır istek midir?

.....

2. Hangi çantadaki ürünler kamp için daha uygundur?

.....

3. Ada'nın çantasındaki ürünlerden hangileri kamp için gerekli değildir?

.....

4. Duru ve Ada çantalarına yukarıdaki listenin dışında neler eklemelidir?

.....

5. Çantalardaki ürünlerden temel ihtiyaçlarımızı karşılayanlar hangileridir?

.....

İhtiyaç ve isteklerimizi karşılarken kullandığımız kaynakların sadece faydalı olmasına dikkat etmek yeterli değildir. Aynı zamanda bu kaynakların maliyeti de önemlidir. Kaynakların elde edilmesi için harcanan değerler toplamına **maliyet** denir. İhtiyaç ve isteklerimizi karşılarken sınırlı olan kaynakları fayda ve maliyet açısından değerlendirmeliyiz.

ETKİNLİK 2

Merhaba, ben Sezgin. Geçen gün arkadaşlarımızla beraber teneffüste kantine gittik. Cebimde harçlığımdan kalan 10 ₺ vardı. Ne alacağıma karar veremiyordum. Ben de doğru karar vermek için arkadaşlarıma danıştım.

Erdem: Sen acıkmışsın, karnını doyuracak bir şeyler al.

İpek: Acıktıysan bisküvi, kek, sandviç ve tuzlu çubuk var. Birisini seçebilirsin.

Ayça: Cebindeki paraya göre seçimini yapabilirsin.

Kaan: Sadece cebindeki paraya göre değil hangisi açlığını daha fazla giderecekse ona göre tercih yapmalısın.

Sezgin: Önerileriniz için teşekkür ederim arkadaşlar. Sanırım sandviç almam en doğrusu olacaktır.

Yukarıdaki metne göre aşağıda verilen tablodaki kavramların hangi öğrencinin konuşmasına karşılık geldiğini işaretleyiniz.

	Erdem	İpek	Ayça	Kaan
İhtiyaç				
Fayda				
Maliyet				
İstek				

ÇEVREMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Yakın çevrenizde hangi meslek grubundan kişiler bulunmaktadır? Fikirlerinizi sınıfınızla paylaşınız.

İnsanlar yaşamlarını sürdürebilmek ve ihtiyaçlarını karşılamak için üretim faaliyetinde bulunurlar. Üretimdeki çeşitlilik, ekonomik faaliyet alanlarını oluşturur. Bu faaliyetlerden bazıları tarım, hayvancılık, madencilik, ormancılık ve sanayidir.

Ülkemizdeki bazı ekonomik faaliyetleri yakından tanıyalım.

Tarım

Tarım, bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimliliğin yükseltilmesi, korunması ve pazarlanması faaliyetleridir (Görsel 5.4). Yurdumuzun farklı yörelerinde iklim ve yer şekillerine bağlı olarak çeşitli ürünler yetiştirilir. Nüfusumuzun önemli bir kısmı tarımsal faaliyetlerle geçimini sağlamaktadır.

Merhaba, ben Mert. Konya'da yaşıyorum. Buğday tarımı denildiğinde akla ilk gelen yer ilimizdir. Çok fazla tahıl üretildiği için Konya'ya "tahıl ambarı" da denilmektedir. Konya'daki birçok aile geçimini tarımdan sağlamaktadır. Benim ailem de buğday yetiştiricisidir. Yetiştirdiğimiz ürünleri satarak geçimimizi sağlıyoruz. Buğday, ekim ve kasım aylarında ekilir; haziran, temmuz aylarında da hasat edilir. Buğday yılda bir kez hasat edildiği için giderlerimizi tüm yıl boyunca bu gelire göre ayarlarız. Bu nedenle babam ve annem yıl içindeki tüm gelir ve giderlerimizi hesaplayarak bütçemizi buna göre oluşturur.

Yetiştirdiğimiz buğday, un yapılmak üzere fabrikalara gönderilir. Un hâline gelen buğday ülkemizin farklı yerlerine dağıtılır. Buradan da fırınlara ve pastanelere gönderilerek ekmek veya unlu mamuller olarak soframıza gelir. Belki de bu sabah yediğiniz ekmek bizim tarlamızda yetiştirilen buğdaylardan üretilmiştir.

Buğdayın tarladan sofraya gelene kadar geçirdiği süreçte farklı mesleklere ait birçok uzmanın katkısı bulunmaktadır. Çiftçi, hububat (tahıl) uzmanı, ziraat ve gıda mühendisleri bunlardan birkaçıdır. Büyüdüğümde ben de ziraat mühendisi olarak aile işlerine devam etmek istiyorum.

Görsel 5.4: Buğday hasadı

Hayvancılık

Hayvancılık ekonomik değeri olan hayvanların yetiştirilmesi ve hayvanlardan çeşitli ürünler elde etmek amacıyla yararlanılmasıdır. Ülkemizde mera hayvancılığı, besi hayvancılığı, kümes hayvancılığı, balıkçılık ve arıcılık gibi çeşitli hayvancılık faaliyetleri vardır.

Merhaba, benim adım Ekrem. Kars'ta yaşıyorum. İlimizde hayvancılık en önemli ekonomik faaliyettir. Kars'ın geniş ve gür otlaklarla kaplı çayırları büyükbaş hayvancılığın gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Köyümüz mera denilen otlaklara yakın bir yerde kurulmuştur (Görsel 5.5). Köyümüzdeki birçok aile gibi biz de geçimimizi hayvancılıkla sağlıyoruz. Hayvanlarımızı yaz aylarında meralarda otlatıyor, kışın ise evlerimizin yanındaki ahırlarda besliyoruz. Babam hayvanları beslemek ve ahırın temizliğini yapmak için sabahın erken saatlerinde işe başlar. Hayvanlarımızın sağlığı için veterinerle sık sık bağlantı kurar. Veteriner, günü geldiğinde hayvanlara aşısını yaparak koruyucu tedbirler alır.

Yaşadığımız yerde hayvansal ürünlerin işlendiği tesisler bulunmaktadır. Beslediğimiz hayvanlardan elde ettiğimiz ürünleri bu tesislere yollarız. Burada işlenen ürünler tüketime hazır hâlde dağıtıma çıkarılır.

Görsel 5.5: Hayvancılık tesisi

SIRA SİZDE

Yakın çevrenizde yapılan hayvancılık faaliyetleriyle ilgili bir araştırma yapınız. Araştırma sonucunuzu sınıfınızda değerlendiriniz.

Ormancılık

Ormancılık, ormanları iyileştirme ve koruma çalışmalarının yanı sıra ağaçlardan çeşitli ürünler elde etme faaliyetidir. Ormanlar ülkemizin kıyı kesimlerinde yoğunlaşmıştır. Orman denilince aklımıza ilk olarak Karadeniz kıyıları gelir (Görsel 5.6). Özellikle Kastamonu ilimizde ormancılık faaliyetleri gelişmiştir.

Görsel 5.6: Orman

Merhaba arkadaşlar, ben Gökçe. Kastamonu'da yaşıyorum. Karadeniz kıyısında olan ilimiz orman bakımından oldukça zengindir. İlimizde birçok köy geçimini ormancılıktan sağlamaktadır. Kontrollü olarak kesilen ağaçlar; tomruk, kâğıt ve mobilya yapımı gibi alanlarda kullanılmaktadır. Ayrıca ormanlardan elde edilen reçine ve palamut gibi ürünler toplanarak ekonomik gelir elde edilmektedir.

Babam Kastamonu'da orman mühendisi olarak görev yapmaktadır. Orman mühendisleri orman varlığını korumak, geliştirmek ve ormanlara zarar vermeden ormanlardan faydalanmak için çalışmalar yaparlar.

Madencilik

Madencilik; yer altı kaynaklarının araştırılması, çıkarılması ve işlenmesi ile ilgili faaliyetlerdir (Görsel 5.7). Maden çeşitliliği bakımından zengin kaynaklara sahip olan ülkemizde madencilik önemli bir ekonomik faaliyettir. Zonguldak, Elazığ, Sivas, Balıkesir, Manisa ve Batman madencilik faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı bazı illerimizdir.

Merhaba, ben Asya. Sivas'ta yaşıyorum. İlimizde demir, linyit (kömür), kurşun, krom, bakır ve mermer gibi madenler çıkarılmaktadır. Sivas'ta madencilik faaliyetine bağlı olarak gelişen birçok meslek kolu vardır. Madenlerde işçilerin yanı sıra maden mühendisleri, jeoloji mühendisleri ve onlara yardımcı olan çeşitli teknisyenler çalışmaktadır.

İlimizden çıkan madenler kara ve demir yolu bağlantılarıyla fabrikalara taşınır. Örneğin demir madeni işlenmek üzere demir-çelik fabrikalarına yollanır.

Görsel 5.7: Maden ocağından bir görünüm

Turizm

Türkiye, doğal ve tarihî güzellikleriyle **turizm** faaliyetlerinin yoğun yapıldığı bir ülkedir (Görsel 5.8). Dinlenmek, eğlenmek, öğrenmek ve gezmek gibi amaçlarla yapılan geziler turizm faaliyeti olarak adlandırılır.

Merhaba, ben Sevinç. Muğla'da yaşıyorum. Muğla deniz turizminin yoğun olarak yapıldığı illerimizdendir. Bodrum, Marmaris, Datça eşsiz güzellikteki koylarıyla yerli ve yabancı turistlerce tercih edilen merkezlerimizdendir.

Ailem Muğla'da küçük bir otel işletmektedir. Burada yazlar çok sıcak, kışlar ılık geçer. Bu sebeple otelimiz tüm yıl boyunca tatilcilere hizmet verir. Otelimizde aşçılar, garsonlar ve temizlik elemanları gibi birçok çalışan yer almaktadır. Çevredeki koylara günlük geziler düzenleyen küçük bir teknemiz de vardır. Kaptanı ve tayfası ile hizmet veren bu teknede bir de turist rehberi görev yapmaktadır.

Bodrum ilçemizde bulunan Bodrum Su Altı Arkeoloji Müzesi her yıl binlerce kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Gemi batıklarından çıkan eserler ve cam eşyalar koleksiyonuyla Bodrum Kalesi Müzesi gezilmeye değer diğer bir müzemizdir. Müzede rehber eşliğinde geçmiş dönemlere yolculuk yapmak ilgi çekicidir.

Muğla'da spor faaliyetleri de yoğundur. Fethiye'de yamaç paraşütünün yapıldığı Kelebekler Vadisi yerli ve yabancı birçok turistin ilgisini çekmektedir. Datça ise su altı dalışları ile ün yapmıştır. Ağabeyim dalış eğitmenidir. İleride ben de bu sporla ilgilenmeyi düşünüyorum.

Görsel 5.8: Ülkemizin önemli ekonomik faaliyetlerinden biri turizmdir.

BİLGİ KUTUSU

Ülkemizde en fazla turizm gelirine sahip ilimiz İstanbul'dur.

SIRA SİZDE

İlinizdeki turistik yerleri listeleyiniz. Gezi bütçenizi de göz önünde bulundurarak bu yerlerden birine günübirlik bir tur planı hazırlayınız.

Sanayi

Sanayi, çeşitli ham maddelerin işlenerek üretim ve tüketim ürünlerine dönüştürülme faaliyetidir (Görsel 5.9). Ulaşımın elverdiği ve ürün dağıtımının kolay yapıldığı yerlerde gelişir.

Görsel 5.9: Sanayi, ülkemizin önemli ekonomik faaliyetlerinden biridir.

Merhaba arkadaşlar, ben Nurcan. Bursa'da yaşıyorum. Bursa, tarihî ve doğal özelliklerinin yanı sıra Türkiye'nin en büyük sanayi illerinden biridir. Bursa'da tekstil, otomotiv, tarım makineleri, gıda, mobilya fabrikaları gibi birçok fabrika yer almaktadır. Bursa yakın dönemlerde kurulan raylı sistemler, savunma sistemleri ve havacılık fabrikalarıyla da dikkat çekmektedir.

Bursa gelişmiş sanayi faaliyetleri sebebiyle en çok göç alan iller arasındadır. Şehirde nüfusun büyük bölümünü sanayi sektöründe çalışan işçiler oluşturur. Ailem de Bursa'ya iş nedeniyle göç etmiştir. Babam otomobil fabrikasında motor ustası olarak çalışmaktadır. Bu fabrikalarda üretilen arabalar, Gemlik Limanı'ndan yurt dışına gönderilmektedir.

İlimizin konumu, şehrin sanayisi için önemli bir avantajdır. Bursa, deniz ve kara yolu taşımacılığının yoğun olduğu bir konumdadır. Bu özelliği Bursa'yı tarih boyunca ticaret merkezi hâline getirmiştir. Bu nedenle ilimizde bulunan ticaret hanları çok fazladır. Bunlardan Koza Han ve İpek Han ticaret faaliyetlerinin hâlâ yoğun yapıldığı merkezlerdendir.

ETKİNLİK 3

☐ Tarım	☐ Hayvancılık	☐ Ormancılık
☐ Madencilik	☐ Turizm	☐ Sanayi

Yukarıda bazı ekonomik faaliyetler verilmiştir. Verilenlere göre ilinizde yapılan ekonomik faaliyetlerden birini işaretleyiniz (✓). İşaretlediğiniz faaliyet alanıyla ilgili kısaca bilgi veriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

Daha fazla etkinliğe erişmek için karekodu okutunuz.

BİLİNÇLİ TÜKETİCİYİM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Alışveriş yaparken nelere dikkat edersiniz? Fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Merhaba arkadaşlar, benim adım Cemre. Kardeşim bu yıl okula başlayacak. Okul ihtiyaçlarımız için ailemle alışverişe gideceğiz. Evden çıkmadan önce bilinçli bir tüketici olarak alışveriş listesi hazırladık (Görsel 5.10). Eski kıyafetlerimi kardeşime verebileceğimi düşündüm. Geçen yıl kullandığım defterlerimi de kontrol ettik. Defterlerin kullanılmış sayfalarını ayrıştırarak boş sayfalarını bu yıl kullanabileceğim şekilde değerlendirdik. Bu durum yapacağımız alışveriş için tasarruflu bir liste oluşturmamızı sağladı. İhtiyaçlarımız dışında bir harcama yapmadığımızdan bütçemizi aşmamış olduk. Liste yaptığımız için gerekli malzemeleri hızlıca alarak zamandan da tasarruf ettik. Böylece hazırladığımız listenin çok faydalı olduğunu anladık.

Görsel 5.10: Alışveriş listesi hazırlayan bir aile

SIRA SİZDE

Ailenizle birlikte ihtiyaçlarınız doğrultusunda bir alışveriş listesi hazırlayınız.

Alışveriş yaparken dikkat edilmesi gerekenler şunlardır:

- İhtiyaçlarımıza uygun liste yapmak,
- Sebze ve meyve alırken tazeliğine dikkat etmek,
- Aile bütçesine göre alışveriş yapmak,
- Alacağımız ürünlerin üretim ve son kullanma tarihini kontrol etmek,
- Ürünün ambalaj kalitesini ve geri dönüşüme uygunluğunu kontrol etmek,
- İndirim ve reklamların etkisiyle gereksiz alışverişlerden kaçınmak,
- Gıdaları satın alırken içindekiler bölümünü incelemek ve sağlığa zararlı ürünler almamak,
- Ürünlerin yetkili kurumların onayını almış olmasına dikkat etmek.

Haydi, çeşitli ürünlerin üzerindeki bazı işaretlerin anlamlarını öğrenelim.

Görsel 5.11: Kalite Yönetim Sistemi Standardı işareti

ISO 9001 (Kalite Yönetim Sistemi Standardı)

Ürünlerin kaliteli, güvenli ve çevreye duyarlı bir şekilde üretildiğini gösteren belgedir (Görsel 5.11). Uluslararası bir belge olan ISO 9001 kalitenin sürekli olarak sağlanacağının garantisini verir.

CE (Uluslararası Standart Organizasyonu)

Ürünün uluslararası standartlara uygun şekilde üretildiğini gösterir (Görsel 5.12).

Görsel 5.12: Uluslararası Standart Organizasyonu

ÇEVKO (Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı)

Çevreyi korumak amacıyla 1991 yılında kurulan ve kâr amacı gütmeyen vakıftır (Görsel 5.14). Geri dönüşüm amaçlı çalışmaları bulunmaktadır.

Görsel 5.14: Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı

TSE (Türk Standartları Enstitüsü)

Ülkemizdeki ürünlerin üretim standardını belirler (Görsel 5.13). 1960 yılından beri faaliyet gösteren bir kuruluştur. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlı olarak çalışır. Ürün, TSE tarafından standartları belirlendikten sonra bakanlık onayı ile Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girer.

Görsel 5.13: Türk Standartları Enstitüsü

Satın alacağımız ürünlerin güvenilir olmasının yanı sıra yerli üretim olmasını da önemsemeliyiz. Ürünleri alırken aşağıdaki işaretlere dikkat ederek ülke ekonomisine katkıda bulunabiliriz.

Görsel 5.15: Yerli üretim logosu

Ürünlerin ülkemizde üretildiklerini gösteren işarettir (Görsel 5.15). Satın aldığımız ürünlerde yerli üretim logosunun bulunmasına dikkat etmeliyiz.

869000000000000

Görsel 5.16: Barkod

Satın aldığımız ürünlerde barkod numaralarının 868 ve 869 ile başlamasına dikkat etmeliyiz (Görsel 5.16).

Alışveriş yaptıktan sonra fiş veya fatura almak, yaptığımız alışverişi belgelendirmek anlamına gelmektedir (Görsel 5.17). Bu belge sayesinde aldığımız ürünler yazar kasa aracılığıyla kayıt altına alınmış olur. Fiş ve faturalarda aldığımız ürünlerin vergileri yer alır. Bizlerden alınan bu vergiler daha sonra devlet tarafından yol, köprü, resmî kurumların yapımı gibi işlerde kullanılmaktadır. Vergi vermek daha gelişmiş ve refah seviyesi yüksek bir ülke olmak için önemlidir.

KİTAP KIRTASİYE
Alanya-ANTALYA
*****

Tarih : 02/12/2025
Saat : 14.45
Fiş No : 007

	%8	*50.00
KIRTASİYE		
TOPLAM KDV	%8	*3,70
		*50.00
TOPLAM		

İŞ YERİ NO : 001234567

TEŞEKKÜRLER

Görsel 5.17: Alışveriş fişi örneği

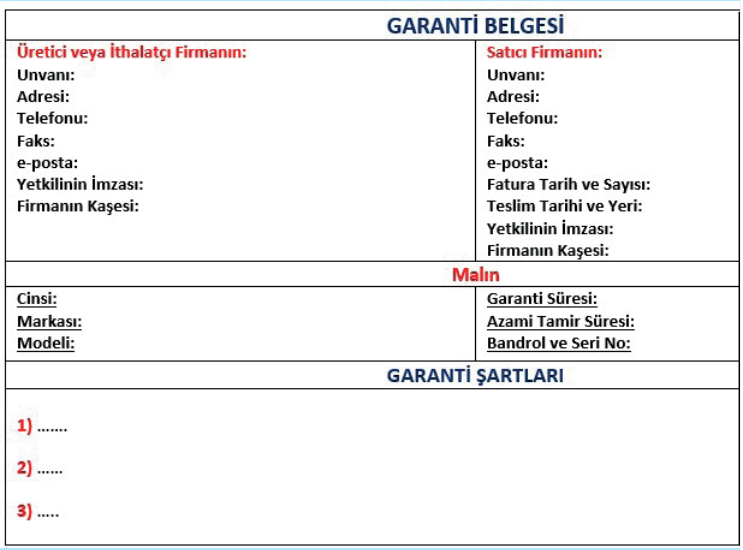

GARANTİ BELGESİ

Üretici veya İthalatçı Firmanın:	Satıcı Firmanın:
Unvanı:	Unvanı:
Adresi:	Adresi:
Telefonu:	Telefonu:
Faks:	Faks:
e-posta:	e-posta:
Yetkilinin İmzası:	Fatura Tarih ve Sayısı:
Firmanın Kaşesi:	Teslim Tarihi ve Yeri:
	Yetkilinin İmzası:
	Firmanın Kaşesi:

Malın

Cinsi:	Garanti Süresi:
Markası:	Azami Tamir Süresi:
Modeli:	Bandrol ve Seri No:

GARANTİ ŞARTLARI

1) .....
2) .....
3) .....

Görsel 5.18: Garanti belgesi örneği

Aldığımız ürünün sağlamlığını bildiren, satıcının alıcıya verdiği belgeye **garanti belgesi** denir (Görsel 5.18). Satın aldığımız ürünlerin garanti belgesini saklamalıyız. Ürün kusurlu çıktığında üretici firma, garanti belgesinin süresine göre ürünün tamirini veya değişimini yapmaktadır. Gereken durumlarda garanti belgesi ile **Tüketici Hakem Heyeti**'ne başvuru yapabiliriz. Aldığımız ürünle ilgili yaşanabilecek sorunlarda Heyet, hakkımızı savunur ve mağduriyetimizi gidermeye çalışır.

ETKİNLİK 4

Evinizde bulunan ürünlerden üç tanesini seçip tabloya yazınız. Üründe ISO, CE, TSE ve yerli üretim işaretlerinin olup olmadığını kontrol ediniz.

Ürün Adı	ISO	CE	TSE	Yerli Üretim
.....				
.....				
.....				

BÜTÇE HAZIRLIYORUM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Sizce insanlar nasıl birikim yapabilirler? Düşüncelerinizi sınıfınızla paylaşınız.

İnsanların birçok ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaçlarımızın bir kısmını karşılamak için para kullanmak zorundayız. Para kazanmak kolay değildir. Kazandığımız paraları yanlış harcarsak hem çalışmamız boşa gitmiş olur hem de gereksiz yere borçlanabiliriz.

OKUMA KÖŞEM

BEKLENMEDİK İHTİYAÇLAR

Merhaba, ben Oğuzhan. Annem hemşire, babam ise temizlik ürünleri üreten bir fabrikada işçi olarak çalışıyor. Geçenlerde anneme tablet almak istediğimi söyledim. Annem ise yeni ev aldığımız için aile bütçemizin böyle bir masrafa uygun olmadığını belirtti. Akşam ben ders çalışırken babam işten döndü. Yorgunluğu yüzünden okunuyordu. Yemeğe geçtik. Yemek yerken babama tablet almak istediğimi ve annemin izin vermediğini söyledim. Babam da annem gibi bütçemizin şu an tablet almak için uygun olmadığını söyledi. Ben bu sözler üzerine üzülünce annem dayanamadı ve "Tamam, madem bu kadar istiyorsun yarın gider alırız." diye yanıt verdi. Çok mutlu olmuştum. Ertesi gün ailece gidip tablet alacaktık. Kahvaltıda anne ve babama "Gece çok düşündüm. Dediğiniz gibi tablet almak aile bütçemizi zorlayacaktır. Bunun yerine acil olabilecek ihtiyaçlarımız için birikim yapmamız daha doğru olur." dedim.

İki gün sonra arabamızda sorun çıktı. Babam arabayı tamirciye götürdü. Tamirci arabanın yaklaşık 7.500 TL masrafı olduğunu söylemiş. Babam bunları anlattıktan sonra bana dönerek "Tabletini almış olsaydık şimdi bu parayı borç almam gerekecekti. Senin düşünceli davranışın sayesinde borçlanmaktan kurtulduk." dedi. Doğru karar verip ailemi sıkıntıya sokmadığım için çok mutlu oldum. Ben de bu olaydan sonra harçlıklarımı gereksiz harcamayarak tableti kendim almak için para biriktirmeye başladım.

Bu metin, kitabın yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.

Kazandığımız paraların toplamına **gelir** denir. Maaşımız, kira gelirimiz, harçlığımız gibi bütün kazancımız gelirlerimizi oluşturur. Bir iş için harcanan paranın bütününe **gider** denir. Giderlerimiz ise her türlü ihtiyaç ve isteklerimiz için harcadıklarımızdır.

Merhaba, ben Kuzey. Dün akşam bilgisayarda ödevimle ilgili bir konuyu araştırmam gerekiyordu. Ancak salona geçtiğimde bilgisayarın babamda olduğunu gördüm.

– Babacığım bilgisayarda çok işin var mı? Ödevim için araştırma yapmam gerekiyor.

– Oğlum, annenle birlikte hesap yapıyoruz. İşimiz bitince veririz olur mu?

– Olur, babacığım. Ne hesabı yapıyorsunuz?

– Bu ayki gelir giderlerimizi hesaplıyoruz.

– Ben de bakabilir miyim?

– Tabii gel birlikte hesaplayalım (Görsel 5.19).

Görsel 5.19: Ailesiyle bütçe hazırlayan Kuzey

Ailemle bilgisayarda aylık gelir ve giderlerimizi hesaplayıp yazıcıdan çıktısını aldık. Babama bu hesaplamayı niçin yaptığımızı sordum. Babam da "Gelir ve giderlerimizi hesaplamazsak neye ne kadar harcamamız gerektiğini bilemeyiz. Böyle olunca da yanlış harcamalar yapar ve gelir gider dengesini bozabiliriz." diye cevapladı.

Yazıcıdan çıktısını aldığımız gelir gider tablosunu sizinle paylaşmak istiyorum.

Ev kirası= **12.000 TL**
Doğal gaz faturası= **800 TL**
Okul masrafları= **1.000 TL**
Elektrik faturası= **400 TL**
Su faturası= **200 TL**
Ulaşım= **1.500 TL**
Telefon faturaları= **850 TL**
Genel ağ faturası= **400 TL**
Mutfak= **12.000 TL**
Giyim= **2.500 TL**
Diğer giderler= **5.000 TL**

\+

Toplam gider= **36.650 TL**

Babamın maaşı= **30.000 TL**
Annemin maaşı= **45.000 TL**

\+

Toplam gelir= **75.000 TL**

Toplam gelir= **75.000 TL**
Toplam gider= **36.650 TL**

\–

Kalan para= 38.350 TL

Gelir ve giderlerimizin planlanmasına **bütçe** denir. Bir bütçede gelir, giderden ne kadar fazla olursa tasarruf da o kadar fazladır. Tam tersi durumda yani giderlerimiz gelirden fazla ise bu durumda bütçemizde açık meydana gelebilir. İyi ve sürdürülebilir bir bütçe için gelirlerimize göre giderlerimizi belirlememiz gerekmektedir. Gelir ve giderlerimizi günlük, haftalık, aylık veya yıllık olarak hesaplayabiliriz.

BİLGİ KUTUSU

Oluşturduğumuz bütçede gelirlerimiz giderlerimizden fazlaysa bu duruma **bütçe fazlası** denir. Tam tersi durumda yani gelirlerimiz giderlerimizi karşılayamıyorsa bu duruma **bütçe açığı** deriz.

Adnan babasından her gün 50 TL harçlık almaktadır. Aldığı harçlıkları biriktirerek bisiklet almak istemektedir. Bunun için Adnan kendisine bir bütçe hazırlar.

Aylık Gelirim

Harçlık= 50x30= 1.500 TL

Toplam gelir= 1.500 TL

Aylık giderlerim

Yiyecek-içecek= 500 TL

Ulaşım ücreti= 400 TL

Kırtasiye= 100 TL

\+

Toplam gider= 1.000 TL

Toplam gelir= 1.500 TL

Toplam gider= 1.000 TL

—

Kalan para= 500 TL

Görsel 5.20: Adnan ve hayalindeki bisiklet

Adnan harçlıklarından tasarruf ederek yaklaşık on ay sonra istediği bisikleti alabileceğini hesapladı (Görsel 5.20).

ETKİNLİK 5

Aşağıdaki yönergeyi dikkate alarak büyüklerinizin yardımıyla kendinize ait bir haftalık bütçe oluşturunuz.

1. Gelirlerinizi yazınız.

Gelirin Adı	Gelirin Miktarı
.....	..... TL
.....	..... TL
.....	..... TL
Toplam Gelir	..... TL

2. Giderlerinizi yazınız.

Giderin Adı	Giderin Miktarı
.....	..... TL
.....	..... TL
.....	..... TL
.....	..... TL
.....	..... TL
.....	..... TL
Toplam Gider	..... TL

3. Gelir ve giderlerinizi hesaplayarak aradaki farkı bulunuz.

Toplam Gelir= ..... TL

Toplam Gider= ..... TL

Kalan Para= ..... TL

4. Bütçenizden daha fazla tasarruf etmek için neler yapabilirsiniz? Düşüncelerinizi aşağıdaki noktalı alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

KAYNAKLARI İSRAF ETMİYORUM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

İsraf denilince aklınıza neler geliyor? Fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Dünyamız canlılar için uygun yaşam koşullarına sahip olduğu bilinen tek gezegendir. Dünya üzerinde canlı ve cansız birçok varlık bulunmaktadır. Hayatımızı sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğumuz her şeyi çevremizde bulunan kaynaklardan karşılarız. Nüfusun her geçen gün artmasına bağlı olarak kaynakların kullanımı da artmaktadır. Bu kaynakların hiçbiri sonsuz değildir. Bu yüzden kaynaklarımızı kullanırken israf etmemeliyiz. Gıda, su, elektrik, kâğıt ve zaman gibi kaynakların ihtiyaçtan fazla kullanılmasına **israf** denir.

Günlük yaşantımızda en fazla israf edilen kaynaklardan bazılarını yakından inceleyelim.

Gıda İsrafı

Arda, dedesi ve babaannesine yemeğe gider. Birbirinden güzel yemekler hazırlayan babaannesi herkesi sofraya davet eder (Görsel 5.21). Arda sevdiği yemekleri görünce çok mutlu olur. Tabağına aldığı yemekleri bitirmeden kalkan Arda'ya dedesi, yemeğini bitirmesi gerektiğini belirtir.

- Dedeciğim, karnım doydu daha fazla yemek istemiyorum.

- Tabağına yiyebileceğin kadar yemek almalısın. Başta ekmek olmak üzere diğer yiyecekleri de ihtiyacımız olduğu kadar tüketmeliyiz.

- Haklısın dedeciğim, bundan sonra daha dikkat edeceğim.

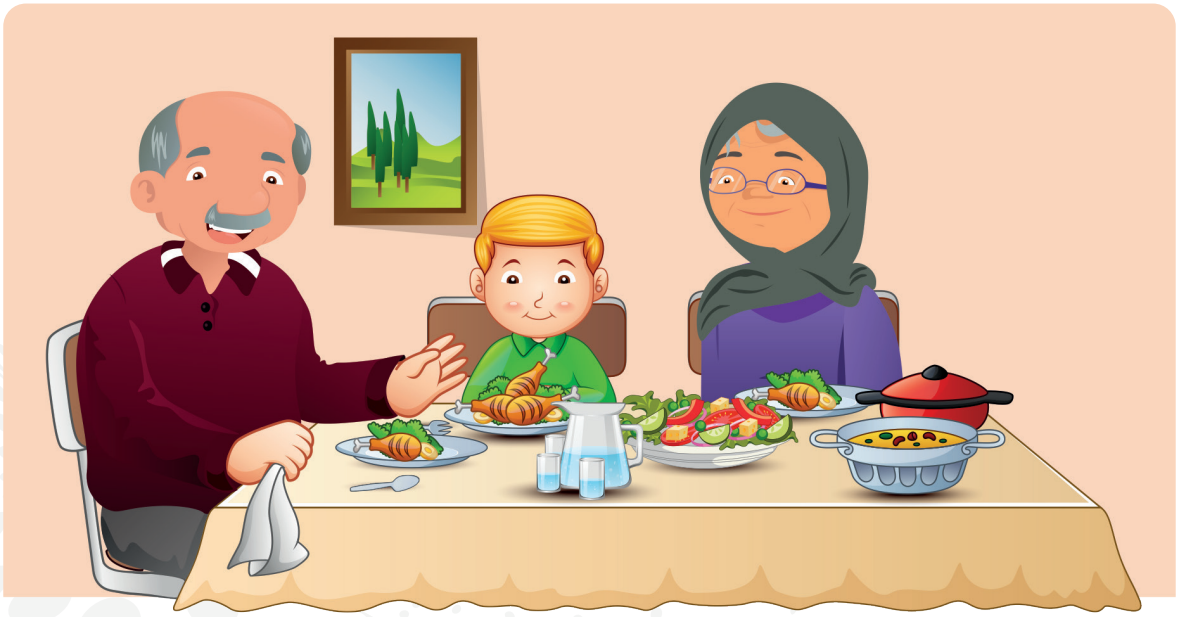

Görsel 5.21: Arda, dedesi ve babaannesi ile yemek yerken

Üretilen gıdaların bir bölümü her yıl tüketilmeden çöpe atılmaktadır (Görsel 5.22). Tüketilmeden çöpe atılan her besin israftır. Dünya üzerinde yaşayan insanlardan bir kısmı yeterli besine ulaşamaz. Temel besin kaynağı olan ekmek dünyada en fazla israf edilen gıda ürünlerindendir. Başta ekmek olmak üzere gıda israfını önlemek için hepimize sorumluluklar düşmektedir.

Görsel 5.22: Gıda israfı

Gıda israfını azaltmak için

- Tabağımıza ihtiyacımızdan fazla yemek almamalıyız.
- Gıdaların bozulmaması için gıdaları uygun koşullarda saklamalıyız.
- İhtiyacımızdan fazla olan gıdaları ihtiyacı olan insanlarla paylaşmalıyız.
- Son kullanma tarihi yaklaşan ürünleri bir an önce tüketmeliyiz.
- Geri dönüştürülebilir gıda atıklarını çöpe atmamalıyız.

Su İsrafı

Meltem, beş yaşındaki kardeşi Kemal'i dişlerini fırçalarken görür. Kemal dişlerini fırçalarken musluğu kapatmamıştır (Görsel 5.23). Suyun boşa aktığını fark eden Meltem, kardeşinin yanına giderek musluğu kapatır. Dişlerini fırçalayan Kemal, ablası Meltem'e neden musluğu kapattığını sorar. Meltem, kardeşine "Su çok önemlidir. Suyu boşa akıtmamalıyız. Ellerimizi sabunlarken, dişlerimizi fırçalarken musluğu kapatmalıyız. Su, tüm canlılar için hayati bir öneme sahiptir. Bu nedenle suyu tasarruflu kullanarak israf etmemeliyiz." der. Meltem ve kardeşinin konuşmasını duyan annesi oldukça mutlu olur.

Görsel 5.23: Dişlerimizi fırçalarken musluğu açık bırakmak israfa neden olur.

Görsel 5.24: Su israfı ve kuraklık

Canlıların yaşamını sürdürebilmeleri için en gerekli maddelerden biri sudur. Dünyamızın dörtte üçü sularla kaplıdır. Ancak bu suların büyük kısmını tuzlu sular oluşturduğu için canlıların kullanabileceği su miktarı oldukça sınırlıdır. Canlılar için çok değerli olan suyu tasarruflu kullanmak önemlidir (Görsel 5.24).

Günlük yaşantımızda sık sık suya ihtiyaç duyarız. Su içmek, ellerimizi yıkamak, dişlerimizi fırçalamak gibi eylemlerimizde suyu kullanırız. Suya kolay ulaşabilmek önemlidir. Ancak her insan ihtiyacı olan su miktarına ulaşamayabilir. Bu yüzden suyu tasarruflu kullanmalıyız. Su israfını önlemek için yapılması gerekenlerden bazıları şunlardır:

- Dişlerimizi fırçalarken ve ellerimizi yıkarken suyu boşa akıtmamalıyız.
- Evimizde bozuk musluklar varsa tamir ettirmeliyiz.
- Duş alırken suyu israf etmemeliyiz.
- Sifonu gereksiz yere kullanmamalıyız.

SIRA SİZDE

Evinizde su ve gıda tasarrufu için başka ne gibi önlemler alırsınız?

Elektrik İsrafı

Günlük yaşantımızda en fazla ihtiyaç duyduğumuz enerji kaynaklarından biri elektriktir. Yaşam alanlarımızda kullandığımız araçların büyük bir çoğunluğu elektrikle çalışır. Doğadaki tüm kaynaklar gibi elektrik enerjisinin elde edildiği kaynaklar da sınırlıdır. Kaynaklarımızı tasarruflu kullanırsak onlardan daha uzun süre yararlanabiliriz. Elektrik israfını önlemek için yapılması gerekenlerden bazıları şunlardır:

- Tasarruflu ampulleri tercih etmeliyiz.
- Elektrikle çalışan cihazları kullanmadığımız zaman fişten çekmeliyiz.
- Evimizde ve okulumuzda gereksiz yere yanan lambaları kapatmalıyız (Görsel 5.25).
- Buzdolabının kapısını uzun süre açık tutmamalıyız.
- Gündüzleri ışıkları açmak yerine gün ışığından yararlanmalıyız.

Görsel 5.25: Kullanmadığımız lambaları kapatmak elektrik israfını önler.

Kâğıt İsrafı

Ormanlar yaşam için gerekli olan oksijeni üretir. Kitap ve defterlerimizi oluşturan kâğıtların asıl kaynağı da ağaçlardır. Bir ağacın büyümesi uzun yıllar sürer. Gereksiz yere kullandığımız her kâğıt ormanlarımızın azalmasına neden olur (Görsel 5.26). Bu yüzden ağaçlardan elde edilen en değerli ürünlerden biri olan kâğıdı özenle kullanmalıyız. Yazı yazarken kâğıdın iki tarafını da kullanmalıyız. Kullandığımız kâğıtları çöpe değil geri dönüşüm kutularına atmalıyız. Böylece geri dönüşüme giden kâğıt ve kartonlar ile yeniden kâğıt ve karton üretilebilir.

Görsel 5.26: Kâğıdı özenli kullanmalı, israf etmemeliyiz.

BİLGİ KUTUSU

1 ton (bin kilo) kâğıdın geri dönüşümü sonucunda 17 ağacın kesilmesi önlenmektedir.

Zaman İsrafı

İnsanlar için en değerli kaynaklardan biri zamandır. Bizler farkında olmasak da zaman hızla akmaya devam etmektedir. Telafisi mümkün olmayan bu değerli kaynağı doğru kullanmak oldukça önemlidir. Geçen zamanı en doğru şekilde kullanmak için günlük işlerimizi planlamaya özen göstermeliyiz. Zamanımızı televizyon izleyerek, bilgisayar başında uzun saatler geçirerek harcamamalıyız. İşlerimizi ya da sevdiğimiz etkinlikleri planlarken zamanı verimli kullanmalıyız.

SIRA SİZDE

"Boş zaman yoktur, boşa geçen zaman vardır." sözü size ne ifade etmektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Geri Dönüşüm

Kâğıt, metal, cam, atık yağ ve plastik gibi kullanılmış maddelerin tekrar işlenmesine **geri dönüşüm** denir. Geri dönüşüm işlemi fabrikalarda gerçekleştirilmektedir. Bu ürünlerin tekrar kullanılabilir olması ekonomimiz ve çevremiz için oldukça önemlidir. Geri dönüşüm, atık çöp miktarını azaltır ve kaynakların lüzumsuz kullanımının önüne geçer (Görsel 5.27). Geri dönüşüm sayesinde

- Doğal kaynakların hızla azalmasını önleyebiliriz.
- Enerjiden tasarruf ederiz.
- Ülkemizin kalkınmasında rol oynarız.
- Gelecek nesillere daha temiz bir çevre bırakırız.

Görsel 5.27: Atıklarımızı geri dönüşüm kutularına atmalıyız.

ETKİNLİK 6

Aşağıda verilen görsellerde kullanılan kaynakları noktalı yerlere örnekteki gibi yazınız.

su | zaman | elektrik | gıda | kâğıt

1 elektrik, su, zaman

2 .....

3 .....

4 .....

5 .....

6 .....

Daha fazla etkinliğe erişmek için karekodu okutunuz.

KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere verilen sözcüklerden uygun olanları yazınız.

israf | gider | gelir | tarım | maliyet | fayda | Tüketici Hakem Heyeti

1. Kaynakların elde edilmesi için harcanan değerler toplamına ..... denir.
2. Gıda, su, elektrik gibi kaynakların gereksiz harcanmasına ..... denir.
3. Sürdürülebilir bir bütçe için gelir ve ..... arasında denge sağlamamız gerekir.
4. Ürün elde etmek için toprağı ekip biçme faaliyetine ..... denir.
5. Tüketicinin haklarını ..... korur.

B. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına " Y" yazınız.

1. ☐ Mekânlar ve yaşam koşulları değişse de istekler hep aynıdır.
2. ☐ Tüketilen bütün ürünler geri dönüştürülebilir.
3. ☐ Alışverişe çıkmadan önce liste oluşturmak zaman kaybını önler.
4. ☐ Ziraat mühendisleri turizm sektöründe çalışmaktadır.
5. ☐ Giderlerimizi belirlerken ihtiyaçlarımızı isteklerimizin önünde tutmalıyız.

C. Verilen açıklamaları uygun olan kavramlarla eşleştiriniz.

A	Sosyal ve kültürel ihtiyaçlarımızdan biridir.	☐ Gezmek
B	Zaman israfının önüne geçmek için yapılmalıdır.	☐ Giyinmek
C	Ürünün uluslararası standartlara uygun şekilde üretildiğini gösteren işarettir.	☐ Bütçe
Ç	İhtiyaç ve isteklerimizin karşılanmasında kullanılan ödeme aracıdır.	☐ Planlama
D	Gelir ve giderlerin türüne göre ve ayrıntılarıyla gösterildiği çizelgedir.	☐ CE
		☐ Para
		☐ İsraf

Ç. Aşağıdaki çengel bulmacayı çözünüz. Bulmacada yer alan renkli kutulardaki harfleri, kendi renklerindeki kutulara yazarak anahtar kelimeyi bulunuz.

SOLDAN SAĞA

1. Ham maddeleri işlemek, enerji kaynaklarını yaratmak için kullanılan yöntemlerin ve araçların bütünüdür.
2. İnsanların hayatlarını sürdürebilmesi için gerek duyduğu maddi ve manevi değerlerin tümüdür.
3. Belirli bir gereksinimi karşılayacağı düşünülen nesne veya duruma karşı duyulan özlemdir.
4. Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimliliğinin yükseltilmesi, korunması ve pazarlanması faaliyetleridir.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

5. Dinlenmek, eğlenmek, öğrenmek ve gezmek gibi amaçlarla yapılan gezilerdir.
6. Yer altı kaynaklarının araştırılması, çıkarılması ve işlenmesi ile ilgili faaliyetlerdir.
7. Gelir ve giderlerimizin planlanması işlemidir.
8. Gıda, su, elektrik, kağıt ve zaman gibi kaynakların ihtiyaçtan fazla kullanılmasıdır.
9. Kaynakların elde edilmesi için harcanan değerler toplamıdır.
10. Bir kaynağın veya hizmetin ihtiyaç ve istekleri karşılamasıdır.

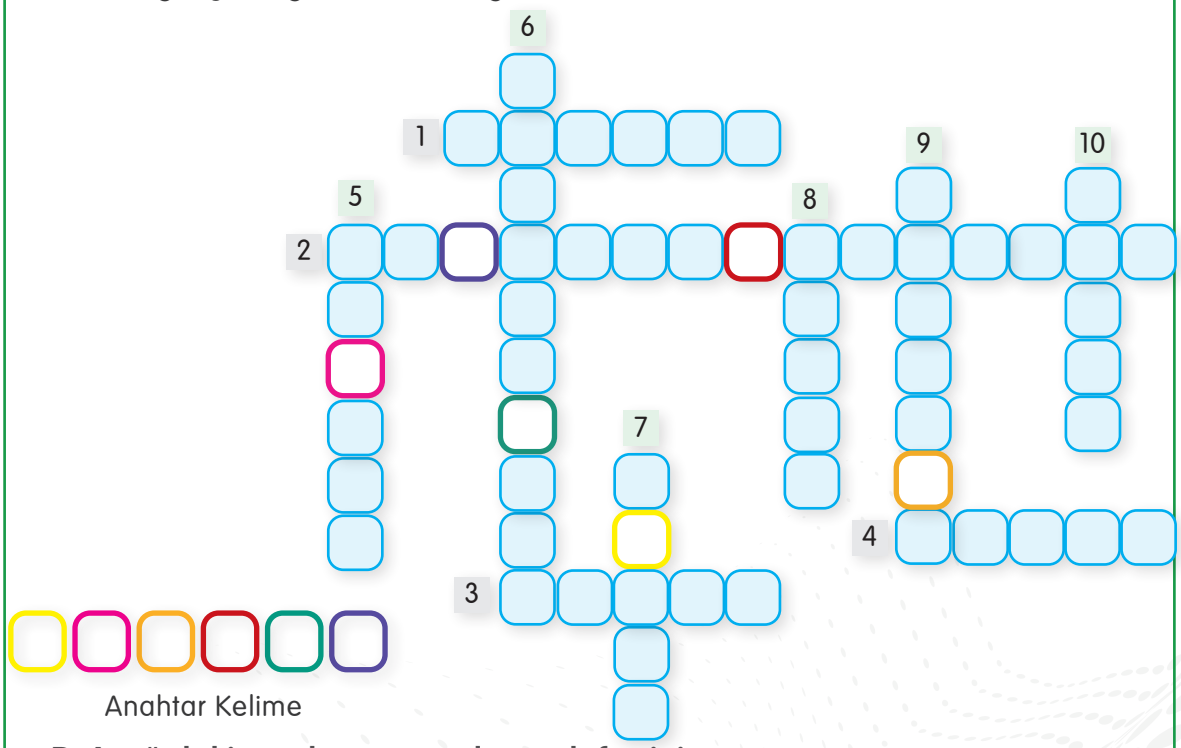

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Çevrenizdeki üretim faaliyetlerine bir örnek veriniz.
2. "En kolay kazanılan para tasarruftan kazanılan paradır." sözünü yorumlayınız.

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

6. ÜNİTE

BİLİNÇLİ VATANDAŞIM

KAZANIM BAŞLIKLARI

- HAKLARIMI BİLİYORUM
- SORUMLULUKLARIMIN FARKINDAYIM
- EĞİTSEL VE SOSYAL ETKİNLİKLER
- EGEMENLİK MİLLETİNDİR

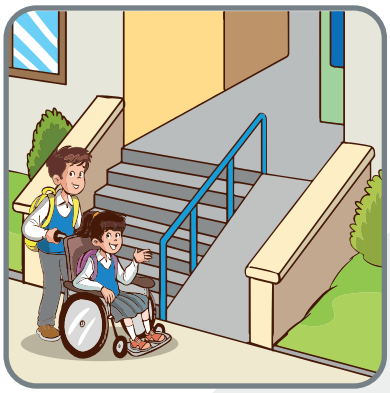

TEMEL BECERİLER

İş Birliği - Sosyal Katılım - Karar Verme - Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma

Ünitenin dijital özetine erişmek için karekodu okutunuz.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Çocuk olarak sahip olduğumuz haklarımızı
- Aile ve okul yaşamımızdaki sorumluluklarımızı
- Okul yaşamımızdaki eğitsel ve sosyal etkinlikleri
- Ülkemizin bağımsızlığı ile kendi bağımsızlığımız arasındaki ilişkiyi

Ünite ile ilgili EBA içeriğine erişmek için karekodu okutunuz.

HAKLARIMI BİLİYORUM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Çocuk olarak haklarınız nelerdir? Bildiğiniz haklardan birkaçını arkadaşlarınızla paylaşınız.

HAKLARIMIZ VAR!

İnsanlar birçok hakka sahip olarak dünyaya gelir. Bu haklardan ilki yaşam hakkıdır. Beslenme, barınma, giyinme, eğitim ve güvenli bir çevrede yaşama tüm çocukların temel haklarındandır. Yaşımız ilerledikçe ortaya çıkan bazı haklar da vardır. Eğitim hakkı yaşam boyu devam edebilen haklardandır. Çocuklar sahip olduğu hakları tek başlarına koruyamazlar. Bu sebeple devletler, kanunlarla bu hakları koruma altına almıştır. 20 Kasım 1989'da **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme**, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Sözleşmeye göre 18 yaşından küçük her birey, çocuk kabul edilmiştir. Irk, dil, din, cinsiyet ayrımı olmaksızın her çocuk sözleşmede belirtilen haklardan yararlanmalıdır. Bu sözleşmeyi kabul eden ülkeler, tüm çocukların sözleşmede yer alan haklardan faydalanması noktasında sorumludurlar.

BİLGİ KUTUSU

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de toplam 54 madde yer almaktadır. Sözleşmenin tam metni için **https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf** sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Türkiye, 14 Eylül 1990'da Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi imzalamıştır. Ülkemizde Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin hükümleri uygulanmaktadır. Hükümlerin uygulanmasından ve uygulanışın takibinden T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü sorumludur.

ÇOCUK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BİLGİ KUTUSU

Birleşmiş Milletler (BM), 24 Ekim 1945 tarihinde dünyada barışın ve güvenliğin sağlanması amacıyla kurulmuştur. BM ekonomik, toplumsal ve kültürel iş birliği oluşturmak için faaliyetler yürüten uluslararası bir teşkilattır.

Birleşmiş Milletlere bağlı olarak 1954 yılında kurulan **Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)** çocuk haklarının korunması için çalışmalar yapmaktadır.

Şimdi, hep birlikte sözleşmede geçen maddelerden bazılarını inceleyelim.

Madde 2- Çocuk hakları bütün çocuklar içindir.

Çocuklar geleceğimizin güvencesidir. Her çocuk özel ve değerlidir. Sözleşmedeki haklardan dünyadaki her çocuk koşulsuz yararlanmalıdır. Dili, dini, cinsiyeti, ırkı ya da ebeveynlerinin görüşü ne olursa olsun tüm çocuklar eşit haklara sahiptir.

Madde 7- Her çocuğun bir isme ve vatandaşlığa sahip olma hakkı vardır.

Devletler kendi sınırları içinde yaşayan her çocuğun güvenlik, sağlık, eğitim ve yaşam hakkını sağlamak ve korumakla yükümlüdür. Yükümlülüklerini yerine getirmek için de onları vatandaşlık bağı ile güvence altına almalıdır. Bu nedenle her çocuğun bir devlete vatandaşlık bağı ile bağlanması gerekmektedir. Ayrıca çocukların alay konusu olmayacak, ahlaka uygun saygın bir isme de ihtiyacı vardır. Dünyaya gelen her çocuk edindiği isimle toplumsal kimliğini de almış olur. Çocuklara verilen isim hem vatandaşlık bağını korur hem de aile bağını güçlendirir.

SIRA SİZDE

Kimlik kartınız olmasaydı ne tür sorunlar yaşardınız? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Madde12- Her çocuğun katılım hakkı vardır.

Çocuğun kendini etkileyecek kararlarda görüşünü ifade edebilmesine **katılım** denir. Özgür düşünce ortamı, seçim hakkını da beraberinde getirir. Demokratik toplumlarda bireylerin kendini özgürce ifade edebileceği bir ortam oluşturulması hedeflenir. Çocukların kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerini rahatça ifade edebilmeleri önemlidir. Böylece çocuklara seçimlerini özgürce yapabilme ve bağımsız bireyler olarak büyüme fırsatı verilmiş olur.

SINIF BAŞKANI

OKUMA KÖŞEM

Selen, okuldan eve çok mutlu gelir. Annesi Selen'e mutluluğunun sebebini sorar. Selen o gün okulda sınıf başkanlığı seçimlerinin olduğunu söyler. Kendisinin de başkanlık için aday olduğunu ve yapılan oylama sonucunda başkan seçildiğini belirtir. Annesi Selen'i tebrik eder ve kendi öğrencilik yıllarına ait bir olayı Selen'e anlatır. Selen'in annesi "Arkadaşlarının seni seçmesi beni çok mutlu etti. Ben de öğrenciyken sınıf başkanlığı için aday olmuş ama kazanamamıştım. Seçim sonunda alınan karara saygı duyarak sınıf başkanı seçilen arkadaşımı kutlamıştım ve ona destek olmuştum. Senden beklentim sana oy versin veya vermesin bütün arkadaşlarınla iyi ilişkiler kurman." diyerek o günleri tekrar hatırlamış olur. Selen, annesine sarılır ve sınıf başkanı olarak okula gideceği günü sabırsızlıkla bekler.

Bu metin, kitabın yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.

SIRA SİZDE

Okuma köşesindeki metne göre aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Selen'in sınıfında çocuk haklarından hangisi uygulanmıştır?
2. Selen'in yerinde siz olsaydınız annesinin konuşmasına karşılık nasıl bir cevap verirdiniz? Düşüncelerinizi sınıfınızla paylaşınız.

Madde 13- Her çocuğun duygu ve düşüncelerini istediği şekilde açıklama hakkı vardır.

Özgür düşünme her bireyin hakkıdır. Sizler de tıpkı büyükler gibi düşüncelerinizi özgürce açıklayabilirsiniz. Düşünceleri açıklamak diğer fikirlere saygılı olmayı da beraberinde getirir. Her çocuk, görüşlerini serbestçe ifade etme, kendisini ilgilendiren her konuda görüşlerinin dikkate alınmasını isteme hakkına sahiptir. Herkesin çocukları dinleme, onların fikirlerini öğrenme ve onlara saygı gösterme sorumluluğu vardır.

Madde 23- Özel gereksinimli çocukların özel olarak korunma ve saygı görme hakkı vardır (Görsel 6.1).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de özel gereksinime sahip çocukların da hakkı gözetilmiştir. Özel gereksinimli çocukların bakımını, eğitimini sağlayacak kurumları oluşturmak devletin görevidir. Özel gereksinime sahip çocukların ailelerine devlet tarafından her türlü yardım yapılır.

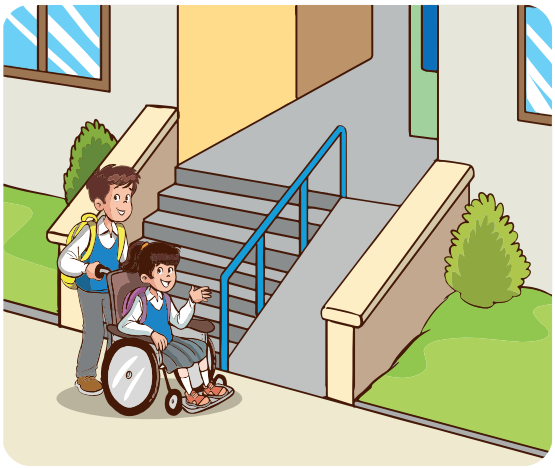

Görsel 6.1: Arkadaşlarımız ile yardımlaşmalıyız.

Görsel 6.2: Sağlık hizmeti alan çocuk

Madde 24- Her çocuğun sağlık hizmetinden yararlanma hakkı vardır (Görsel 6.2).

Sağlık hizmeti her birey için vazgeçilmezdir. Her çocuğun sağlık hizmetlerinden en iyi şekilde yararlanması çok önemlidir. Çocukların hastalıklardan korunması devletin ve toplumun güvencesi altındadır. Hastalanan çocukların tedavisi devlete ait sağlık kuruluşlarında ücretsiz olarak yapılır. Çocukların beslenmesine, aşılanmasına, temiz bir çevrede yaşamasına ve diğer sağlık koşullarına dikkat edilir.

Madde 28- Her çocuk eğitim hakkını tam olarak kullanabilmek için desteklenir ve korunur.

Her çocuk eğitim almakla yükümlüdür. Çocukların eğitim alması öncelikle ailelerin sorumluluğundadır. Temel eğitim hakkı, bütün çocuklar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Verilen eğitim çocukların öncelikle kendi kültürüne uygun olmalıdır. Aynı zamanda çocukların aldıkları eğitim diğer kültürlere saygılı bireyler olarak yetişmelerini de sağlamalıdır. Eğitim, millî değerler barındırırken insan haklarına ve doğaya duyarlı bireyler yetiştirmeyi de hedeflemelidir.

Madde 31- Çocukların oyun oynama hakkı vardır.

Oyun oynamak dünyadaki tüm çocukların hakkıdır. Fakat her çocuk bu hakkını kullanamamaktadır. Özellikle imkânların yetersizliği, gelir düzeyindeki farklılık gibi sebeplerle oyundan yoksun kalmış çocuklar bulunmaktadır. Tüm çocuklar huzurlu bir ortamda eğitim alarak özgürce oyun oynama hakkından yararlandırılmalıdır.

HABERİM VAR

EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTLİĞİ

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, köy ve benzeri yerleşim yerlerinde ana sınıfı açılmasına ilişkin yeni bir düzenleme yaptı. Okul öncesi eğitimde fırsat eşitliğini sağlayan düzenlemeye göre bu bölgelerde ana sınıfı açılabilmesi için gerekli olan öğrenci sayısı 10'dan 5'e düşürüldü. Böylece bu bölgelerde en az 5 çocuk bulunması hâlinde bir grup oluşturularak ana sınıfı açılabilecek.

Haber metni genel ağdan alınarak bu kitap için düzenlenmiştir.

Madde 32- Çocukların çalıştırılmama hakkı vardır.

Çocuklar çalıştırılamaz. Ancak 16 yaşından sonra çocuklar kendileri çalışmak isteyebilirler. Devlet çocukların sağlık ve güvenliklerini tehlikeye atmadan onlara çalışabilecekleri ortamlar hazırlamalıdır. Fiziksel, zihinsel, ahlaki ve sosyal gelişimleri ile öğrenimlerini göz önünde bulundurmalıdır.

ETKİNLİK 1

Aşağıda tabloda verilen soruları evet veya hayır olarak cevaplandırınız. Verdiğiniz cevapların nedenlerini alt satırdaki noktalı alanlara yazınız.

	Evet	Hayır
Çocuk haklarının sözleşme ile güvence altına alınması sizce önemli midir?		
....		
Temel haklarınızı kullanabildiğinizi düşünüyor musunuz?		
....		
Tüm çocuklar sözleşmedeki haklardan eşit şekilde yaralanabiliyor mu?		
....		
Kullanamadığınız haklarınız var mı?		
....		

Daha fazla etkinliğe erişmek için karekodu okutunuz.

SORUMLULUKLARIMIN FARKINDAYIM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Aile ve okul yaşamınızdaki sorumlulukları yerine getirdiğinizi düşünüyor musunuz? Düşüncelerinizi örnek vererek açıklayınız.

Bireyin kendisine ve başkalarına karşı yükümlülüklerini zamanında yerine getirmesine **sorumluluk** denir. İnsanların en önemli özelliklerinden birisi düşünebilmeleridir. Düşünme yetisi bizlere görev ve sorumluluklar yükler. Örneğin bir yaşındaki çocuğun sorumluluğu yoktur. Çünkü sorumluluğunu yerine getirecek düşünme ve kavrama becerisine sahip değildir. Bu yüzden sorumluluk, insanların yaptıkları eylemleri düşünebilmesi veya kavrayabilmesi ile başlar.

Yaklaşık iki yaşından itibaren yavaş yavaş görev ve sorumluluklar almaya başlarız. Hayattaki ilk sorumluluklarımız aslında kendimize karşıdır. Örneğin yemekten önce ellerimizi yıkamak temiz olmamız içindir. Büyüdükçe oyuncakları toplamak, odayı dağıtmamak gibi ailemize karşı sorumluluklar üstleniriz. Bu sorumlulukları yerine getirmek ilerideki hayatımızı kolaylaştırır. Sorumluluk sahibi olmamızda ailenin desteği ve yönlendirmesi de önemlidir. Aile, çocuğa yapabileceği sorumluluklar yüklemelidir. Ayrıca çocuğun tek başına yerine getirmekle yükümlü olduğu sorumlulukları vardır. Bunları başkaları üstlenirse çocuk ileride sorumluluklarını taşıyamayabilir. Örneğin anne, çocuğun yerine oyuncakları toplarsa çocuk ileride dağınık biri olabilir. Mutlu ve huzurlu bir aile hayatı için her birey sorumluluklarını yerine getirmelidir. Ailedeki her bireyin farklı sorumluluğu vardır (Görsel 6.3).

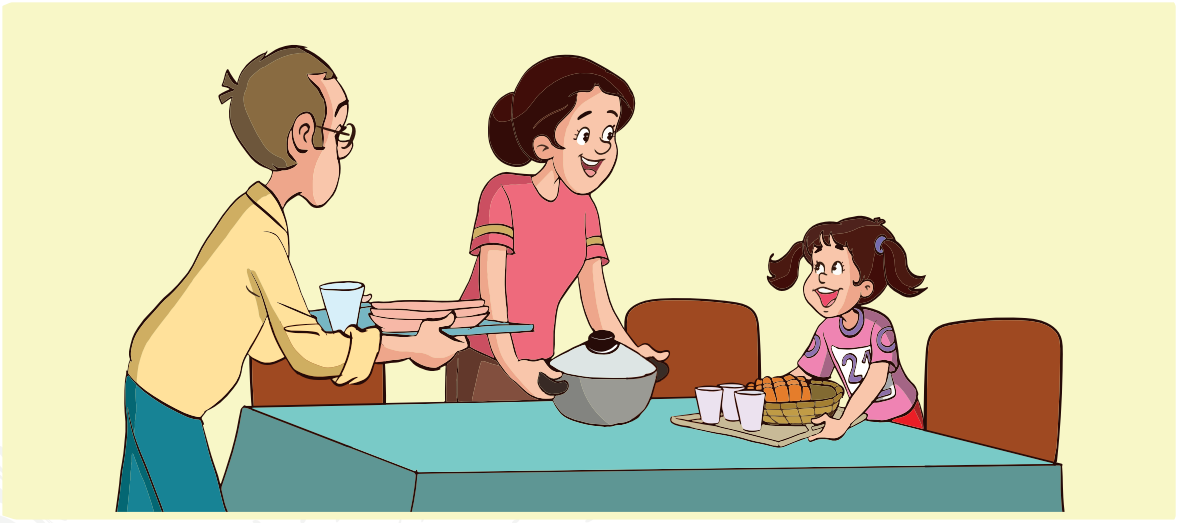

Görsel 6.3: Mutfakta iş bölümü yapan bir aile

SIRA SİZDE

Aile içinde alabileceğiniz sorumluluklar nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

BİLGİ KUTUSU

Sorumluluk sahibi bireyler

- Kendine güvenir.
- Paylaşımcı olur.
- Başarma duyguları pekişir.
- Yaptığı işlerin sonucunu üstlenir.
- Kendine yetmeyi ve kendini yönetmeyi öğrenir.
- Hayatını planlı şekilde yaşar.

ETKİNLİK 2

Aşağıdaki listede yer alan sorumlulukları yerine getirmeye çalışınız. Yerine getirdiğiniz sorumlulukları yandaki kutulara işaretleyiniz.

Ekmek almaya gittim.	
Çöpü attım.	
Okul çantamı akşamdan hazırladım.	
Yemek masasının hazırlanmasına yardım ettim.	
Bulaşıkların yıkanmasına yardım ettim.	
Odamı topladım.	
Dişlerimi fırçalarken suyu kapattım.	
Kirlenen kıyafetleri kirli sepetine attım.	
Kardeşime yardımcı oldum.	
Sabah kalktığımda yatağımı düzelttim.	
Eğer varsa evcil hayvanımızı besledim.	
Yemekten sonra sofrayı topladım.	
Aileme yardım ettim.	
Evimizdeki çiçekleri suladım.	

Ailemize karşı sorumluluklarımız sadece davranışlarımızla sınırlı değildir. Sözlerimiz de davranışlarımız kadar önemlidir. Ailemiz veya bir başkası ile konuşurken söylediğimiz sözler bize sorumluluklar yükleyebilir. Bu yüzden sorumluluğunu alamayacağımız sözlerden kaçınmalıyız.

AİLECE PİKNİKTEYİZ

OKUMA KÖŞEM

Merhaba, ben Yiğit. Küçük bir kız kardeşim var, ismi Aydan. Geçen gün izlediğimiz filmdeki piknik sahnesi onun çok dikkatini çekti. Kardeşim filmin ardından annemlerin yanına giderek pikniğe gitmek istediğini söyledi. Annemler de benim haftaya sınavlarım olduğu gerekçesiyle pikniğe gitmeyi erteleediler. Sınavlarımdan dolayı pikniğin ertelenmesine üzülen kardeşimi görünce ben de üzüldüm. Kardeşim uyuduktan sonra annemlerin yanına gittim. Onlara "Aydan pikniğe gitmeyi çok istiyor. Bu cumartesi pikniğe gidelim mi? Ben piknikte geçen süreyi daha çok ders çalışarak telafi ederim." dedim. Babam da "Kardeşine hayır demek zorunda kaldığımız için biz de üzülüyorduk. Daha sonra sınavlarına çalışabileceksen bu hafta pikniğe gidebiliriz. Hem sınavlar öncesi senin için de moral olur. Yarın kardeşine haber verirsin." dedi.

Sabah kardeşim uyanınca "Pikniğe gidebiliyoruz." dedim. Kardeşim çok mutlu oldu. Koşup boynuma sarıldı. Cumartesi günü pikniğe gittik. Hepimiz çok eğlendik. Piknik dönüşü hemen aileme verdiğim sözün sorumluluğuyla dersime çalışmaya başladım. Piknikte geçirdiğim süreyi telafi etmek yorucu olsa da sınavların hepsinden yüksek not aldım. Annem aldığım notlardan sonra yanıma gelerek "Sorumluluk sahibi bir oğlum olduğu için çok şanslıyım. Özellikle kardeşini düşünmen ve onun için fedakârlık yapman beni daha çok mutlu etti." dedi.

Bu metin, kitabın yazarları tarafından bu kitap için yazılmıştır.

Ailemizdeki sorumluluklarımızın yanı sıra okul hayatımızda da birçok sorumluluğumuz vardır. Başarılı bir öğrenci olmak için derslerimize çalışmak önemli sorumluluklarımızdan biridir. Okul ve sınıf kurallarına uymak; öğretmen, öğrenci ve diğer okul çalışanlarına karşı saygılı davranmak en temel sorumluluklarımızdandır.

SIRA SİZDE

Bugün okulda hangi sorumluluklarınızı yerine getirdiğinizi sınıfınızla paylaşınız.

23 NİSAN KOROSU

OKUMA KÖŞEM

Merhaba, ben Sevgi. Sınıf öğretmenimiz bu yıl bizlere 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için bir koro çalışması yapmak istediğini söyledi. Koroya girmek isteyenlerin çalışmanın sonuna kadar sorumluluklarının bilincinde olması gerektiğini belirtti. Yarı yolda bırakılmak istemediğini ekledi. Sınıftan beş kişi gönüllü olduğumuzu söyledik. Öğretmenimiz de "Tamam beş kişilik bir ekip kurabiliriz." dedi. Öğretmenimizin isteği üzerine bizler de çalışmaları yarıda bırakmayacağımıza söz verdik.

23 Nisan'a bir gün kala korodaki arkadaşlarımızdan Elif, kalabalık karşısında şarkı söylemekten çekindiğini belirtti. Öğretmenimiz "Elifçiğim keşke baştan çekindiğini belirtip kabul etmeseydin. Bunca emek boşa gitmiş olacak." dedi. Öğretmenimiz okul yönetimine etkinliğin iptal olduğunu söylemekten başka çaremiz olmadığını belirtti. Koronun iptal olmasına çok üzülmüştük. Hepimizin kırıldığını gören Elif "Öğretmenim kalabalık karşısında şarkı söylemekten çekiniyorum ama sizleri bu şekilde üzmektense çekingenliğimi yenmem gerektiğini anladım." dedi.

23 Nisan günü geldiğinde çok heyecanlanmıştık. Özellikle Elif'in yanakları heyecandan kıpkırmızı olmuştu. Şarkımızı söyledikten sonra tüm okul bizi alkışladı. Biz ise büyük bir sorumluluğun üstesinden gelmenin mutluluğu ve gururunu yaşadık.

Yazarlar tarafından kitap için yazılmıştır.

SIRA SİZDE

Sevgi'nin yerinde olsaydınız Elif'in çekingenliğini yenmesi için ona nasıl destek olurdunuz? Düşüncelerinizi sınıfınızla paylaşınız.

Çeşitli etkinlik, yarışma, bayram töreni veya eğitsel kulüpler aracılığıyla da farklı sorumluluklar alabiliriz. Örneğin bir bayram töreninde şiir okuma sorumluluğu üstlenebiliriz. Bu sorumluluğu en iyi şekilde yerine getirmek için bize verilen sürede şiir üzerinde okuma çalışmaları yapabiliriz. Bunun dışında sınıf başkanlığı için aday olabiliriz. Arkadaşlarımız bu sorumluluğu yerine getirebileceğimizi düşünürlerse sınıf başkanı seçilebiliriz. Sınıf başkanı seçildikten sonra bazı sorumluluklarımız olacaktır. Aile içinde verdiğimiz sözler gibi okuldaki sözlerimiz de bizlere sorumluluk yükler. Sözlerimizin arkasında durmazsak çevremiz tarafından güvenilmez biri olarak görülebiliriz.

ETKİNLİK 3

Aşağıdaki listede yer alan sorumluluklardan bir hafta içinde yerine getirebildiklerinizi yandaki kutulara işaretleyiniz.

Derse zamanında girdim.	
Öğretmenimizi derse hazır şekilde bekledim.	
Arkadaşlarıma güler yüz gösterdim.	
Okuldaki bir etkinliğe katılmaya istekli oldum.	
Koridor ve merdivende koşmadım.	
Derste öğretmeni dikkatlice dinledim.	
Kantin sırasında sessizce bekledim.	
Atıklarımı geri dönüşüm kutularına attım.	
Sınıf kurallarına uydum.	
Teneffüste arkadaşlarımla uyum içinde oyun oynadım.	
Derste parmak kaldırarak söz hakkı istedim.	

EĞİTSEL VE SOSYAL ETKİNLİKLER

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Okulunuzdaki eğitsel ve sosyal kulüplerle ilgili neler biliyorsunuz? Fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Eğitim hayatımız süresince zamanımızın büyük kısmı okulda geçer. Okul yalnızca ders işlediğimiz bir yer değil aynı zamanda sosyalleştiğimiz bir ortamdır. Okulda ilgi ve yeteneklerimizi keşfetme, birlikte çalışma, farklılıklara saygı duyma gibi beceriler kazanırız. Bu beceriler sayesinde iletişim kurma, kendini ifade etme, sorunlara çözümler üretebilme, takım çalışmalarına katılma gibi özelliklerimiz gelişir. Her okulda farklı amaçlarla kurulan bazı topluluklar vardır. Bu topluluklar öğrenci kulüpleri olarak bilinmektedir. Kendi ilgi, istek ve yeteneklerimize göre bu kulüplere üye olabiliriz. Etkinlikler sayesinde ilgi ve yeteneklerimizle ilgili kendimizi ifade edebilme fırsatı yakalarız. Kulüplerde edindiğimiz deneyimleri diğer arkadaşlarımızla paylaşır ve onların bu kulüplere üye olmalarını öneririz.

Sosyal ve eğitsel etkinlikler

- Sosyal becerilerimizin gelişmesine katkı sağlar.
- Sorumluluk bilincimizi güçlendirir.
- Takım hâlinde çalışma ortamı sağlar (Görsel 6.4).
- Yardımlaşma duygumuzu pekiştirir.
- Yeni arkadaşlıklar edinmemizi sağlar.

Kendimize ve çevremizdekilere güven duymamızı sağlar.

Planlı çalışma alışkanlığı kazandırır.

Bireylerin yeteneklerini ortaya çıkarma fırsatı sağlar.

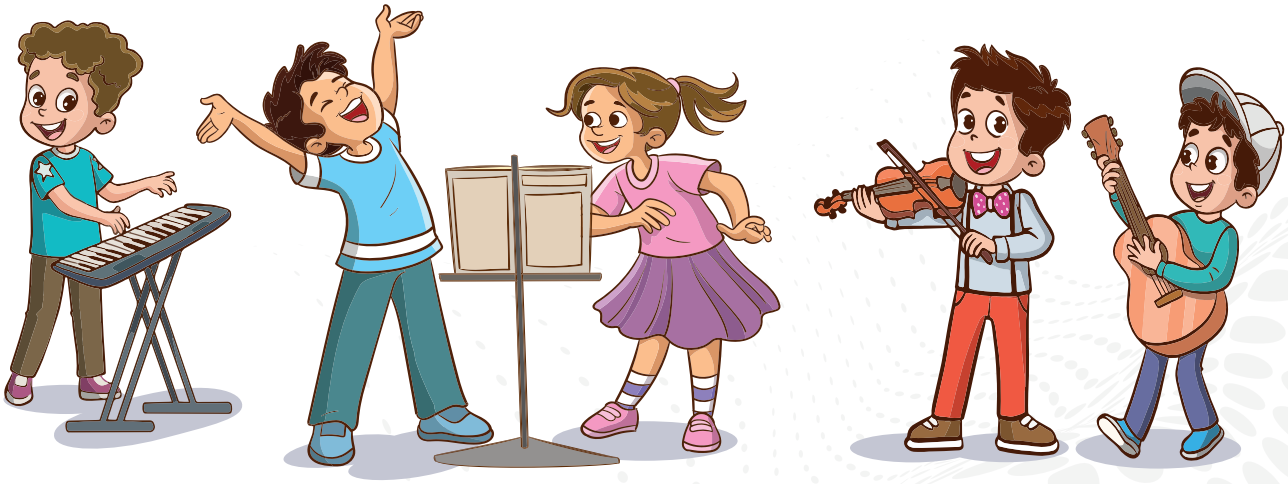

Görsel 6.4: Eğitsel ve sosyal etkinlikler, birlikte çalışma alışkanlığı kazandırır.

Okullardaki eğitsel-sosyal etkinliklerin bir bölümü öğrenci kulüpleri tarafından yapılmaktadır. Okullarımızda bulunan öğrenci kulüplerinden bazıları şunlardır:

- Kültür ve Edebiyat Kulübü
- Spor Kulübü
- Trafik Güvenliği ve İlk Yardım Kulübü
- Yeşilay Kulübü
- Kütüphanecilik Kulübü
- Müzik Kulübü
- Satranç Kulübü
- Gezi, Tanıtım ve Turizm Kulübü
- Sivil Savunma Kulübü
- Bilinçli Tüketici Kulübü
- Görsel Sanatlar Kulübü
- Tiyatro Kulübü
- Çevre Koruma Kulübü
- Hayvanları Koruma Kulübü

Şimdi, bu kulüpler aracılığıyla da gerçekleştirebileceğimiz eğitsel ve sosyal etkinliklere örnekler verelim.

Sivil Savunma Kulübü

Öğrenciler Sivil Savunma Kulübü aracılığıyla deprem, sel gibi afetler ile yangın gibi acil durumlarda neler yapılacağıyla ilgili tatbikatlar düzenleyebilirler. Bu tatbikatlarda öğrencilerin yapacakları şunlardır:

Acil durumlara hazırlıklı olmak için farkındalık oluştururlar.

Acil durumlarla ilgili afiş, broşür ve yönlendirmelerle arkadaşlarını bilgilendirirler (Görsel 6.5).

Olası bir afet durumunda yaşanacak kargaşanın en aza indirilmesine yardımcı olurlar.

Görsel 6.5: Bilgilendirme afişi hazırlayan öğrenci

Görsel Sanatlar Kulübü

Görsel 6.6: Resim çizen çocuklar

Resim yapmayı seven, bu konuda ilgili ve yetenekli olan öğrenciler, Görsel Sanatlar Kulübü aracılığıyla sergi düzenleyebilirler. Bu etkinlikle öğrenciler:

Öğrendiklerini ve deneyimlerini arkadaşlarıyla paylaşırlar (Görsel 6.6).

Yeteneklerini başkalarına gösterme fırsatı elde ederler.

Organizasyon yapma konusunda deneyim kazanırlar.

Tiyatro Kulübü

Tiyatro, sahnede seyircilerin karşısında canlı performans ile sergilenir. Okullarda gerçekleştirilen eğitsel ve sosyal etkinliklerden biridir. Tiyatro Kulübü veya drama kursu bünyesinde yapılabilen bu etkinlik, oyunculuk konusunda ilgisi ve yeteneği olan öğrencilere sahne deneyimi sunar. Bu etkinlikle öğrenciler:

Birlikte çalışma, görev bilinci ve disiplini, topluluk önünde konuşma gibi beceriler kazanırlar (Görsel 6.7).

Gösteri sonunda alınan alkışlarla mutlu olurlar.

Öz güvenlerini artırarak yeni etkinliklere katılmaya istekli olurlar.

Görsel 6.7: Çizdikleri karikatürü sergileyen çocuklar

Hayvanları Koruma Kulübü

Görsel 6.8: Hayvan seven çocuk

Öğrenciler, toplumsal duyarlılık gerektiren konularda okul idaresi gözetiminde çeşitli kampanyalar düzenleyebilir. Örneğin Hayvanları Koruma Kulübü aracılığıyla sokak hayvanlarını besleme, Çevre Koruma Kulübü aracılığıyla temiz çevre kampanyaları yapabilirler (Görsel 6.8). Bu etkinlikler ile öğrenciler:

Çeşitli konularda duyarlılık kazanırlar.

Birlikte çalışma duygusunu geliştirirler.

Dünyaya faydalı bir iş yapma mutluluğunu yaşarlar.

Akıl ve Zekâ Oyunları Kulübü

Zekâ oyunlarını seven, bulmaca çözmekten hoşlanan öğrenciler, Akıl ve Zekâ Oyunları Kulübü aracılığıyla satranç, mangala, sudoku, dama gibi oyunlar ile etkinlikler gerçekleştirebilir ve turnuvalar düzenleyebilir. Bu etkinliklerle öğrenciler:

Mantık yürütme, planlama, dikkat ve hafıza geliştirme konusunda kendilerini geliştirirler.

Oyun oynayarak eğlenceli vakit geçirirler.

Rekabet ve yarışma duygusunu tadarlar (Görsel 6.9).

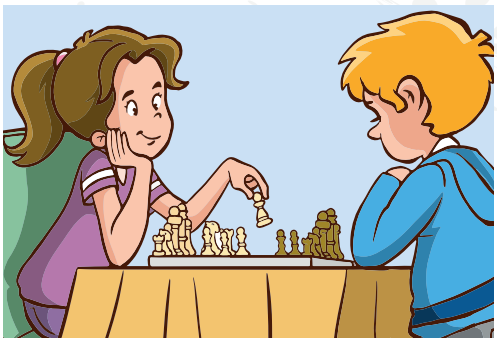

Görsel 6.9: Satranç oynayan çocuklar

Spor Kulübü

Futbol, basketbol, voleybol, hentbol gibi spor dalları öğrenciler tarafından çok sevilmektedir. Spor Kulübü bünyesinde bu spor dallarıyla ilgilenen öğrenciler kendilerini geliştirme fırsatı bulurlar. Sportif etkinlikler; öğrencilerin fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimlerini desteklemeyi amaçlar. Sınıflar arası veya okullar arası düzenlenen turnuvalarla öğrenciler:

Görsel 6.10: Basketbol oynayan çocuklar

Rekabet duygusunu tadarlar.

Disiplinli ve saygılı olmanın önemini kavrarlar.

Takım hâlinde yapılan etkinliklerle birlik ve beraberlik duygusunu geliştirirler.

Sporun sağlık üzerindeki olumlu etkilerini görürler (Görsel 6.10).

Gezi, Tanıtım ve Turizm Kulübü

Gezmeyi, yeni yerler görmeyi ve keşfetmeyi seven öğrenciler; Gezi, Tanıtım ve Turizm Kulübü aracılığıyla

Afiş ve broşürlerle çevresindeki gezilebilecek yerleri tanıtırlar.

Okul yönetimi ve kulüp rehber öğretmeni aracılığıyla geziler düzenlerler.

Farklı kültürleri tanıtıcı etkinlikler yaparlar.

Grup hâlinde yapılan etkinliklerle birlik ve beraberlik duygusunu geliştirirler (Görsel 6.11).

Görsel 6.11: Doğa gezisi yapan çocuklar

SIRA SİZDE

Okulunuzda üye olduğunuz kulüpte yapılan çalışmalar nelerdir? Düşüncelerinizi defterinize yazınız.

ETKİNLİK 4

Aşağıda verilen ifadeler hangi kulüple ilgilidir? Noktalı yerlere yazınız.

1 Afetlerle ilgili resim, afiş ve broşür hazırlar.

.....

2 Resim sergileri açarak yeteneklerini gösterir.

.....

3 Hayvan hakları ile ilgili çalışmalar yapar.

.....

4 Sporun sağlık üzerindeki etkisine dikkat çeker.

.....

5 Akıl oyunlarıyla etkinlikler yapar.

.....

6 Öğrencilerin mizah duygularının gelişmesini sağlar.

.....

7 Doğayı keşfetmenin önemini bilir.

.....

EGEMENLİK MİLLETİNDİR

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Mustafa Kemal Atatürk'ün "Bu millet, bağımsızlıktan uzak yaşamamıştır, yaşayamaz ve yaşamayacaktır!" sözünü yorumlayınız.

Türk milleti yaşadığı her coğrafyada bağımsızlığı için mücadele etmiştir. Bu mücadelelerin en önemlilerinden biri de Millî Mücadele'dir. Anadolu'nun düşmanlar tarafından işgali karşısında Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları Millî Mücadele'yi başlatmıştır (Görsel 6.12). Türk milleti özgürlüğünden taviz vermemiş ve vatanını onurla savunmuştur.

SIRA SİZDE

Mustafa Kemal'in bağımsızlık mücadelesi hakkında söylediği aşağıdaki sözü okuyalım.

"Arzumuz, dışarda bağımsızlık, içerde kayıtsız ve şartsız millî egemenliği korumadan ibarettir."

www.atam.gov.tr

Mustafa Kemal Atatürk yukarıdaki sözüyle ne anlatmak istemiştir? Düşüncelerinizi sınıfınızla paylaşınız.

19 Mayıs 1919 tarihinde Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkmasıyla başlayan Millî Mücadele başarıyla sonuçlanmış ve işgal güçleri ülkemizden çıkarılmıştır. Böylece ulusal bağımsızlığımız kazanılmıştır. Bir milletin kendi ülkesinde başka bir ülkenin baskısı olmadan özgür bir biçimde yaşamasına **ulusal bağımsızlık** denir.

Görsel 6.12: Bandırma Vapuru, Samsun'a doğru ilerlerken (Temsilî)

ETKİNLİK 5

Mustafa Kemal Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Türk milletiyle başlatmış olduğu Millî Mücadele zaferle sonuçlanmıştır. Millî Mücadele'nin ulusal bağımsızlığımıza etkisi nedir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

Mustafa Kemal, bağımsızlığın yanında ikinci bir güce daha inanıyordu. Bu gücün adı ulusal egemenlikti. **Ulusal egemenlik**, halkın devlet yönetiminde söz sahibi olması demektir. Ulusal egemenliğin en doğru şekilde uygulandığı yönetim biçimi ise demokrasidir. Bu sebeple 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi açıldı (Görsel 6.13). Meclis'te Anadolu'nun dört bir yanından gelen milletvekilleri yer almaktaydı. Böylece tarihte ilk defa ulusal egemenlikle yönetilen demokratik bir Türk devleti kurulmuştur. Meclisimizin açıldığı 23 Nisan gününü Atatürk, çocuklara armağan etmiştir. Bu gün, 20 Nisan 1983'te çıkarılan bir kanunla 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı adını almıştır. "23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, dünyada çocuklara armağan edilen ilk bayramdır". Türk çocukları bu bayramı her yıl çeşitli ülkelerden gelen çocuklarla birlikte coşkuyla kutlar.

Görsel 6.13: Büyük Millet Meclisinin açılışı, Ankara, 23 Nisan 1920

SIRA SİZDE

"Bütün dünya bilmelidir ki artık bu devletin ve bu milletin başında hiçbir kuvvet yoktur, hiçbir makam yoktur. Yalnız bir kuvvet vardır. O da millî egemenliktir. Yalnız bir makam vardır. O da milletin kalbi, vicdanı ve varoluşudur."

www.ktb.gov.tr

Atatürk bu sözüyle ne anlatmak istemiştir? Defterinize yazınız.

15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü

Ülkemizin bağımsızlığı ve millî birliğimiz zaman zaman iç ve dış güçler tarafından tehdit edilmektedir. 15 Temmuz 2016 gecesi ülkemiz yine böyle bir tehditle karşılaştı. Ülkemizin önemli kademelerinde gizlice yapılanan kişiler demokrasiyi hedef aldı. Ancak Türk milleti demokrasimize karşı yapılan bu girişim karşısında sessiz kalmadı ve ülkesini korumak için sokaklara çıktı.

15 Temmuz gecesi Türk halkı bu girişim karşısında korkusuzca direnerek bir demokrasi destanı yazdı. O gece milletimiz, bu kötü niyetli insanlara karşı durdu ve girişimi engelledi. Milletimiz tek yürek olarak özgürlüğümüzden ve ülkemizin bağımsızlığından asla ödün verilmeyeceğini herkese ispat etti.

O gece bazı vatandaşlarımız yaralanıp gazi olurken bazı vatandaşlarımız da şehit düşmüştür. Milletimiz büyük bir dayanışma örneği sergilemiş aramızda kötü niyetli kişilere yer olmadığını açıkça göstermiştir. Milletimizin bu direnişi günümüzde "15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü" olarak kutlanmaktadır.

ÖMER HALİSDEMİR (1974-2016)

1974'te Niğde'nin Bor ilçesinde doğmuştur. Ömer Halisdemir, yedi çocuklu bir aileden gelmektedir. 1999 yılında piyade astsubay olarak Türk Silahı Kuvvetlerine katılmış ve Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde yurt içinde ve yurt dışında birçok görevde bulunmuştur.

Ömer Halisdemir, 15 Temmuz 2016'da Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk milletini hedef alan hain darbe girişimini önlemek için hiç çekinmeden canını feda etmiştir. Ömer Halisdemir, büyük bir kahramanlık örneği göstermiş ve 15 Temmuz darbe girişiminin seyrini değiştirmiştir.

Millî günlerimiz ulus olarak birlik ve beraberliğin kuvvetlendiği günlerdir. Türk gençlerine düşen en önemli görev atalarımız tarafından bağımsızlık ateşiyle yakılmış meşaleyi hakkıyla taşımaktır. Bunun için ülkemize karşı görevlerimizi yerine getirmeliyiz. Her zaman daha çok çalışmalıyız.

Haberleşme, seyahat etme, düşünce ve ifade özgürlüğü gibi günlük hayatımızda kullandığımız bireysel özgürlüklerimizi Millî Mücadele'nin kazanılmasına borçluyuz. Bugün bizler bağımsız, hak ve özgürlüklere sahip bireyler olarak yaşayabiliyorsak bunu vatanını canı pahasına savunan Türk halkının kahraman şehit ve gazilerine borçluyuz (Görsel 6.14).

Görsel 6.14: 15 Temmuz Şehitler Anıtı

ETKİNLİK 6

Aşağıda verilen ifadelerin ulusal egemenlik ya da ulusal bağımsızlık kavramlarından hangisi içinde yer aldığını noktalı yerlere yazınız.

Bayrak | Millî irade | İstiklal Marşı | Milletvekili | Seçim | Türkçe

ULUSAL EGEMENLİK	ULUSAL BAĞIMSIZLIK
1	1 .....
2	2 .....
3	3 .....

Daha fazla etkinliğe erişmek için karekodu okutunuz.

KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere verilen sözcüklerden uygun olanları yazınız.

23 Nisan | 15 | 29 Ekim | paylaşımcı | karikatür | 18 | yardımlaşma

1. TBMM ..... 1920'de açılmıştır.
2. Sorumluluk duygusu gelişmiş kişiler ..... olurlar.
3. Her insan ..... yaşına kadar çocuk sayılır.
4. Öğrencilerin mizah duygularının ve çizim yeteneklerinin gelişmesini ..... kulübü sağlar.
5. Sosyal ve eğitsel etkinlikler ..... duygumuzu geliştirir.

B. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına " Y" yazınız.

1. ☐ Sorumluluk sahibi bireylerde genellikle kendine güven duygusu gelişmiştir.
2. ☐ Çocuk haklarından yalnızca kız çocukları yararlanabilir.
3. ☐ Yalnızca ailemize karşı sorumluluklarımız vardır.
4. ☐ 15 Temmuz 2016 gecesi ülkemizde bir darbe girişimi olmuştur.
5. ☐ Sosyal ve eğitsel etkinlikler, birlikte çalışma alışkanlığı kazandırır.

C. Verilen açıklamaları uygun olan kavramlarla eşleştiriniz.

A) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin kabul edildiği kurum.

B) Yeni bir Türk devletinin kurulduğu bağımsızlık mücadelesidir.

C) Kendimize ve başkalarına karşı yükümlülüklerimizin yerine getirilmesi.

Ç) Demokrasi ve Millî Birlik Günü olarak kutlanmaktadır.

D) Takımla yapılan etkinliklerle birlik ve beraberlik duygusunun geliştirildiği öğrenci kulübüdür.

( ) Spor kulübü

( ) Birleşmiş Milletler

( ) 19 Mayıs

( ) 15 Temmuz

( ) Sorumluluk

( ) Millî Mücadele

( ) Eğitim hakkı

Ç. Aşağıdaki çengel bulmacayı çözünüz. Bulmacada yer alan renkli kutulardaki harfleri, kendi renklerindeki kutulara yazarak anahtar kelimeyi bulunuz.

SOLDAN SAĞA

1. Bireyin yükümlülüklerini zamanında yerine getirmesidir.
2. Halkın devlet yönetiminde söz sahibi olmasıdır.
3. Birleşmiş Milletlere bağlı olarak 1954 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun kısa yazılışıdır.
4. Bir milletin kendi ülkesinde başka bir ülkenin baskısı olmadan, özgür bir biçimde yaşamasıdır.
5. Fiziksel etkinliklere ve çeşitli oyunlara katılmak isteyen öğrencilerin gidebileceği kulübün adıdır.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

6. Okullarda acil durumlarla ilgili tatbikatlar düzenleyen kulübün adıdır.
7. Büyük bir kahramanlık örneği gösteren ve 15 Temmuz darbe girişiminin seyrini değiştiren Halisdemir soyadlı şehidimizdir.
8. 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal'in Milli Mücadele'yi başlattığı şehrimizdir.
9. Kişilerin çeşitli konularda görüşlerini ifade edebilmesidir.

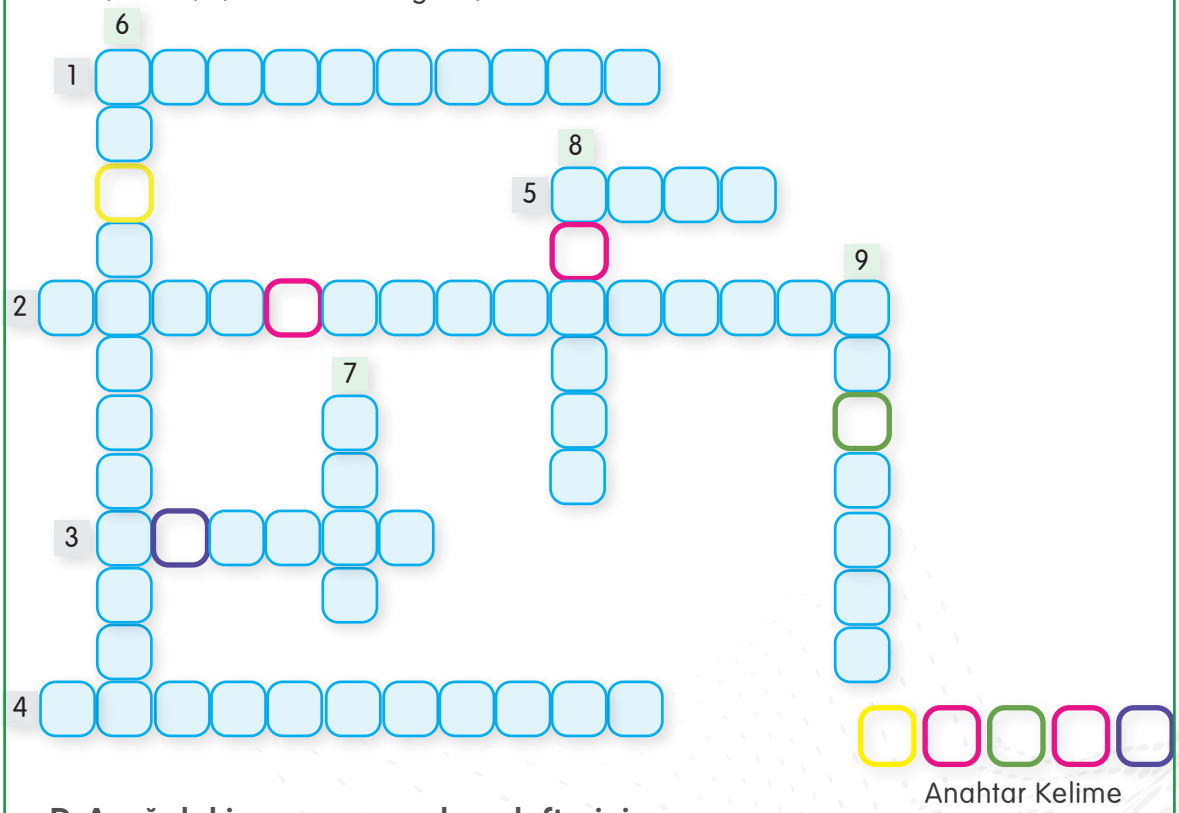

D. Aşağıdaki sorunun cevabını defterinize yazınız.

1. "Sen ağa ben ağa, koyunları kim sağa?" atasözünü sorumluluk kavramı çerçevesinde yorumlayınız.
2. "Ulusal egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." sözünü yorumlayınız.

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

7. ÜNİTE
KÜRESEL YOLCULUK

KAZANIM BAŞLIKLARI

- **DÜNYA ÜLKELERİ**
- **TÜRKİYE'NİN KOMŞULARI VE TÜRK DEVLETLERİ**
- **ÜLKELER VE KÜLTÜRLER**
- **SAYGINIM, SAYGILIYIM**

TEMEL BECERİLER

Araştırma - Empati Kurma - Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma

Ünitenin dijital özetine erişmek için karekodu okutunuz.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri

Türkiye'nin komşularını ve diğer Türk Cumhuriyetlerini

Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları

Farklı kültürlere saygılı olmayı

Ünite ile ilgili EBA içeriğine erişmek için karekodu okutunuz.

DÜNYA ÜLKELERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

En çok merak ettiğiniz ülke hangisidir? Sebeplerini sınıfınızla paylaşınız.

Dünya üzerinde yaklaşık 200 ülke bulunmaktadır. Her ülkenin kendine özgü özellikleri vardır. Din, dil, kültürel ögeler, gelenek ve görenekler gibi özellikler ülkeleri birbirinden ayıran temel değerlerdir. Gelin, birbirinden farklı kültürel özelliklere sahip iki ülkeyi daha yakından tanıyalım.

İsviçre

Avrupa kıtasının orta kesimlerinde yer alan İsviçre yaklaşık 9 milyon nüfuslu bir ülkedir. Başkenti Bern'dir (Görsel 7.1). İsviçre; kuzeyinde Almanya, doğusunda Avusturya ve Liechtenstein (Lihtenştayn), güneyinde İtalya, batısında Fransa ile komşudur. Ülkede Almanca, Fransızca, İtalyanca ve Romansça konuşulmaktadır.

İsviçre'nin coğrafyası üç bölümde incelenebilir: Güneydeki İsviçre Alpleri, ortadaki İsviçre Platosu ve kuzeydeki Jura Dağları. Ülkenin güneyindeki Alp Sıradağları, ülke topraklarının yaklaşık olarak yüzde altmışını oluşturur. İsviçre'nin denize kıyısı bulunmamaktadır. Avrupa'daki temiz su rezervinin yaklaşık yüzde altısına sahip olan İsviçre'de 1500'den fazla göl bulunmaktadır. Cenevre, Kontanz ve Zürih İsviçre'nin en büyük gölleri olarak bilinir. Ren ve Rhone (Ron) nehirleri ülkedeki başlıca akarsulardandır.

Ülke yazları sıcak, nemli ve ara ara yağmurludur. Kışlar ise bölgelere göre değişkenlik gösterir. Özellikle Alplerin yüksek kesimlerinde kışlar oldukça soğuk geçmektedir. İsviçre gelişmiş kayak merkezleri ile kış turizminin yoğun olarak yapıldığı ülkelerdendir.

Görsel 7.1: İsviçre, Bern

Ülke topraklarının yaklaşık dörtte biri ormanlarla kaplıdır. Ormanlarda çoğunlukla meşe, ceviz, çam ve kestane ağaçları yer alır. Bunlar İsviçre'nin kereste ihtiyacının yarısını karşılar. Alp Dağları'nda dağ keçisi, tavşan ve yırtıcı kuşlar gibi yabani hayvanlar yaşar.

İsviçre'nin ekonomisi hizmet sektörüne dayalıdır. Finans, ticaret, turizm ve endüstri ülke ekonomisinde önemli rol oynar. Dünyanın en kaliteli hizmet sunan bankaları İsviçre'de bulunmaktadır. Bunun yanında saat ve ilaç sektörü ülkenin ekonomisinde önemli yere sahiptir.

İsviçre mutfağı fondüleri ve çikolataları ile bilinmektedir. Fondü, çikolata veya peynirlerin eritilmesiyle yapılır (Görsel 7.2). Sütlü çikolata 1875 yılında ilk defa İsviçre'de üretilmiştir. 18. yüzyıldan bu yana çikolata üretilen ülkede, yıllık 150 bin tondan fazla çikolata elde edilmektedir.

Görsel 7.2: Peynir fondü

HABERİM VAR

EN ÇOK ÇİKOLATA TÜKETEN ÜLKE

İsviçre'de yılda ortalama kişi başı 8,8 kg çikolata tüketiliyor. Bu sayı, dünyanın başka hiçbir yeri ile karşılaştırılamıyor. Aslında ülkenin sütlü çikolatanın ana vatanı olduğu düşünüldüğünde pek de şaşırmamak gerekiyor.

Çikolata tüketiminde ikinci sırayı alan ülke ise Avusturya'dır, onu sırasıyla Almanya ve İrlanda takip ediyor.

Haber metni genel ağdan alınarak bu kitap için düzenlenmiştir.

BİLGİ KUTUSU

İsviçre çakısı birden fazla araçtan oluşan bir çakı türüdür. Çakının "İsviçre çakısı" olarak anılmasının nedeni ise 1890'lardan beri İsviçre ordusu için üretilmesidir. Daha sonra ülkemizde ve dünyada popüler olmuştur. Çakı; makas, konserve açacağı, tornavida, bıçak, törpü, cetvel, tırnak makası olarak kullanılır. Çok fonksiyonlu olması sebebiyle genelde doğa tatili ve gezilerinde çantada bulundurulur.

Lübnan

Lübnan Akdeniz'in doğusunda yer alan bir Orta Doğu ülkesidir. İsmini "karlı dağlar" anlamına gelen Lübnan Dağları'ndan alır. Bayrağında ise sonsuzluğun sembolü olan sedir ağacı bulunmaktadır. Başkenti Beyrut olan ülkenin nüfusu yaklaşık 7 milyondur (Görsel 7.3). Batısında Akdeniz bulunmaktadır. Kuzeyi ve doğusunda Suriye, güneyinde ise İsrail ile komşudur. Ülkenin resmî dili Arapça'dır.

Lübnan'ın batısında kıyı ovaları yer almaktadır. Ülkenin büyük bir bölümü dağlık arazilerden oluşur. Bu dağlardan en önemlisi ülkenin orta kesimlerinde kıyıya paralel uzanan Lübnan Dağları'dır. Ülkenin doğusunda Suriye sınırında ise Antilübnan Dağları yer alır. Bu iki dağ sırasının ortasında Bekaa Vadisi bulunmaktadır. Bisri ve Asi Nehirleri ülkenin önemli akarsularındandır.

Lübnan'da kışlar ılık ve yağışlı, yazlar sıcak ve kuraktır. Ülkenin yüksek kesimlerinde kışlar kıyı kesimlerine ve Bekaa Vadisi'ne göre daha soğuk geçer. Bitki örtüsü ise Lübnan sedir ağaçlarından oluşan ormanlardır.

Görsel 7.3: Lübnan, Beyrut

BİLGİ KUTUSU

Lübnan sediri binlerce yıl yaşayabilen bir ağaç türüdür. Bu özelliğinden dolayı Lübnan halkı için "sonsuzluk" anlamına gelir. Birlik ve beraberliği temsil eden bu ağaç türü Lübnan bayrağına ve parasına simge olmuştur.

Lübnan'ın ekonomisi hizmet sektörüne dayanmaktadır. Bankacılık ve turizm ön plandadır. Beyrut Limanı ise ülkedeki en önemli ticaret merkezidir. Çok sayıda üniversite bulunan Lübnan'da eğitime önem verilmektedir.

Lübnan'daki tarihî yapılar incelendiğinde ülkede Roma ve Osmanlı izleri dikkat çekmektedir. El Ömer Camii, Baalbek Tapınağı, Roma Hamamı kalıntıları önemli tarihî yapılar arasındadır.

HABERİM VAR

TÜRKİYE BEYRUT'TAKİ MABETLERİ ONARMAK İSTİYOR

2020 yılında Beyrut Limanı'nda ülkedeki tarihî felaketlerden biri olarak nitelendirilen korkunç bir patlama yaşandı. Bu patlama, çevresindeki binlerce yapıyı harabeye çevirdi. Yaklaşık iki kilometre mesafede yer alan Muhammed-ül Emin Camii ve Meceriyye Kilisesi'nde de hasara yol açtı.

Türkiye'nin Beyrut Büyükelçiliği, Beyrut'ta bulunan Türk Kızılay ekibiyle birlikte Muhammed-ül Emin Camii ve Meceriyye Kilisesi'ni onarmak istediklerini basına bildirdi.

Haber metni genel ağdan alınarak bu kitap için düzenlenmiştir.

Dünyaca ünlü Lübnan mutfağı ile Türk mutfağı arasında benzerlikler vardır. Bu yemeklerin en ünlüsü Arapça'da "nohut" anlamına gelen humustur (Görsel 7.4). Humus; nohut ezmesi, tahin ve sarımsak ile yapılır. Lübnan'da genel olarak Türk mutfağına benzer bir yemek kültürü görülür. Babagannuş (Yoğurtlu köz patlıcan), Falafel (Nohut köftesi), Şavurma (Soslu tavuk dürüm), Tabbule (Bol yeşillikli kısır), Mütebbel (Tahinli patlıcan ezmesi) Lübnan'ın önemli yemeklerindendir.

Görsel 7.4: Humus

SIRA SİZDE

Merak ettiğiniz bir ülkeyi araştırınız. Ülkeyi tanıtan bir sunum hazırlayıp sınıfınızla paylaşınız.

TÜRKİYE'NİN KOMŞULARI VE TÜRK DEVLETLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Türkiye'ye komşu ülkeler hakkında neler biliyorsunuz? Bilgilerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Komşu denilince yaşadığımız evin çevresindeki evler akla gelir. Komşu ülkeler ise ülkemize en yakın olan ve kara sınırına sahip olduğumuz ülkelerdir. Türkiye'nin batısında Yunanistan, kuzeybatısında Bulgaristan, kuzeydoğusunda Gürcistan, doğusunda Ermenistan, Nahçıvan ve İran, güneyinde ise Irak ve Suriye bulunmaktadır (Harita 7.1). Bu ülkeler Türkiye'nin komşularıdır. Gelin şimdi komşu ülkelerimizi tanıyalım.

Harita 7.1: Türkiye'nin Mülki İdare Bölümleri ile Kara ve Deniz Komşuları Haritası

Nahçıvan

Türkiye'nin doğusundaki komşulardan biri Nahçıvan'dır. Nahçıvan Azerbaycan'a bağlı özerk bir cumhuriyettir. Nahçıvan'da yaşayan insan sayısı 465 binin üzerindedir. Türkiye ile sınır kapısı Iğdır'da bulunan Dilucu sınır kapısıdır (Görsel 7.5). Bu sınır kapısı ile kardeş devletlerimizden biri olan Azerbaycan ile bağlantı sağlanabilmektedir. Türkiye ve Nahçıvan arasındaki ilişkiler dostluk ve kardeşlik duyguları içinde gelişerek devam etmektedir.

Görsel 7.5: Türkiye ile Nahçıvan sınırı

Gürcistan

Gürcistan, Türkiye'nin kuzeydoğusunda bulunan komşusudur. Ülkenin başkenti Tiflis'tir (Görsel 7.6). Sınırları içinde yaklaşık 4 milyon insan yaşamaktadır. Türkiye ile ortak sınır kapıları Artvin ilindeki Sarp, Ardahan ilindeki Türkgözü ve Aktaş sınır kapılarıdır. Bu sınır kapılarından en sık kullanılanı Sarp Sınır Kapısı'dır. Türkiye'den Gürcistan'a gitmek isteyen Türk vatandaşları yalnızca T.C. kimlik kartını göstererek giriş yapabilirler.

Görsel 7.6: Gürcistan, Tiflis

Türkiye ile Gürcistan'ın ticari ilişkileri de oldukça gelişmiştir. Türkiye'den alınan ürünlerin başında plastik borular, temizlik malzemeleri, tıbbi ilaçlar ve inşaat malzemeleri gelmektedir. Türkiye'nin Gürcistan'dan satın aldığı ürünlerden bazıları kimyasal gübre ve çeliktir. Azerbaycan petrolünü Türkiye'ye taşıyan Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı, Gürcistan'dan geçerek Türkiye'ye ulaşır. Bu durum Türkiye ile Gürcistan arasındaki iş birliğini güçlendirir.

Türkiye ve Gürcistan'ın güçlü kültürel bağları vardır. Gürcistan topraklarında yaşayan Ahıska Türkleri, Türkiye ile Gürcistan halkı arasında bir kültür köprüsü oluşturmaktadır.

Ermenistan

Türkiye'nin doğusunda bulunan komşu ülkelerden biri Ermenistan'dır. Ülkenin başkenti Erivan'dır (Görsel 7.7). Sınırları içinde 3 milyonun üzerinde insan yaşamaktadır. Ermenistan 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Aynı yıl bağımsızlığını tanıyan ülkelerden biri Türkiye olmuştur. Türkiye, bu dönemde ekonomik sorunlar yaşayan Ermenistan'a insani yardımda bulunarak uluslararası toplum ile bütünleşme konusunda destek sağlamıştır. Türkiye ile sınır kapıları, Kars ilindeki Akyaka ve Iğdır ilindeki Alican sınır kapılarıdır. İki ülke arasında günümüzde siyasi, ticari ve ekonomik yönden anlaşmalar bulunmadığından bu sınır kapıları kapalı durumdadır.

Görsel 7.7: Ermenistan, Erivan

İran

Türkiye'nin doğusundaki komşularından biri de İran'dır. Ülkenin başkenti Tahran'dır (Görsel 7.8). İran'da yaklaşık 89 milyon insan yaşamaktadır. Diğer komşularımıza göre yüz ölçümü olarak en geniş topraklara sahip ülke İran'dır. Türkiye ile sınır kapıları Ağrı ilindeki Gürbulak, Van ilinde Kapıköy ve Hakkâri ilindeki Esendere sınır kapılarıdır.

Türkiye ile ticari ilişkileri oldukça eskiye dayanmaktadır. Türkiye'nin İran'a sattığı ürünler; otomobil lastiği, cam eşya, temizlik ürünleri, beyaz eşya, canlı hayvan ve demir-çeliktir. Türkiye'nin İran'dan satın aldığı başlıca ürünler ise petrol ve doğal gazdır. Avrupa'daki ülkeler ile İran arasında ekonomik ilişkilerin sağlanmasında Türkiye konumu nedeniyle önemli bir rol oynar.

Ayrıca tarihte önemli Türk devletlerinden biri olan Büyük Selçuklu Devleti İran topraklarında kurulmuştur. Bu yüzden İran'da Türk kültürünü yansıtan Selçuklu Türklerinden kalma birçok tarihî yapı bulunmaktadır.

Görsel 7.8: İran, Tahran

SIRA SİZDE

"Komşu komşunun külüne muhtaçtır." sözünden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Irak

Irak, Türkiye'nin güneyinde bulunan komşularından biridir. Ülkenin başkenti Bağdat'tır (Görsel 7.9). Irak'ta 45 milyonun üzerinde insan yaşamaktadır. Nüfusun bir kısmını da Türkler oluşturmaktadır. Burada yaşayan Türkler, Türkiye ile Irak arasında bir dostluk köprüsü oluşturur.

Irak ile Türkiye arasında güçlü tarihî ve kültürel bağlar bulunmaktadır. Bu bağlar komşuluk ilişkilerine de yansır. Güvenlik sorunlarının yaşandığı bir bölgede bulunmasına rağmen komşuluk ilişkileri gelişmeye devam etmektedir. Türkiye, Irak topraklarında güvenliğin ve iç barışın sağlanması için çaba gösteren ülkelerden biridir.

Türkiye ile Irak arasındaki ticari ilişkiler uzun yıllardır devam etmektedir. Irak ile sınır kapılarımız Şırnak ilinde Habur ve Gülyazı, Hakkâri ilinde Derecik ve Üzümlü sınır kapılarıdır. Ticari ilişkilerimiz özellikle Habur Sınır Kapısı üzerinden gerçekleşir. Türkiye'nin Irak'a sattığı ürünler ayçiçeği, pamuk yağı, buğday unu, kümes hayvanı ve demir-çeliktir. Türkiye'nin satın aldığı ürünler ise petrol ve altındır.

Görsel 7.9: Irak, Bağdat

SIRA SİZDE

Türkiye'nin komşu olduğu ülkelerin benzer ve farklı özellikleri nelerdir? Düşüncelerinizi defterinize yazınız.

Suriye

Türkiye'nin güneyinde bulunan bir diğer komşu ülke Suriye'dir. Ülkenin başkenti Şam'dır (Görsel 7.10). Nüfusu 18 milyonun üzerindedir. Türkiye ile en uzun kara sınırına sahip ülkedir. Suriye aynı zamanda ortak sınır kapılarımızın en fazla olduğu komşumuzdur. Bu kapılar; Hatay ilindeki Cilvegözü ve Yayladağı, Kilis ilindeki Öncüpınar ve Çobanbey, Gaziantep ilindeki Karkamış, Şanlıurfa ilindeki Ceylanpınar, Mürşitpınar ve Akçakale ile Mardin ilindeki Nusaybin ve Şenyurt sınır kapılarıdır.

Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaş nedeniyle önemli sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle sınırımıza yakın yerlerde yaşayan Suriye halkının bir kısmı ülkemize sığınmıştır. Türkiye kendisine sığınan Suriye halkının öncelikle can güvenliğini sağlayarak onlara pek çok konuda destek vermiştir. Bunların yanı sıra Suriye topraklarında barış ve güvenliğin sağlanması, Suriye halkının ülkesine güvenli bir şekilde geri dönebilmesi için uluslararası girişimlerde bulunmuştur. Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle aramızdaki ticari ve ekonomik ilişkiler azalmıştır. Ancak ilerleyen süreçte barış ve güvenliğin sağlanmasıyla bu ilişkilerin gelişmesi beklenmektedir.

Görsel 7.10: Suriye, Şam

Yunanistan

Türkiye'nin batısında bulunan komşu ülkelerinden biri Yunanistan'dır. Nüfusu yaklaşık 11 milyondur. Ülkenin başkenti Atina'dır (Görsel 7.11). Önemli şehirlerinden biri Selanik'tir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk bu şehirde doğmuştur. Atatürk'ün çocukluğu ve eğitiminin ilk yılları burada geçmiştir.

Yunanistan'da birçok Türk yaşamaktadır. Burada yaşayan Türklerin hakları 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile güvence altına alınmıştır.

Yunanistan sınırları içinde Osmanlı Dönemi'ne ait birçok tarihî yapı bulunmaktadır. Bu yapıların en önemlilerinden biri Dimetoka şehrindeki Sultan Çelebi Mehmet Camii'dir.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınır kapıları Edirne ilindeki İpsala ve Pazarkule'dir. Yunanistan ile ticari, ekonomik ve siyasi ilişkilerimiz bulunmaktadır. Türkiye Yunanistan'a fındık, tekstil ürünleri, otomobil lastiği, mobilya ve plastik malzemeler satmaktadır. Yunanistan'dan satın aldığımız ürünlerden başlıcaları pamuk, kâğıt, alüminyum, bakır ve deniz ürünleridir.

Görsel 7.11: Yunanistan, Atina

ETKİNLİK 1

Aşağıda verilen ifadelerin hangi ülkeyle ilgili olduğunu noktalı alana yazınız.

1. İpsala sınır kapısından giriş yaptığımız ülkedir. .....
2. Türkiye'nin en küçük yüz ölçümüne sahip komşusudur. .....
3. Başkenti Bağdat olan ülkedir. .....
4. En önemli şehirleri arasında Tiflis ve Batum yer alır. .....
5. Türkiye ile en uzun kara sınırına sahip olan ülkedir. .....
6. Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulduğu ülkedir. .....

Bulgaristan

Bulgaristan, Türkiye'nin kuzeybatısında yer alan komşusudur. Ülkenin başkenti Sofya'dır (Görsel 7.12). Yüz ölçümü Türkiye'ye göre oldukça küçüktür. Bulgaristan'da yaklaşık 7 milyon insan yaşamaktadır. Bu insanların içinde çok sayıda Türk de bulunmaktadır. Bulgaristan ile tarihî ve kültürel bağlarımız oldukça eskiye dayanmaktadır. Sofya başta olmak üzere Bulgaristan'daki birçok şehirde kültürümüze ait tarihî yapılar bulunmaktadır. Osmanlı Devleti döneminde yapılan bu yapılar ortak kültürümüze ait özellikler taşır. Uzun yıllar bir arada yaşayan insanlarımız, aralarında tarihsel bir bağ kurmuştur. Bu bağ ve dostluk ilişkileri her geçen gün gelişmeye devam etmektedir.

Türkiye ile Bulgaristan arasında gelişmiş ticari ilişkiler bulunmaktadır. Bu ilişkiler Kapıkule ve Hamzabeyli sınır kapıları üzerinden sağlanmaktadır. Avrupa ile Türkiye arasında seyahat edenler Bulgaristan topraklarından geçmektedir.

Görsel 7.12: Bulgaristan, Sofya

ETKİNLİK 2

Aşağıdaki haritadan yararlanarak Türkiye'nin komşularını ve komşularının başkentlerini yazınız.

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....
6. .....
7. .....
8. .....

Türkiye dışında dünyanın farklı bölgelerinde bağımsız Türk devletleri de bulunmaktadır (Harita 7.2). Bu devletler 1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Bu devletler Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan ve Kırgızistan'dır. Bu devletlerin dışında Akdeniz'deki Kıbrıs Adası üzerinde kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) de bağımsız Türk devletlerinden biridir. Şimdi gelin bu Türk devletlerini yakından tanıyalım.

Harita 7.2: Bağımsız Türk devletleri haritası

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, 15 Kasım 1983'te bağımsızlığını kazanmıştır. Ülkenin başkenti Lefkoşa'dır (Görsel 7.13). Nüfusu yaklaşık 400 bindir. Türkiye'de "Yavru Vatan" olarak da bilinir.

Türkiye, ortak tarihî ve kültürel bağlarımızdan dolayı KKTC'ye başta siyasi, askerî ve ekonomik olmak üzere birçok alanda destek vermektedir. Türkiye, KKTC'nin yaşadığı su sorununu çözmek için Su Temin Projesi'ni hayata geçirmiştir. Bu proje ile Mersin'den ülke sınırlarına boru hatları yardımıyla denizin altından su taşınmaktadır. Bu proje sayesinde Kıbrıs halkının içme ve sulama suyu sorunu çözülmüştür.

KKTC'nin Türkiye ile güçlü ekonomik ilişkileri de bulunmaktadır. KKTC, Türkiye'den başta petrol olmak üzere demir-çelik ürünleri, inşaat malzemeleri, mobilya ve ilaç satın almaktadır. Türkiye'ye başta turunçgiller ve peynir olmak üzere çeşitli tarım ve hayvancılık ürünleri satmaktadır.

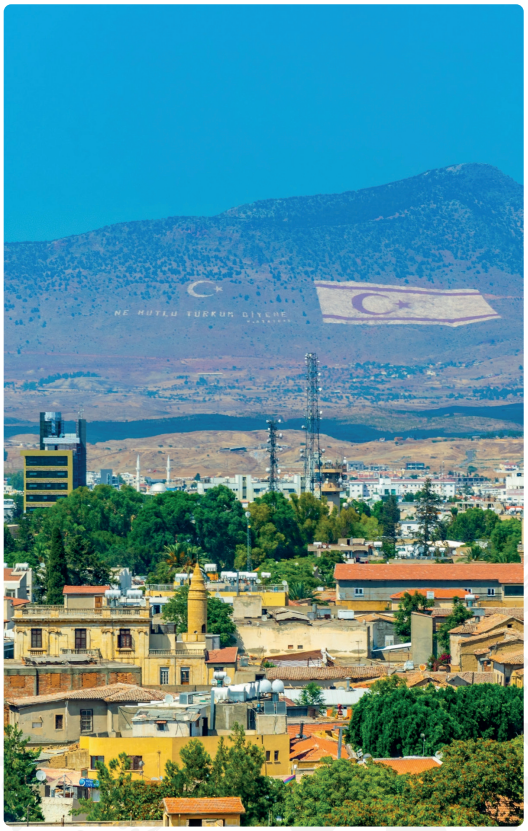

Görsel 7.13: Kıbrıs, Lefkoşa

Azerbaycan

Azerbaycan ve Türkiye'nin tarih ve kültür birliği vardır. Doğu sınırımızdaki Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti nedeniyle komşuluk ilişkimiz bulunmaktadır. Başkenti Bakü olan ülkenin nüfusu yaklaşık 11 milyondur (Görsel 7.14). Kardeş ülke Azerbaycan ile ekonomik ilişkilerimiz de her geçen gün artmaktadır. Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı, Asya petrollerini ülkemize ulaştıran önemli bir projedir. Türkiye Azerbaycan'dan petrol, alüminyum, elektronik araçlar, plastik malzemeler, demir, çelik, pamuk almaktadır. Azerbaycan'a tekstil ürünleri, mobilya, motorlu kara taşıtları, makine, demir, çelik ve plastik ürünler satmaktadır.

Görsel 7.14: Azerbaycan, Bakü

HABERİM VAR

ZENGEZUR KORİDORU

Azerbaycan ve Nahçıvan arasındaki bağlantıyı sağlayan Zengezur Koridoru sadece Kafkaslar için değil bölge için de stratejik bir öneme sahiptir.

Bu koridor, özellikle Nahçıvan iş insanlarının doğu-batı ulaşım koridoruna erişiminin sağlanması açısından önemlidir. Koridor aynı zamanda Azerbaycan'ın dış bölgesi Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ve Türkiye ile ilişkilerini güçlendirecektir. Azerbaycan'ın ekonomik önemini de arttıracaktır. En önemlisi Türk dünyası uzun yıllar sonra Zengezur Koridoru üzerinden yeniden bir araya gelecektir.

Haber metni genel ağdan alınarak bu kitap için düzenlenmiştir.

Türkmenistan

Türkmenistan'ın kuzeybatısında Kazakistan, kuzeyinde ve kuzeydoğusunda Özbekistan, güneydoğusunda Afganistan, güneyinde ise İran bulunur. Batısında Hazar Denizi olan bağımsız bir Türk devletidir. Ülkenin başkenti, aynı zamanda en gelişmiş şehri olan Aşkabat'tır (Görsel 7.15). Yaklaşık 6 milyon nüfusu ile Orta Asya Cumhuriyetleri arasında nüfusu en az olan devlettir. Türkiye ve Türkmenistan arasındaki kardeşçe ilişkiler köklü bir geçmişe sahiptir. Karşılıklı saygı ve iş birliği üzerine kurulu bu ilişkiler her alanda gelişerek sürmüştür. İki ülke arasındaki ticaret hacmi her geçen yıl artmaktadır. Ülkemizin Türkmenistan'a sattığı ürünlerin başında demir, çelik ve makine yağları gelirken Türkmenistan'dan aldığımız ürünler doğal gaz ve pamuktur.

Görsel 7.15: Türkmenistan, Aşkabat

Özbekistan

Orta Asya Türk devletinden biri olan Özbekistan'ın başkenti Taşkent'tir (Görsel 7.16). Özbekistan'ın nüfusu yaklaşık 33 milyondur. Ülke kuzeyde Kazakistan, doğuda Kırgızistan, güneydoğuda Tacikistan, güneyde Afganistan ve güneybatıda Türkmenistan ile komşudur. Türkiye, Özbekistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkedir. İki ülke arasındaki ilişkiler akrabalığa ve kültürel yakınlığa dayanmaktadır. Günümüzde birçok anlaşma ve protokol imzaladığımız Özbekistan ile ilişkilerimiz her geçen gün artmaktadır.

Ülkemiz Özbekistan'a ilaç, makine, inşaat malzemeleri, tekstil ürünleri satmaktadır. Özbekistan'dan ise pamuk ipliği, bakır, mineral yağlar, çinko ve konserve ürünler almaktadır.

Görsel 7.16: Özbekistan, Taşkent

Kazakistan

Kazakistan, Asya kıtasının orta kesimlerinde yer almaktadır. Komşuları kuzeyde Rusya, güneyde Türkmenistan, Özbekistan ve Kırgızistan, güneydoğuda Çin'dir. Ülkenin ayrıca Hazar Denizi ve Aral Gölü'ne kıyısı vardır. Türk ülkeleri arasında en büyük yüz ölçümüne sahip ülkedir. Başkenti Astana olan ülke yaklaşık 18 milyon nüfusa sahiptir (Görsel 7.17). Nüfusunun çoğunluğunu Kazak Türkleri oluşturmaktadır. Kazakistan yer altı kaynakları bakımından oldukça zengindir. Petrol, doğalgaz, kömür, uranyum, krom, kurşun ülkede çıkarılan madenlerdendir.

Günümüzde yedi bağımsız Türk devletinden biri olan Kazakistan ile ticaretimiz gün geçtikçe artmaktadır. Kazakistan'a seramik, temizlik maddeleri, mobilya, elektrikli makine ve cihazlar, motorlu kara taşıtları, gıda ürünleri, konfeksiyon ürünleri satarız. Kazakistan'dan doğalgaz, petrol, demir-çelik ürünleri, pamuk ve hayvan yemi satın alırız.

Ülkemizin Kazakistan'la olan ilişkisi kültürel yönden de devam etmektedir. Türk dilini konuşan milletler arasındaki bağı güçlendirmek amacıyla 1993 yılında Hoca Ahmet Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi kurulmuştur.

Görsel 7.17: Kazakistan, Astana

BİLGİ KUTUSU

TİKA (Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı)

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetleri tarafından, yardım ve iş birliği amacıyla 1992 yılında kurulmuştur. Kurucuları arasında Türk Cumhuriyetleri bulunmaktadır. TİKA'nın amacı Türkiye ile iş birliği yapan ülkeleri desteklemektir.

TÜRKSOY (Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı)

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı, Türklerin yaşadığı ve Türkçe konuşan ülkelerin bulunduğu kültür örgütüdür. 1993 yılında kurulmuştur. Kuruluş amacı Türk halklarının birliğini güçlendirmek, ortak Türk kültürünü gelecek nesillere aktarmak ve dünyaya tanıtmaktır.

Kırgızistan

Kırgızistan yaklaşık 7 milyon nüfusa sahip bir Orta Asya ülkesidir. Ülkenin başkenti Bişkek'tir (Görsel 7.18). Komşuları kuzeyde Kazakistan, batıda Özbekistan, güneybatıda Tacikistan ve güneydoğuda Çin'dir.

Kurulduğu günden bu yana Türkiye ile dostluk ilişkileri bulunur. Türkiye Kırgızistan'a mücevher, tekstil ürünleri ve kara taşıtı parçaları satar. Kırgızistan'dan ise altın, pamuk ve gıda maddeleri satın alır. Ayrıca iki ülkenin eğitim alanında bağlantısı da bulunmaktadır. Türkiye, Kırgızistan'da Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesini kurmuştur. Türk öğrenciler üniversite sınavına girerek yeterli puanı alırlarsa bu üniversitede eğitim alabilirler. Aynı şekilde Kırgız asıllı Türkler de ülkemizdeki üniversitelerde eğitim alabilirler.

Görsel 7.18: Kırgızistan, Bişkek

ETKİNLİK 3

Aşağıda verilen cümlelere karşılık gelen ifadeleri eşleştiriniz.

1 "Yavru vatan" olarak da bilinen Türk devletidir.	A Türkmenistan
2 Türk ülkeleri arasında en büyük yüz ölçümüne sahip ülkedir.	B Özbekistan
3 "Kardeş ülke" olarak da bilinen başkenti Bakü olan ülkedir.	C KKTC
4 Başkenti Bişkek olan ülkedir.	Ç TÜRKSOY
5 Türk devletleri tarafından 1992 yılında kurulan iş birliği teşkilatıdır.	D Azerbaycan
6 1993 yılında kurulan, Türkçe konuşan ülkelerin bulunduğu kültür örgütüdür.	E Kırgızistan
	F TİKA
	G Kazakistan

Daha fazla etkinliğe erişmek için karekodu okutunuz.

ÜLKELER VE KÜLTÜRLER

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Ülkemizi tanıtan bir afiş yapmanız istenseydi afişte hangi bilgilere yer verirdiniz? Düşüncelerinizi sınıfınızla paylaşınız.

Her ülke kendine ait kültürel unsurlara sahiptir. Bu kültürel unsurların oluşmasında ülkelerin dünya üzerindeki konumları, yeryüzü şekilleri, iklimleri ve dinî inançları gibi birçok etken rol oynar. Ülkelerin kültürel unsurlarının bazıları başka ülkelerle de benzerlik gösterebilir.

Ülkemiz, dünyanın en zengin kültür mozaiklerinden birine sahiptir. Kültürümüz özellikle Türk devletleri, Orta Doğu ve Balkan ülkeleri ile benzer özellikler göstermektedir. Bu benzerliklerin temelinde tarihî etkileşimler yer almaktadır. Bunun yanında bazı ülkelerle kültürümüzün farklılıklar gösterdiğini de görürüz.

Geleneksel Yemekler

Her ülkenin kendine özgü yemek kültürü vardır (Görsel 7.19). Yemek kültürü sadece günlük öğünlerle sınırlı değildir. Misafirlik, cenaze törenleri, düğünler ve bayramlardaki yemek kültürü toplumsal bütünlüğün sağlanmasının ve dayanışmanın önemli parçalarındandır. Örneğin ülkemizde olduğu gibi Balkan ülkelerinin bir çoğunda dinî bayramlarda ve düğünlerde baklavalar yapılmaktadır. Misafirlikte çay ikramı bizde olduğu gibi Güney Kore'de de önemli bir gelenektir. Ülkemizde olduğu gibi Güney Kore'de de çayın yanında atıştırmalık tatlı ikramı yapılır.

Ülkelerin sofralarında tercih edilen yemekler, o ülkelerin yaşam şartlarını, ikliminı, gelenek ve göreneklerini de temsil ederler. Bu yemekler farklı olsa da kimi zaman ülkemiz yemeklerine benzerler.

Görsel 7.19: Farklı kültürlere ait yemekler

ETKİNLİK 4

Aşağıda verilen yemekleri ülkemizdeki yemeklerle karşılaştırınız. Yemeklerimize benzeyenlerin altındaki alanı yeşile, yemeklerimizden farklı olanların altındaki alanı kırmızıya boyayınız.

Suşi-Japonya 	Tarator-Arnavutluk 	Sufle-Fransa
Genellikle pirinç, yosun ve çiğ balıktan yapılır.	Yoğurt, salatalık ve sarımsakla yapılan soğuk bir atıştırmalıktır.	Tereyağı, çikolata, un, yumurta ve şekerin çırpılmasıyla yapılır.
Gimchi (Gimçi)-Güney Kore 	Pizza-İtalya 	Coxinha (Koşinya)-Brezilya
Kırmızı biber, sebzeler ve genellikle lahanadan yapılır.	İnce hamur üzerine çeşitli malzemelerin konulmasıyla yapılır.	Galeta unu ile kaplanan, içinde beyaz et bulunan yiyecek.

Geleneksel Giyim

Ülkelerin giyim kültürünün oluşmasında özellikle iki etken ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki ülkenin iklimidir. Ülkenin konumu o ülkedeki yıllık sıcaklık ortalaması, yağışlı gün sayısı ve yağış türünü etkilemektedir. Örneğin soğuk yerlerde insanlar daha kalın kıyafetler giyerler. Giyim kültüründe ikinci etken ise dinî inançtır.

Eski zamanlarda her ülke, kendi kültürüne göre geleneksel kıyafetler giyerdi. Günümüzde giyim tarzlarının çeşitlenmesinden dolayı geleneksel kıyafetler daha çok bayram, düğün, festival gibi özel günlerde giyilmektedir. Aşağıda farklı ülkelere ait geleneksel giyinme kültürlerinden örnekler verilmiştir.

Güney Kore

Hanbok adı verilen geleneksel giysileri tüm dünyada bilinmektedir (Görsel 7.20). Hanbok giysisinin ülkemizdeki geleneksel kıyafetteki "kuşaklara" benzer bir parçası (Otgoreum) vardır. Hanbok giysisine özellikle Güney Kore'ye ait animasyon filmlerinde sık rastlanmaktadır.

Görsel 7.20: Hanbok

İskoçya

İskoçya'da erkekler tarafından giyilen etek benzeri giysilere **kilt** denilmektedir (Görsel 7.21). Kiltin önüne kürkten yapılma bir torba asılmaktadır. Omuzlara ise ekose desenli bir şal alınmaktadır. İskoçların bu geleneksel giyinme kültürü tüm dünyada bilinmektedir.

Görsel 7.21: Kilt

Hindistan

Sari, kadınlar tarafından giyilen ve tek bir kumaştan oluşan Hindistan'ın en bilindik kıyafetidir (Görsel 7.22). Günümüzde de Hindistan'ın yanı sıra Pakistan, Bangladeş ve Malezya gibi Güneydoğu Asya ülkelerindeki pek çok kadın tarafından giyilmektedir.

Görsel 7.22: Sari

SIRA SİZDE

Yukarıda verilen geleneksel kıyafet örneklerinden hangileri bizim kıyafetlerimize yakındır? Düşüncelerinizi sınıfınızla paylaşınız.

Aile İlişkileri

Aile ilişkileri ülkeler arasında farklılıklar gösterebilir. Aile ilişkilerinin farklılık göstermesinde ülkelerdeki din anlayışı, gelenekler ve şehirleşme en önemli etkenlerdir. Ülkemizdeki aile ilişkilerinde de aynı faktörler etkilidir.

Aile ilişkileri ülkemiz açısından çok önemlidir. Ülkemizde anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aileler çoğunlukta olmakla birlikte geniş aileler de varlığını sürdürmektedir (Görsel 7.23). Aile içinde ve akrabalar arasında güçlü bağlar kurulmuştur, yardımlaşma ve dayanışma geleneği devam etmektedir.

Görsel 7.23: Çekirdek aile

Aşağıda aile ilişkileri ile ilgili bir örnek verilmiştir:

Ürdün'de en büyük kız çocuk diğer kardeşlerin bakımında aileye yardımcı olmaktadır (Görsel 7.24). Bu yüzden kardeşler büyüdüklerinde en büyük ablaya "anne" veya "küçük anne" demektedir. Diğer ailelerle ilişkilerde babanın belirleyici olduğu Ürdün'de anne, gelirlerin nasıl harcanacağı konusunda söz sahibidir.

Görsel 7.24: Ürdünlü kardeşler

Çocuk Oyunları

Dünyadaki her çocuğun en temel haklarındandır oyun oynamak. Günümüzde artık çocukların büyük çoğunluğu dijital oyunlar oynasa da geleneksel oyunlar da oynamaktadır. Her ülkenin geçmişten gelen oyunları vardır. Aşağıda İngiltere'de oynanan "Londra Köprüsü" oyunu verilmiştir. Londra Köprüsü, genellikle sekiz veya daha fazla kişi ile oynanır. İki kişi köprü oluşturmak için ellerini yukarıda birleştirir ve şarkı söyler.

"Londra Köprüsü düşüyor,
düşüyor, düşüyor,
Londra Köprüsü düşüyor
güzel arkadaşım."

Diğer oyuncular, her biri öndeki oyuncunun belinden tutarak köprünün altından yürürler (Görsel 7.25). Şarkıdaki son sözde, son oyuncuyu yakalamak için köprüyü oluşturan oyuncular kollarını indirirler. Şarkı daha fazla kıta ile aynı şekilde tüm oyuncular yakalanana kadar devam eder. Oyuncular yakalandıkça "Londra Kulesi" adı verilen bir bölgede tutulur ve sonunda köprüyü oluşturan oyuncular tarafından kovalanırlar. Yakalanan ilk iki oyuncu bir sonraki köprüyü oluşturur.

Görsel 7.25: "Londra Köprüsü" oyununu oynayan çocuklar.

SIRA SİZDE

Londra Köprüsü oyununu arkadaşlarınızla oynayınız. Daha sonra oyunu ülkemizdeki geleneksel oyunlardan olan "Bezirgânbaşı" oyunu ile birleştirerek kendi oyununuzu oluşturunuz.

Müzik Aletleri

Müzik aletleri, müziğin önemli araçlarındandır. Her müzik aleti ait olduğu kültürün izlerini taşır. Müzik aletlerinin kültüre ait izler taşımasının nedeni halkın gelenek, görenek ve yaşam tarzından etkilenmesidir. Örneğin ülkemizde halk türkülerine eşlik eden bağlama, kültürümüzün en önemli ögelerinden biridir. Ülkemizde bağlama, Gürcistan'da panduri, Rusya'da balalayka, İskoçya'da gayda, Çin'de yangqin (yangkin), Brezilya'da berimbau (berimbağı) yöresel halk müziği aletlerindendir.

ETKİNLİK 5

Aşağıda bazı ülkelere ait müzik aletlerinden örnekler verilmiştir. Verilen müzik aletlerinden birini araştırarak edindiğiniz bilgileri sınıfınızla paylaşınız.

Bağlama/Türkiye

Panduri/Gürcistan

Balalayka/Rusya

Gayda/İskoçya

Yangqin/Çin

Lanna/Tayland

Daha fazla etkinliğe erişmek için karekodu okutunuz.

SAYGINIM, SAYGILIYIM

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Farklı kültürlere ait dikkatinizi çeken özellikler nelerdir? Düşüncelerinizi sınıfınızla paylaşınız.

Görsel 7.26: Farklı kültürlere ait insanlar

Ülkeler de insanlar gibi birbirinden farklı özelliklere sahiptir (Görsel 7.26). Ülkelerin yemekleri, kıyafetleri, görgü kuralları, müzikleri, bayramları gibi özellikleri kendilerine özgüdür. Tüm farklılıklar dünyamız için zenginliktir. Bizler tüm bu farklılıklara saygı göstermeliyiz. Birbirine saygı duyan toplumlar dünya barışına katkı sunar. Huzurlu bir yaşam, karşılıklı saygı ve sevgi ile mümkündür.

Kültürel özellikler denildiğinde akla ilk gelen ögelerden biri yemeklerdir. Yemeklerimiz yaşadığımız coğrafyanın bize sunduğu birer ikramdır. Dünyanın farklı coğrafyalarında çeşitli yiyecek türleri bulunur. İnsanlar bu yiyecek kaynaklarını farklı hazırlama teknikleriyle sofralarına getirerek zamanla yemek kültürlerini oluştururlar. Örneğin bazı kültürlerde yemekler çiğ tüketilir. Bu duruma yabancı olan kültürler yemeği çiğ tüketmeye karşı ön yargılı olabilirler. Ancak kültürel farklılıklara saygı, birlikte yaşamanın gerekliliklerindendir.

Görsel 7.27: Kokoreç

Örneğin Türk kültürüne ait bir yemek olan kokoreç başka kültürler için alışılmadık bir tat olabilir (Görsel 7.27). Ancak ülkemizde birçok insan tarafından sevilerek tüketilmektedir.

Denize kıyısı olan ülkelerin yemek kültüründe deniz ürünleri ile hazırlanan yemeklere daha sık rastlanır. Örneğin bir ada ülkesi olan Japonya'nın yemek kültüründe balık ve deniz yosunu temel yiyeceklerdendir. Japonya'da farklı türde balıklar az pişirilmiş ya da çiğ olarak tüketilir. Çiğ balık, Japon yemek kültürünün vazgeçilmez bir ögesidir (Görsel 7.28).

Görsel 7.28: Suşi

Bosna Hersek mutfağının en önemli yemeklerinden olan suho mezo etin kurutularak tüketildiği bir yemektir (Görsel 7.29). Bosna Hersekliler, suho mezoları evlerinin bahçelerindeki kurutma odalarında hazırlamaktadırlar. Kış mevsimine hazırlıklı olmak için etler tuzlanarak kurutulur. Kuru et tüketimi (pastırma) Anadolu'nun birçok yerinde de görülmektedir.

Görsel 7.29: Suho Mezo

Tüm dünyada baharın gelişi insanlar için ortak bir sevinç kaynağıdır. Kışın bitmesi ve baharın tabiatı tekrar yeşillendirmesi insanları da coşkulandırır. Bu coşku dünyanın pek çok yerinde bayram kutlamalarına dönüşür. Her ne kadar bayramların kutlama şekilleri farklı olsa da oluşturdukları sevinç ortaktır ve saygı duyulmalıdır.

Hindistan'da baharın gelişi **Holi Bayramı** adı verilen bir şenlikle kutlanır. Bu kutlamalar sırasında **Holika** adı verilen kutsal bir ateş yakılarak kışa veda edilir. Ayrıca bu bayramda insanların üzerine renkli tozlar atılarak doğaya teşekkür edilir (Görsel 7.30).

Görsel 7.30: Holi Bayramı'ndan bir görünüm

SIRA SİZDE

Ülkemizde kutlanan bayramlar hangileridir? Bu bayramlar nasıl kutlanmaktadır? Bildiklerinizi sınıfınızla tartışınız.

Görsel 7.31: Fener Festivali

Fener Festivali her yıl şubat ayının son haftasında Çin'de kutlanır. Çin halkı bu kutlamalar sırasında farklı boydaki kâğıt fenerleri sokaklara asar (Görsel 7.31). Çocuklar fenerlerin üzerine yazılan bulmacaları çözmeye çalışır. Çin halk geleneğinde önemli yeri olan bu festivalin asıl amacı Çinlilerin atalarına duydukları saygıyı göstermektir.

İnsanlar arasındaki iletişimde de kültüre ait unsurlar vardır. İletişimi başlatan en önemli unsur selamlaşmadır. Örneğin Japonya'da insanlar birbirlerinin karşısında eğilerek selam verirken Yunanistan'da omuzlara dokunularak selam verilir. Bulgaristan'da insanlar "evet" demek için kafalarını sağa sola sallarken "hayır" demek için aşağı yukarı sallar.

İnsanların günlük yaşamı da kültürel özelliklerden etkilenir. Örneğin İzlanda geleneklerine göre şehrin merkezinde köpek beslemek hoş karşılanmaz. Yasalarla da bu gelenek korunmuştur. Hayvanların doğal ortamlarından koparılmasını engellemek için şehir merkezlerinde köpek beslenmesi yasaktır.

Endonezya'da, yağmur ormanlarının derinliklerinde yaşayan Korowailer (Korovay) ağaçların üzerinde yaşarlar. Beslenmek için yapraklardan ve vahşi hayvanlardan yararlanırlar. Buradaki insanlar, sel afetinden korunmak ve güvende olmak için ağaçların üzerinde yaşamayı tercih ederler.

Dünyada barışın, huzurun sağlanması için farklı kültürlere saygılı olmalıyız. Farklı kültürlere gösterilen saygı, gelişmiş toplumların özelliklerinden biridir. Daha güvenli, huzurlu ve sevgi dolu bir dünyada yaşamak için farklılıklara saygı göstermeliyiz.

SIRA SİZDE

İlginizi çeken bir kültüre ait özellikleri araştırarak edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere verilen sözcüklerden uygun olanları yazınız.

Gürcistan | Japonya | Yunanistan | Ürdün | Lübnan | Hindistan | İsviçre

1. Dünyada en fazla çikolata ..... 'de tüketilmektedir.
2. Humus ..... 'nın en önemli yemeklerindendir.
3. Türkiye'nin batısındaki sınır komşusu ..... 'dır.
4. Suşi ..... mutfağının en bilinen ürünlerinden biridir.
5. Holi Bayramı ..... 'da kutlanmaktadır.

B. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına " Y" yazınız.

1. ☐ Lübnan'ın bayrağında sedir ağacı sembolü bulunmaktadır.
2. ☐ Nahçıvan Kırgızistan'a bağımlı özerk bir ülkedir.
3. ☐ İskoçya'da erkekler "kilt" denilen eteklerden giymektedirler.
4. ☐ Balalayka Türk kültürüne ait önemli müzik aletlerindendir.
5. ☐ İzlanda'da şehir merkezinde köpek beslemek hoş karşılanmaz.

C. Verilen açıklamaları uygun olan kavramlarla eşleştiriniz.

A	Başkenti Sofya olan ülkedir.	☐ Kokoreç
B	Başkenti Bern olan Avrupa ülkesidir.	☐ Hanbok
C	Irak'tan satın aldığımız ürünlerdendir.	☐ Petrol
Ç	Güney Kore'nin geleneksel giysisidir.	☐ Sari
D	Türk mutfağına ait bir yiyecektir.	☐ Otomobil
		☐ İsviçre
		☐ Bulgaristan

Ç. Aşağıdaki çengel bulmacayı çözünüz. Bulmacada yer alan renkli kutulardaki harfleri, kendi renklerindeki kutulara yazarak anahtar kelimeyi bulunuz.

SOLDAN SAĞA

1. Ülkemizde halk türkülerine eşlik eden müzik aletinin adıdır.
2. Başkenti Tiflis olan ve Türkiye'nin kuzeydoğusunda bulunan komşusudur.
3. Çikolatanın en çok tüketildiği ülkedir.
4. İnce hamur üzerine çeşitli malzemelerin konulmasıyla yapılan İtalyanların ünlü yemeğidir.
5. Türk devletlerinden biri olan Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulduğu topraklardır.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

6. Kadınlar tarafından giyilen ve tek bir kumaştan oluşan Hindistan'ın en bilindik kıyafetidir.
7. Manas Üniversitesinin bulunduğu ülkedir.
8. Hayvanların doğal ortamlarından koparılmasını engellemek için şehir merkezlerinde köpek beslenmesinin yasak olduğu ülkedir.
9. Yoğurt, salatalık ve sarımsakla Arnavutluk'ta tüketilen soğuk bir atıştırmalıktır.
10. Lübnan'da nohut ezmesi, tahin ve sarımsak ile yapılan yemeğin adıdır.

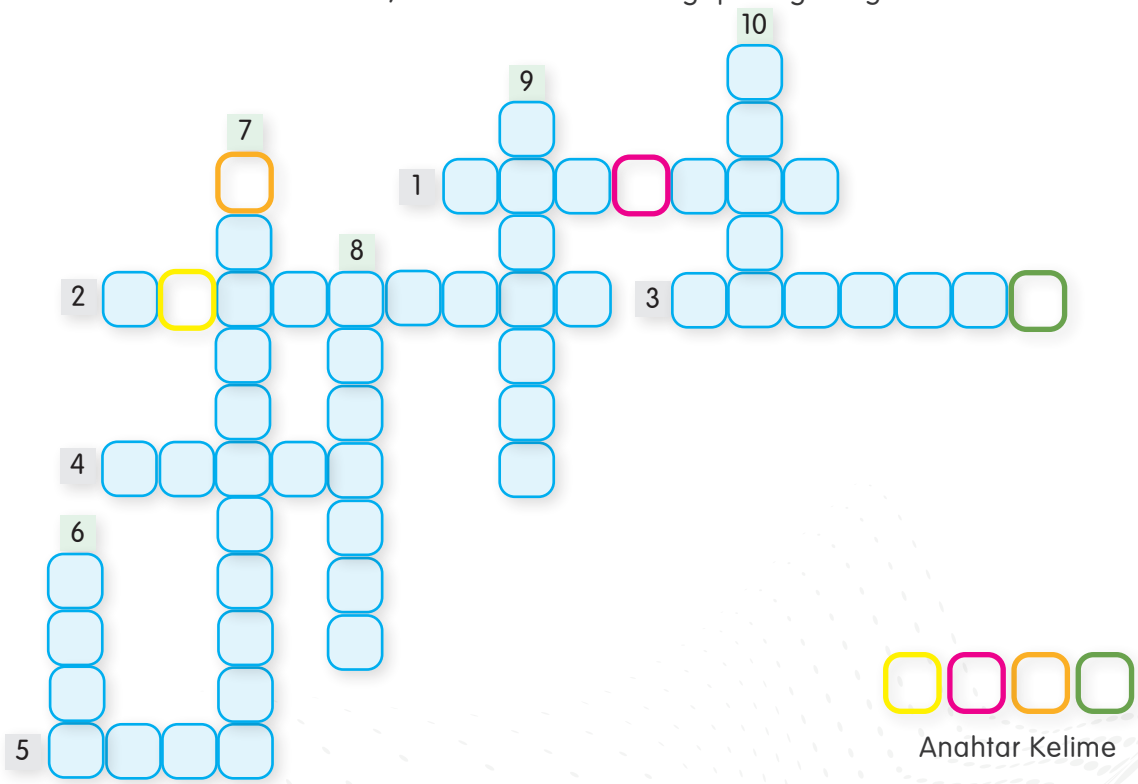

Anahtar Kelime

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Azerbaycan'a "kardeş ülke" dememizin nedenini yorumlayınız.
2. Türk kültürüne ait müzik aletlerini araştırarak defterinize yazınız.

Daha fazla soruya erişmek için karekodu okutunuz.

KRONOLOJİ

1881: Atatürk, Selanik'te dünyaya geldi.

1893: Matematik öğretmeni tarafından Mustafa'ya "Kemal" adı verildi.

1905: Atatürk, merkezi Şam'da bulunan 5. Ordu'ya atandı.

1906: Atatürk, arkadaşlarıyla Şam'da "Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni" kurdu.

1911: Osmanlı Devleti ve İtalya arasında Trablusgarp Savaşı gerçekleşti.

1915: Atatürk, I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi'nde görev aldı.

1916: Atatürk, I. Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nde görev aldı.

1917: Atatürk, I. Dünya Savaşı'nda Suriye-Filistin Cephesi'nde görev aldı.

1918 (30 Ekim): Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında Mondros Ateş-kes Antlaşması imzalandı.

1919 (19 Mayıs): Atatürk Samsun'a çıkarak Millî Mücadele'yi başlattı.

1919 (28 Mayıs): Havza Genelgesi yayımlandı.

1919 (22 Haziran): Amasya Genelgesi yayımlandı.

1919 (23 Temmuz-4 Ağustos): Erzurum Kongresi toplandı.

1919 (4-11 Eylül): Sivas Kongresi toplandı.

1919 (27 Aralık): Atatürk, Millî Mücadele'yi yönetmek üzere Ankara'ya geçti.

1920 (12 Şubat): Maraş, Fransız işgalinden kurtuldu.

1920 (11 Nisan): Urfa, Fransız işgalinden kurtuldu.

1920 (23 Nisan): Ankara'da Büyük Millet Meclisi açıldı.

1920 (2 Aralık): Büyük Millet Meclisi ile Ermenistan arasında Gümrü Barış Antlaşması imzalandı.

1921 (8 Şubat): Büyük Millet Meclisi, Türkiye Büyük Millet Meclisi adını aldı.

1921 (12 Mart): İstiklâl Marşı kabul edildi.

1921 (23 Nisan): 23 Nisan günü Ulusal Egemenlik Bayramı olarak kutlanma-ya başlandı.

1921 (23 Ağustos-13 Eylül): Batı Cephesi'nde Sakarya Meydan Muharebesi gerçekleşti.

1921 (20 Ekim): TBMM ve Fransa arasında Ankara Antlaşması imzalandı.

1921 (25 Aralık): Antep, Fransız işgalinden kurtarıldı.

1922 (26 Ağustos): Batı Cephesi'nde Büyük Taarruz başladı.

1922 (30 Ağustos): Batı Cephesi'nde Başkomutanlık Meydan Muharebesi gerçekleşti.

1922 (9 Eylül): İzmir, Yunan işgalinden kurtarıldı.

1922 (11 Ekim): TBMM ve İtilaf Devletleri arasında Mudanya Ateşkes Anlaşması imzalandı.

1923 (24 Temmuz): TBMM ve İtilaf Devletleri arasında Lozan Barış Antlaşması imzalandı.

1923 (13 Ekim): Ankara başkent oldu.

1923 (29 Ekim): Cumhuriyet ilan edildi.

1934: Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal, Soyadı Kanunu ile "Atatürk" soyadını aldı.

1938 (10 Kasım): Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, Dolmabahçe Sarayı'nda vefat etti.

1989 (20 Kasım): Çocuk Haklarına Dair Sözleşme BM'de kabul edildi.

1990 (2 Eylül): Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ülkemizde yürürlüğe girdi.

2016 (15 Temmuz): Millî iradeye darbe girişiminde bulunuldu.

SÖZLÜK

-A-

acil: Hemen yapılması gereken.

afet: Çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım.

aile: Evlilik ve kan bağına dayanan anne, baba ve çocuklardan oluşan toplum içindeki en küçük birlik.

akarsu: Yeryüzünde, yer altında belirli bir yatak içinde, eğim boyunca sürekli veya zaman zaman akan su.

albüm: Fotoğraf, pul gibi görselleri dizip saklamaya yarayan bir defter türü.

ambalaj: Eşyayı sarmaya yarayan kâğıt, tahta, plastik vb. malzeme.

anayasa: Bir devletin yönetim şeklini belirten, yasama, yürütme ve yargı güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların kamu hakları ile özgürlüklerini ve devletin topluma karşı ödevlerini belirten temel yasa.

anıt: Önemli bir olayın veya büyük bir kişinin gelecek kuşaklarca anılması için yapılan, sembol niteliğinde yapı.

antlaşma: İki veya daha çok devletin saldırmazlık, savaşta iş birliği vb. konularda kararlaştırdıkları ilkelere uygun davranmayı kabul etmeleri durumu.

askerî: Askerlikle ilgili, askere özgü.

atasözü: Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz.

ateşkes: Savaşan iki kuvvetin karşılıklı olarak savaşı durdurması, bırakışma, mütareke.

-B-

bağımsızlık: Bağımsız olma durumu.

barkod: Malın değişik özelliklerini ve fiyatını belirten, elektronik aygıtların okuyabileceği biçimde düzenlenmiş etiket.

başkomutan: Savaşta bir devletin bütün kara, deniz ve hava kuvvetlerini yöneten büyük komutan, başkumandan, serdar.

bellek: Yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, dağarcık, hafıza, akıl, zihin.

birey: Toplumları oluşturan ve düşünsel, duygusal, iradeyle ilgili nitelikleri toplum içinde belirlenen insanların her biri, fert.

biyografi: Bir kimsenin doğumundan yaşadığı güne kadar geçirdiği belli başlı evreleri içeren yazı, özgeçmiş.

-C-

cemiyet: Belirli ve ortak amacı gerçekleştirmek için kurulan yasal topluluk, dernek.

cephe: Üzerinde savaşın sürdüğü bölge.

cihaz: Aygıt, alet, takım.

cumhuriyet: Milletin, egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı yönetim biçimi.

-Ç-

çevre: Kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam.

çiftçi: Geçimini toprağı ekerek sağlayan kimse.

-D-

darbe: Ülkede bir grup tarafından örgütlü bir biçimde silah zoruyla baskı kurularak veya seçim dışındaki demokratik usulleri kötüye kullanarak mevcut hükûmeti istifa ettirme veya rejimi değiştirecek biçimde yönetimi devirme işi.

dayanışma: Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması.

değişim: Bir zaman dilimi içinde çeşitli alanlardaki değişikliklerin tümü.

demokrasi: Halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi.

destan: Bir kahramanlık hikâyesini veya bir olayı anlatan, koşma biçiminde, ölçüsü on bir hece olan halk şiiri.

dijital: Verilerin bir ekran üzerinde elektronik olarak gösterilmesi.

diyagram: Herhangi bir olayın değişimini gösteren grafik.

doğal: Doğada bulunan. Doğada rastlandığı gibi, doğaya uygun olan, doğa güçlerine, kurallarına uyan, tabii, natürel.

dönüşüm: Olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum alma, şekil değiştirme.

-E-

egemenlik: Milletin ve onun tüzel kişiliği olan devletin yetkilerinin hepsi, hükümranlık, hâkimiyet.

endoskopi: İnsan vücudunda organ veya kovuk içlerinin endoskopla muayenesi, iç görüm.

etiket: Bir malın tür, miktar, fiyat vb. nitelikleri veya kitap, defter vb. şeylerin kime ait olduğunu belirtmek için üzerlerine konulan küçük kâğıt.

-F-

fatura: Satılan bir malın cinsini, miktarını ve fiyatını bildirmek için satıcının alıcıya verdiği hesap pusulası.

festival: Belli bir sanat dalında oyun ve filmlerin sunulması ve gösterilmesi sonunda ödül, derece verilmesi biçiminde düzenlenen ulusal veya uluslararası gösteri dizisi, şenlik.

finans: Birey ya da kuruluşların maddi kazanç elde etmek için yatırım yapmaları ve bu yatırımların zaman içerisinde değerlendirmeleridir.

fondü: Et veya peynirin, portatif bir ocakta, ortak bir tencerede uzun çatallar kullanılarak pişirilme ve yeme tekniği.

-G,Ğ-

gazi: Olağanüstü yararlıklar göstererek düşmanı yenen komutanlara devlet tarafından verilen onur ünvanı.

gelenek: Bir toplumda, kuşaktan kuşağa iletilen kültürel kalıntılar, alışkanlıklar.

genelge: Yasa ve yönetmeliklerin uygulanmasında yol göstermek, herhangi bir konuda aydınlatmak, için ilgililere gönderilen yazı.

gidon: Bisikletin ön tekerlek maşası üstüne bağlanmış, iki elle kullanılan yön değiştirme aracı.

-H-

hak: Kişiye hukuken tanınmış çeşitli yetki, özgürlük ve olanaklar.

han: Yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konaklamalarına yarayan yapı.

harçlık: Ufak tefek gereksinimler için harcanacak para.

harp akademisi: Türk Silahlı Kuvvetlerine komutan ve subay yetiştiren okul.

hasat: Ürün kaldırma, ekin biçme işi.

hijyen: Sağlığa zarar verecek ortamlardan korunmak için yapılacak uygulamalar ve alınan temizlik önlemlerinin tümü.

-İ,I-

ilham: Etkilenme, çağrışım veya içe dolmayla akla gelen yaratıcı duygu veya düşünce.

istiklal: Bir ülkenin siyasi ve ekonomik bakımdan başka bir ülkenin güdüm ve yönetimi altında bulunmaması durumu, bağımsızlık.

-J-

Jeoloji: Yer yuvarlağının yapısını, birleşimini, evrimini inceleyen bilim.

-K-

kauçuk: Gövdesi odunsu, öz suyu yapışkan, süt kıvamında, yaprakları oval biçimli, parlak ve kalın, sıcak ülke bitkisi.

kılavuz: Cihazların nasıl kullanılacağını gösteren belge.

kitre: Geven bitkisinden çıkarılarak toz hâline getirilen bir tür bitki özü.

kongre: Çeşitli ülkelerden yöneticilerin, elçilerin, delegelerin katılmasıyla yapılan toplantı.

konservatuvar: Müzik, bale ve tiyatro öğretiminin yapıldığı okul.

kulüp: Görüşme, konuşma, okuma, spor yapma vb. amaçlarla yalnız üye olanların toplandıkları yer.

kuvayımilliye: Millî Mücadele süresince vatanı korumak ve bağımsız yaşama isteğinin bir sonucu olarak halkın oluşturduğu milis güçler.

küresel: Dünya ölçüsünde geniş bir bakış açıcıyla benimsenen, global.

-L-

logo: Bir kurum veya kuruluşun kendine seçtiği, ticaret eşyası üzerine konulan, o eşyayı üreten veya satanı tanıtan resim, harf vb.

-M-

makam: Devlet kademesinde yüksek ve önemli memuriyet, mevki.

mamul: Yapılmış, işlenmiş, imal edilmiş (eşya, yiyecek).

mareşal: En yüksek askerî rütbe.

Mebusân Meclisi: Osmanlı Devleti'nin I. ve II. Meşrutiyet döneminde görev yapmış yasama organıdır.

meclis: Bir toplantının yapıldığı yer şûra.

medeni hâl: Evli olup olmama durumu.

meteoroloji: Hava koşullarında meydana gelen değişmeleri, iklim türlerini araştırıp hava durumu tahminlerinde bulunan bilim dalı, hava bilgisi.

millî mücadele: Bağımsızlık için yapılan savaş veya bu savaş süresi.

miting: Gösteri amacıyla veya bir olaya dikkati çekmek için genellikle açık yerlerde yapılan toplantı.

mizah: Gerçeğin güldürücü yanlarını ortaya koyulması.

mucit: Yeni bir buluş ortaya koyan, icat eden kimse.

muharebe: Savaşta yapılan çarpışmalardan her biri.

müfettiş: Denetleme işi yapan kimse. Denetmen.

-N-

nüfus: Bir ülkede, bir bölgede, bir evde belirli bir anda yaşayanların oluşturduğu toplam sayı; popülasyon.

-O-

otizm: Doğuştan gelen ya da yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan karmaşık bir sinirsel ve gelişimsel farklılıktır.

-Ö-

özerk: Bir üst organa bağlı olmakla beraber ayrı bir yasayla kendini yönetme yetkisi olan devlet.

-P-

planör: Uçağa benzer motorsuz hava taşıtı.

plato: Akarsularla derin bir biçimde yarılmış, parçalanmış, üzerinde düzlüklerin belirgin olarak bulunduğu, deniz yüzeyinden yüksek yeryüzü parçası, yayla.

-R-

reçine: Bazı bitkilerde, özellikle çamlarda oluşan, katı veya yarı akışkan organik salgı maddesi.

rezerv: Henüz işletilmemiş kömür, demir, petrol.

risk: Zarara uğrama tehlikesi.

rol: Bir işte bir kimse veya şeyin üstüne düşen görev.

röntgen: Herhangi bir organın durumunu tespit etmek için çekilen film.

-S,Ş-

santral: Telefonların bağlı olduğu merkez.

sele: Yayvan, genişçe sepet.

sensör: Ortamdaki olay ve değişiklikleri tespit ederek elde ettiği bilgileri elektronik cihazlara gönderen cihaz.

set: Toprağın kaymasını veya suyun akmasını önlemek için yapılan kalın duvar.

sorumluluk: Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi.

sosyalleşme: Kişinin, içinde bulunduğu toplumun kültürünü ve bu kültürün niteliklerini öğrenme süreci.

stetoskop: Kalbin ve iç organların hareketleri ile meydana gelen sesleri dinlemeye yarayan araç.

-T-

talih: Mantıkla açıklanamayan birtakım rastlantısal olayların nedeni olan güç, baht, talih, felek, şans.

tansiyon aleti: Ölçümün yapıldığı andaki kan basıncı değerlerini gösteren alet.

taraça: Bir duvarla desteklenen yüksek düzlük.

taviz: Uzlaşmaya varabilmek için hak, istek veya savlarının bir bölümünden, karşı taraf yararına vazgeçme, ödünleme, ivaz, şans.

tayfa: Gemide türlü işlerde çalıştırılan sefer işçisi.

telgraf: İki merkez arasında, karşılaştırılmış işaretlerin yardımıyla yazılı haberlerin veya belgelerin iletimini sağlayan bir telekomünikasyon düzeni.

terhis: Askerlik ödevini bitirenlerin ordudan ayrılması.

termometre: Sıcaklık ölçer.

tomografi: Bir organ veya organizma kesitinin röntgen ve filmini çekme yöntemi.

türkü: Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş şiir.

-U-

ultrason: Yüksek frekanslı ses dalgaları yardımıyla vücudun görüntülenmesi işlemidir.

ulusal egemenlik: Milletin hâkimiyeti.

-Ü-

üye: Herhangi bir topluluğu oluşturan bireylerden her biri; aza.

-V-

vadi: İki dağ arasındaki çukurca arazi veya geçit.

-Y-

yadigâr: Bir kimseyi, bir olayı hatırlatan nesne veya kişi.

yöre: Bir bölgenin belli bir yer ve çevresini kapsayan sınırlı bölümü.

yükümlülük: Bir işi yapma zorunluluğu.

-Z-

ziraat: Topraktan çeşitli ürünler elde etmek amacıyla yapılan yaşamsal öneme sahip etkinlik.

KAYNAKÇA

Bu kaynakça APA 7 atıf stiline göre hazırlanmıştır.

- Goodwin, K. (2021), *Dijital Dünyada Çocuk Büyütmek*: *Teknolojiyi Doğru Kullanmanın Yolları*, İstanbul, Aganta Kitap.
- Gümüş, A. E ve diğ. (2005), Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası, İstanbul, Lisans Yayıncılık s 172-182.
- Kılıç, S. (2021), Geleneksel Çocuk Oyunlarından Çok Oyunculu Çevrimiçi Oyunlara: Sosyal Gelişim Alanları Üzerine Bir Değerlendirme, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 33, 39-56. Doi:10.12981/mahder, 853922 s 45-49.
- Özey, R. (2010), *Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası,* İstanbul, Aktif Yayınları.
- *T.C. Anayasası*, (2011), Ankara, TBMM Basımevi.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar,* (2018), Ankara.
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2017), Meteorolojik Karakterli Doğal Afetler 2016 Yılı Değerlendirme Raporu, Ankara, Araştırma Dairesi Başkanlığı Meteorolojik Afetler Şube Müdürlüğü s. 82-90.
- *Türkçe Sözlük,* (2011), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- *Yazım Kılavuzu,* (2012), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

CEVAP ANAHTARI

Cevap anahtarına erişmek için karekodu okutunuz.

GÖRSEL VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI

Görsel ve genel ağ kaynakçasına erişmek için karekodu okutunuz.

25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
40°K
35°K
ROMANYA
Bükreş
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
HAZAR DENİZİ
Sofya
BULGARİSTAN
K A R A D E N İ Z
GÜRCİSTAN
Tiflis
YUNANİSTAN
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
Erivan
Sinop
Edirne
Kırklareli
Bartın
Zonguldak
Kastamonu
Artvin
Ardahan
Tekirdağ
İstanbul
Samsun
Trabzon
Rize
Kars
Kocaeli
Düzce
Karabük
Ordu
Giresun
Gökçeada
Sakarya
Bolu
Çankırı
Amasya
Çorum
Gümüşhane
Bayburt
Çanakkale
Bozcaada
Bursa
Bilecik
Tokat
Erzincan
Erzurum
Iğdır
Ağrı
Balıkesir
Ankara
Eskişehir
Yozgat
Sivas
Kırıkkale
Kütahya
Kırşehir
Tunceli
Bingöl
Muş
Manisa
Afyonkarahisar
Elâzığ
Van
Atina
İzmir
Uşak
Kayseri
Nevşehir
Malatya
Bitlis
Aksaray
Diyarbakır
Siirt
Aydın
Konya
Adıyaman
Batman
Hakkâri
Denizli
Isparta
Niğde
Kahramanmaraş
Şırnak
Mardin
Muğla
Burdur
Karaman
Osmaniye
Gaziantep
Şanlıurfa
Antalya
Adana
Mersin
Kilis
Hatay
S U R İ Y E
I R A K
İ R A N
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
Erenköy
Lefkoşa
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
LÜBNAN
Beyrut
Şam
Bağdat
A K D E N İ Z
L İ B Y A
M I S I R
Tel Aviv
FİLİSTİN
Batı Şeria
Doğu Kudüs
FİLİSTİN
Gazze Şeridi
İSRAİL
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400 km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
RUSYA FEDERASYONU
KAZAKİSTAN
TÜRKİYE
İRAN
AFGANİSTAN
PAKİSTAN
HİNDİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
MOĞOLİSTAN
SAHA (YAKUT) C.
TUVA C.
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
Norveç Denizi
Barents Denizi
Kara Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Umman Denizi
Yemen Denizi
Kızıldeniz
30°B 20°B 10°B 0° 10°D 20°D 30°D 40°D 50°D 60°D 80°D 100°D 120°D 130°D 140°D 150°D 160°D 170°D 180°
40°K 30°K 20°K 10°K
30°D 40°D 50°D 60°D 70°D 80°D 90°D 100°D 110°D 120°D

Bu kitaba sığmayan daha neler var!

www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

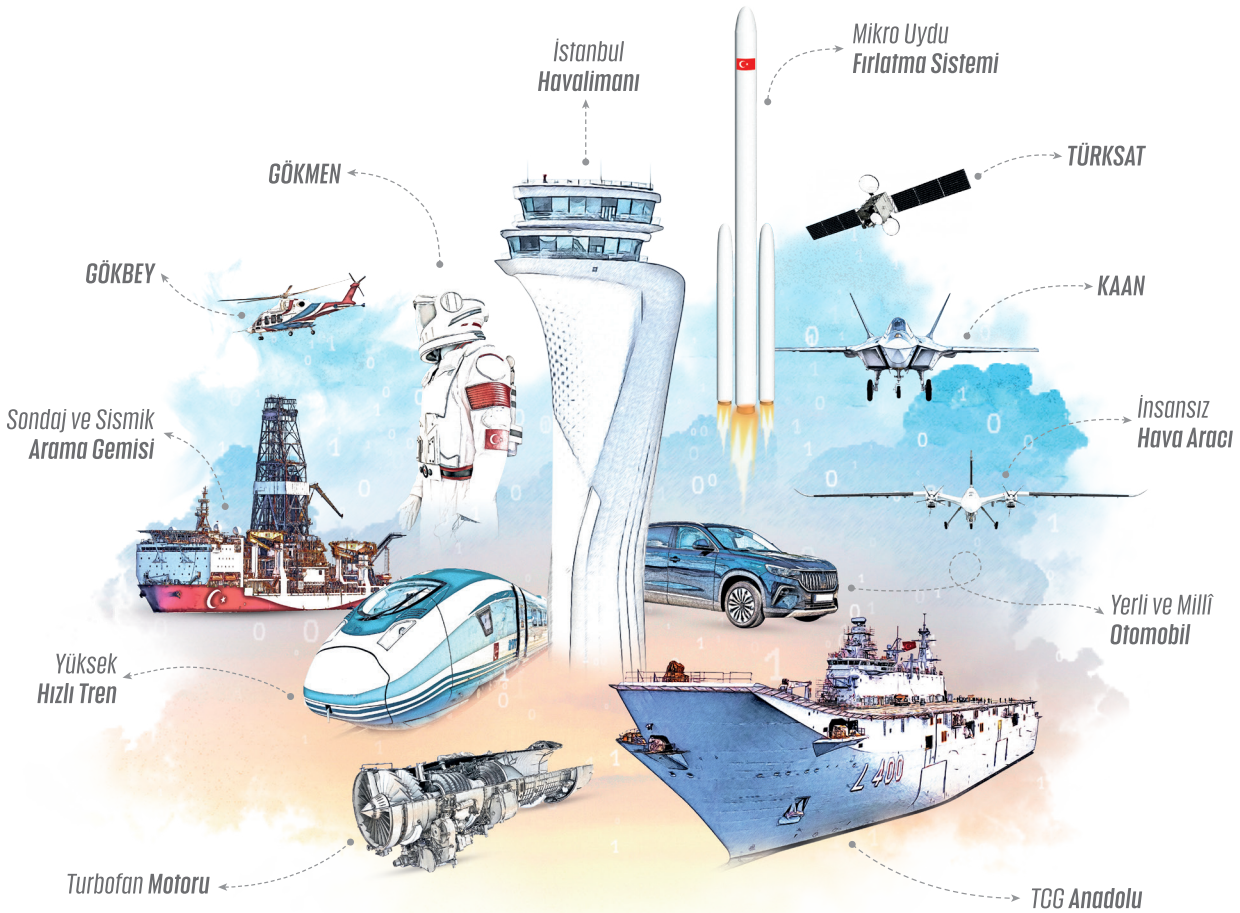

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.